

Natuurtoets KRW-maatregel

Buiten Ooij

*Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden in
het kader van de
Flora- en faunawet en Natuurbeschermingswet*

Colofon

Titel: Natuurtoets KRW-maatregel Buiten-Ooij

Subtitel: Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden in het kader van de Flora- en faunawet en
Natuurbeschermingswet

Projectcode: 12-174

Status: eindconcept

Datum: 24 juli 2012

Auteur: E. (Etienne) de Vries

Eindredactie: A.G. (Arjen) Goutbeek

Opdrachtgever: Dienst Landelijk Gebied - Regio Oost

Contactpersoon: Dhr. C. Buddingh

.....
EcoGroen Advies BV

Postbus 625

8000 AP Zwolle

T: 038 423 64 64

I: www.ecogroen.nl

Inhoud

1	Inleiding.....	1
1.1	Aanleiding en doelstelling.....	1
1.2	Algemene opzet van dit rapport	1
2	Projectbeschrijving	2
2.1	Huidige situatie	2
2.2	Visie op de KRW-maatregel Buiten-Ooij	3
2.3	Projectontwerp	3
3	Toetsing Flora- en faunawet	12
3.1	Methode van onderzoek.....	12
3.2	Flora	12
3.3	Zoogdieren	14
3.4	Broedvogels	14
3.5	Amfibieën	15
3.6	Vissen.....	16
3.7	Ongewervelden.....	16
4	Natura 2000-gebied Gelderse Poort.....	17
4.1	Kenschets en gebiedsbeschrijving.....	17
4.2	Instandhoudingsdoelen	18
4.3	Beschermde Natuurmonumenten	21
5	Voortoets Natuurbeschermingswet	23
5.1	Wettelijk kader Natuurbeschermingswet	23
5.2	Habitattypen	23
5.3	Habitatsoorten.....	29
5.4	Broedvogels	31
5.5	Niet-broedvogels	32
5.6	Beschermde Natuurmonument	35
5.7	Conclusies Voortoets Natuurbeschermingswet	36
6	Eindconclusies en aanbevelingen	37
7	Geraadpleegde bronnen	38

Bijlagen

1		Maatregelenkaart KRW-maatregel Buiten-Ooij
2		Dwarsprofielen dijkversterking
3		Inundatieduur
4		Natura 2000 en habitattypen
5		Dijkversterking tov habitattypen
6		Essentietabel Natura 2000-gebied Gelderse Poort
7		Trends van vogels Gelderse Poort
8		Wettelijk kader Flora- en faunawet
9-14		Verspreidingskaarten

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doelstelling

De voorliggende Natuurtoets is opgesteld in opdracht van de Dienst Landelijk Gebied – Regio Oost, in verband met de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water-maatregel in de Buiten-Ooij bij Nijmegen. In de Natuurtoets wordt de doorwerking van de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet 1998 beoordeeld.

De Flora- en faunawet verplicht een ieder die ruimtelijke ingrepen of andere activiteiten wil ontplooiën, na te gaan of deze negatieve effecten kunnen hebben op planten- en diersoorten. Optredende negatieve effecten dienen zo veel mogelijk vermeden of geminimaliseerd te worden.

In de Natuurbeschermingswet 1998 is de bescherming van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden en Natuurmonumenten ondergebracht. Op voorhand dient beoordeeld te worden of activiteiten of ingrepen in of in de nabijheid van deze gebieden significant negatieve gevolgen kunnen hebben op de aangewezen beschermde waarden van deze gebieden.

De conceptversie van de onderhavige toets is voorgesproken met Bevoegd Gezag (Provincie Gelderland, dhr. J. Bouw).

Omdat voor de plannen geen bestemmingsplanwijziging noodzakelijk is, is een toetsing aan de Nota Ruimte (Ecologische hoofdstructuur) niet noodzakelijk en daarom geen onderdeel van deze natuurtoets. Ook wordt geen areaal bos of bomen verwijderd in de mate waarin de Boswet van toepassing is.

1.2 Algemene opzet van dit rapport

De voorliggende ecologische beoordeling is gebaseerd op één locatiebezoek en een uitgebreid bronnenonderzoek. Om inzicht te krijgen in de aanwezige natuurwaarden en mogelijke beperkingen in relatie tot relevante natuurwet- en regelgeving is het volgende in beeld gebracht:

- In hoofdstuk 2 zijn de maatregelen uit het plan uitgebreid toegelicht;
- In hoofdstuk 3 is nagegaan welke beschermde planten- en diersoorten binnen de invloedssfeer van de plannen voorkomen of kunnen voorkomen en wordt getoetst aan de Flora- en faunawet;
- In hoofdstuk 4 en 5 vindt een effectbeoordeling plaats van de doorwerking van de gebiedsbescherming van het Natura 2000-gebied Gelderse Poort. Hierop is de Natuurbeschermingswet van toepassing;
- In hoofdstuk 6 worden de conclusies en aanbevelingen van voorgaande hoofdstukken samengevat.

2 Projectbeschrijving

2.1 Huidige situatie

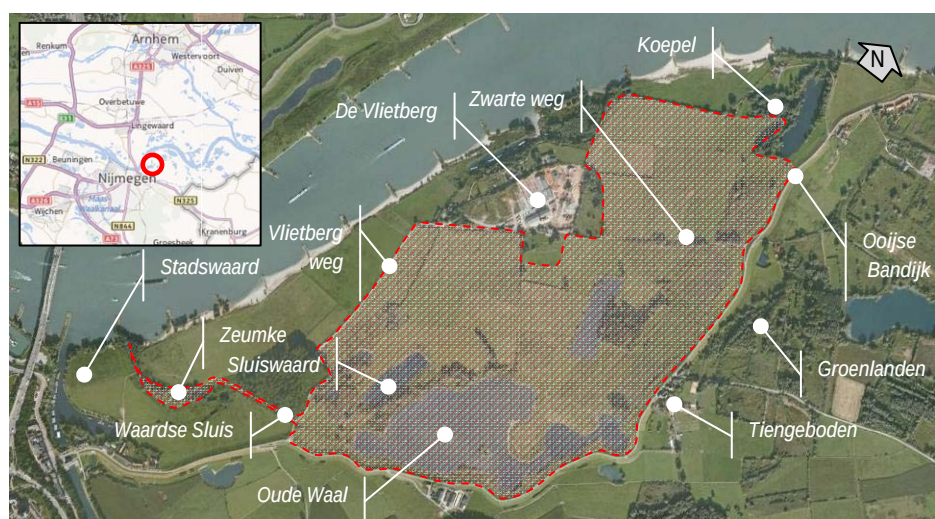
Het plangebied van de KRW-maatregel Buiten Ooij ligt geheel buitendijks in de uiterwaard van de Waal, direct ten noord-oosten van de stad Nijmegen. Het gebied – zoals weergegeven in de figuur 2.1 – wordt aan de zuid- en oostzijde begrensd door de primaire waterkering van de Waal (de Ooijse Bandijk) en aan de west- en noordzijde door een zomerkade. Er is een verbinding met de Waal via 't Zeumke en de Waardse Sluis, waar een drempel ligt op 8,60 meter +NAP.

In de huidige situatie wordt in de periode 1 december – 1 april bij een waterstand van de Waal van meer dan 8,60 meter +NAP, rivierwater in de Buiten Ooij ingelaten. Het peil in de Buiten Ooij fluctueert dan feitelijk mee met het waterregiem van de Waal. De intentie is om de sluis technisch zodanig aan te passen dat inundaties vaker en langduriger gaan optreden. In §2.2 wordt de motivatie voor deze maatregel verder toegelicht.

Het gebied van de Buiten Ooij is van grote landschappelijke en ecologische waarde. Er heeft zich op grote schaal laag-dynamische riviernatuur ontwikkeld. Er liggen een aantal grote wielen en putten, een verlande rivierarm (de Oude Waal) en vochtige tot droge kruidenrijke graslanden. Binnendijs is er aansluiting met zachthoutoobossen die rond clusters van kleiputten zijn opgeslagen (Groenlanden). Ten noorden van het projectgebied ligt de voormalige steenfabriek De Vlietberg.

De Oude Waal is door verregaande verlanding een zeer ondiepe plas geworden en vooral van waarde voor broedvogels en doortrekkers en wintergasten. Belangrijke broedvogels in het gebied zijn de Blauwborst, Roerdomp, Waterral, Porseleinhoen, Kwartelkoning (t/m 2003), Zomertaling, Grauwe Gans, Kleine Karekiet en Bosrietzanger. In de Groenlanden komt ook een kleine populatie geherintroduceerde bevers voor.

Het totale projectgebied heeft een oppervlakte van 127,68 hectare (figuur 2.1) en is grotendeels in eigendom van Staatsbosbeheer (SBB). De agrarische percelen die in landbouwkundig gebruik zijn, zijn in particulier eigendom. De Waardse Sluis is eigendom van Waterschap Rivierenland. De afwatering ('t Zeumke) is in bezit van zowel SBB als het waterschap en de Staat.

Figuur 2.1 Ligging van het plangebied Buiten Ooij met toponiemen. (kaartondergrond: Google Earth)

2.2 Visie op de KRW-maatregel Buiten-Ooij

In 2008 en 2009 is in de Buiten-Ooij door Staatsbosbeheer een proef gehouden waarbij in het voorjaar rivierwater werd ingelaten in het gebied van de Oude Waal. Nadat het water was ingelaten werd de Waardse Sluis dichtgezet. Het water in de Buiten Ooij zakte vervolgens langzaam uit. Door deze maatregel ontstond er in het voorjaar een grote oppervlakte met ondiep water (inundatiegrasland) met positieve effecten op de visstand en de avifauna. Bij droogval later in het seizoen konden vissen en andere waterorganismen zich grotendeels terugtrekken in de diepere wateren.

Door het succes van deze proef is de wens ontstaan de maatregel structureel te gaan toepassen. Met enige aanpassingen bleek hiervoor het instrumentarium van de Kaderrichtlijn Water (KRW) bruikbaar, omdat de inundatie het paai- en opgroeimilieu van limnofiele vissoorten zoals Snoek sterk kan bevorderen. Wel stelt de KRW een aantal ecologische eisen, zoals dat vis in de periode februari-april het gebied in moet kunnen trekken en dat de geïnundeerde graslanden in de maanden april-juni als paaigebied moeten kunnen functioneren. Daarnaast is het ook van belang dat er in de zomermaanden geen plotselinge peilstijgingen optreden, om te voorkomen dat de vegetatie 'verdrinkt' of dat nesten van grondbroeders geschaad worden.

Om deze redenen is het waterregiem verder geoptimaliseerd (Buddingh 2012). Ook worden er een aantal noodzakelijke aanvullende maatregelen onderzocht, zoals lokale dijkversterking en het verwijderen van opstuwende vegetatie.

Het waterpeil wordt nu zodanig gereguleerd dat er in circa 2 van de 3 jaren inundatie plaatsvindt en dat zomerinundaties (1 mei – 1 oktober) uitblijven. Op deze wijze ontstaat een gunstig paaimilieu voor vissen en foerageermogelijkheden voor avifauna (m.n. moerassoorten en viseters), zonder dat de waterplantenvegetatie in de wielen en de hoger gelegen graslanden wordt aangetast. Het huidige beheer en onderhoud – waaronder begrazing – wordt voortgezet.

2.3 Projectontwerp

De voorgenomen maatregelen zijn beschreven in een concept-Beheerplan (Ministerie van EL&I 2012, versie 0.2) en in een uitgebreide toelichting op het gewenste waterregiem (Buddingh 2012). De plannen zijn grafisch weergegeven op een maatregelenkaart (zie Bijlage 1).

Samengevat gaat het om de volgende maatregelen:

1. Aanpassing van peilbeheer, waarbij water wordt vastgehouden en langzaam uitzakt, tot aan droogval op graslanden medio mei-juni. Hiervoor worden technische aanpassingen gedaan aan de Waardse Sluis;
2. Lokaal verdiepen van de afwateringssloot naar de Waal;
3. Aanbrengen van een verbrede dijkvoet op drie trajecten, over een totaallengte van 1.350 meter;
4. Aanbrengen van steenbestorting op twee trajecten onder aan de dijk bij de Oude Waal over een totaallengte van 275 meter;
5. Afgraven van de top laag op één locatie over een oppervlakte van circa 5 hectare;
6. Ophogen van één locatie over een oppervlakte van circa 2,4 hectare;
7. Mogelijk verwijderen van opstuwende beplanting op meerdere locaties.

Onderstaand worden de maatregelen verder toegelicht.

Ad. 1) Aanpassing van het peilbeheer in de Buiten-Ooij

De peilverandering is relatief eenvoudig mogelijk te maken door aanpassing van de Waardse Sluis en omgeving.

In de huidige situatie is er bij de sluis sprake van een vaste drempelhoogte van 8,60 meter +NAP. Deze drempelhoogte wordt niet bepaald door de sluis zelf, maar door een dam die in

1999 door het waterschap is aangebracht tussen het sluisje en de Oude Waal. De sluis zelf heeft een drempelhoogte van 7,99 meter +NAP.

De sluis staat in de huidige situatie standaard open in de periode 1 december – 1 april, zodat de Buiten Ooij inundeert wanneer het peil van de Waal de 8,60 meter +NAP overstijgt. Buiten deze periode is de sluis gesloten, tenzij het buitenpeil hoger komt dan 12,20 meter +NAP. Bij dergelijke hoge waterstanden loopt het rivierwater rechtstreeks over de zomerkade (tussen de Vlietberg en het sluisje) de Buiten Ooij in en om te voorkomen dat de kade hierdoor beschadigd raakt wordt de Waardse Sluis opengezet. Deze situatie doet zich echter zelden voor.

In de nieuwe situatie wordt de sluis twee maanden eerder geopend - vanaf 1 oktober - en blijft deze tot 1 maart open staan, in plaats van tot 1 april. Het peil in de Buiten Ooij beweegt in deze periode van zes maanden mee met de waterstand van de Waal, maar wordt vanwege de (nog te plaatsen) stuw op minimaal 8,60 meter +NAP gehouden. Er is dus sprake van een maximale peildynamiek, met 8,60 meter +NAP als ondergrens. Bij waterstanden van de Waal beneden de 8,60 meter +NAP kan het peil in de polder echter ook lager uitzakken.

In de periode 1 maart – 1 mei wordt het peil in de Buiten Ooij vastgehouden op maximaal 10,20 meter +NAP en mag het langzaam uitzakken. Er wordt uitsluitend nog water ingelaten wanneer het buitenpeil (van de Waal) hoger staat dan het peil in de polder.

In de periode 1 mei – 1 oktober wordt geen water meer ingelaten en staat de sluis dicht. Het peil zakt nu langzaam uit, met een snelheid van circa 1 cm /dag.

Uit een analyse van de waterstanden van de Waal sinds 1970 blijkt dat het nieuwe waterregiem er toe zal leiden dat inundatie van graslanden in de periode maart en april in ruim twee van de drie jaren zal gaan optreden (Buddingh 2012). In de huidige situatie gebeurt dit in de maand maart regelmatig en zelden in april (omdat de sluis dan dicht staat), maar het grote verschil is dat het water nu niet al na enkele dagen weer wegzakt maar langdurig blijft staan. Bij een peil van 10,20 meter +NAP staat er 100 tot 120 centimeter water op het maaiveld van de lage graslanden. Bij een uitzaksnelheid van circa 1 cm /dag vanaf 1 mei, zullen deze lage graslanden pas na 2½ á 3 maanden geheel droogvallen. De hogere delen vallen eerder droog en behouden daardoor een graslandkarakter.

In bijlage 3 is ter illustratie een inundatiekaart opgenomen. Te zien is dat de graslanden die het meest langdurig geïnundeerd worden in een brede zone langs de winterdijk zijn gelegen. De hoogst gelegen graslanden liggen op de oeverwal langs de Waal, waar ook De Vlietberg zich bevindt.

Het huidige beheer en onderhoud met begrazing kan ook in de toekomst worden voortgezet. Omdat de kans op wilgenopslag op na een inundatieperiode droogvallende gronden toeneemt, wordt hier gericht op beheerd.

– Aanpassing van de Waardse Sluis

Voor aanpassing van de Waardse Sluis wordt uitgegaan van een geautomatiseerd peilbeheer. De sluis wordt voorzien van een motortje (auma) in een waterdichte behuizing die er voor zorgt dat de schuif op en neer kan gaan. Aan beide zijden van de sluis wordt een peilregistratie aangebracht, nodig voor de automatisering. Het kunstwerk wordt van telemetrie voorzien en beheerd door het waterschap Rivierenland.

De huidige drempel achter de sluis wordt mogelijk enkele meters verplaatst.

Figuur 2.2 De Waardse Sluis die de watertoevoer naar de Buiten Ooij reguleert, gezien vanaf 't Zeumke. De sluis ligt in de zomerkade.

Ad. 2) Verdiepen van de afwateringssloot

De Oude Waal staat via de Waardse Sluis in verbinding met de rivier. De verbinding wordt gevormd door een in de tweede helft van de 19^e eeuw gegraven kanaaltje dat uitkomt in 't Zeumke, een verlande strang die aantakt op de Waal (zie foto figuur 2.3). In zowel de huidige als de toekomstige situatie is dit de waterverbinding waarmee het peil in de Buiten Ooij gereguleerd wordt.

Figuur 2.3 Het afwateringskanaal (Zeumke) op de locatie waar deze van een smal 'kanaal' overgaat in een brede laagte met zachthoutoibos. Dit verbrede gedeelte is een voormalige strang van de Waal. Rechts aan de horizon is de Waalbrug te zien. Om de watervoorziening in de Buiten Ooij goed te kunnen reguleren moet de strang lokaal worden verdiept.

Het is noodzakelijk om 't Zeumke lokaal te verdiepen, zodat deze over de hele lengte op het juiste niveau komt te liggen. In de huidige situatie is de bodemhoogte van deze verbinding circa 8,90 meter +NAP. Omdat het stuwpeil 8,60 meter +NAP bedraagt moet in 't Zeumke (het gedeelte vanaf de Waal tot en met het verbrede stuk) een greppel van enkele meters breedte worden aangelegd. Mogelijk moeten hiervoor enkele schietwilgen worden gekapt. 't Zeumke en de verbinding met de Waal zijn door hun lage ligging in het landschap vrijwel geheel begroeid met oude schietwilgen. Volgens de habitattypenkaart van de provincie Gelderland/ Rijkswaterstaat kwalificeert de beplanting zich als Zachthoutoobos, een beschermd habitattype van Natura 2000-gebied Gelderse Poort.

Het huidige beheer van 1x per jaar vrijhouden van de kruidige vegetatie wordt ook in de toekomst voortgezet. Het gebied wordt momenteel begraasd en dit wordt eveneens voortgezet.

Ad. 3) Verbreden van de dijkvoet

Door het aangepaste peilbeheer zal de inundatiefrequentie in de Buiten Ooij gaan toenemen. Het waterschap heeft aangegeven dat de winterdijk in deze situatie extra versterkt zal moeten worden tegen golfslag. Daarnaast is een flauw talud van 1:1 wenselijk om graaactiviteiten van bevers te voorkomen en de bereikbaarheid voor beheerders te garanderen. Hiertoe wordt op drie verschillende locaties over een totale lengte van ca. 1.350 meter op de binnendijkse teen een extra kleidek aangebracht. De ligging van de exacte locaties is samen met dwarsprofielen weergegeven in bijlage 2.

De klei wordt in het talud aangebracht in een helling van 1:7 over een breedte van 0 - ca. 25 meter, met een gemiddelde breedte van ca. 12 meter. Daarbij moet in sommige situaties in het water van de Oude Waal gewerkt worden.

Figuur 2.4 Zicht vanaf de Ooijse Bandijk op het meest noordelijke deel van de Oude Waal. Op dit traject wordt buitendijks de dijkvoet versterkt met klei.

Ad. 4) Aanbrengen steenbestorting

Op twee locaties volstaat vanwege de steilheid van het dijkstalud een kleidek niet en is steenbestorting noodzakelijk. Het gaat om de kommen van de twee wielen die aan de noordzijde van de Oude Waal gelegen zijn (zie figuur 2.5 en ook bijlage 2). Hier wordt over een totale lengte van ca. 275 meter de bestaande steenbestorting 'naar boven' toe aangevuld met een ruim 2,5 meter brede en 0,75 meter hoge laag, tot een hoogte van 9.70 meter +NAP.

Figuur 2.5 Zicht op de Ooijse Bandijk met het buitendijks gelegen wiel (bijlage 2: thv EN082) waar steenbestorting onder aan de dijkvoet wordt aangebracht.

Ad. 5) Maaiveldverlaging

Aan de noordzijde van het plangebied ligt een uitgestrekt vochtig struweelgrasland waar over een oppervlakte van circa 2,8 hectare gezocht wordt naar mogelijkheden om het maaiveld te verlagen (zie foto figuur 2.6). De vrijkomende grond wordt gebruikt om het naastgelegen agrarische graslandperceel (zie verder bij ad. 6) op te hogen. De bedoeling is om het perceel ondiep (30 tot 40 cm) af te graven in de vorm van een ondiepe geul die landschappelijk aansluit op de kleiput ten zuiden van de Zwarte weg. De exacte dimensies zijn afhankelijk van rivierkundige berekeningen en aanwezige natuurwaarden.

Figuur 2.6 Het grasland perceel waar maaiveldverlaging wordt toegepast.

Ad. 6) Maaiveldverhoging

Direct ten noorden van het perceel dat wordt afgegraven ligt een particulier grasland van 2,11 ha dat in agrarisch gebruik is. Als gevolg van de hogere peilen zal dit perceel langer inunderen en minder goed bruikbaar worden. Met de vrijkomende grond van het naastgelegen perceel wordt dit grasland daarom opgehoogd. De wens is daarbij om ook het pad naar en een deel van de aanliggende strook grond rond de kleiput op te hogen (totaal ca. 0,45 ha).

Figuur 2.7 Het agrarische graslandperceel waar het maaiveld wordt verhoogd ter compensatie van de optredende vernatting.

Ad. 7) Mogelijk verwijderen van beplanting

Het definitieve plan zal door Rijkswaterstaat rivierkundig getoetst worden. Een belangrijk criterium daarbij is dat de doorstroming bij hoge rivierstanden niet mag verslechteren. Indien dit het geval blijkt is het verwijderen van verruwende vegetatie een goede 'mitigerende maatregel'. Hoewel nog niet bekend is of het verwijderen van beplanting noodzakelijk zal zijn worden voor de zekerheid al wel een aantal mogelijkheden in deze toets onderzocht. Het gaat om zes locaties met hagen en wilgenopstanden. De locaties zijn op de kaartuitsnede van figuur 2.8 genummerd weergegeven en worden onderstaand besproken.

Figuur 2.8 Ligging van de locaties met mogelijk te verwijderen beplanting.

- Locatie 1: beplanting Zwarte weg

De Zwarte weg is een zandweg die de Ooijse Bandijk met de voormalige steenfabriek De Vlietberg verbindt. De weg ligt verhoogd, op een dijkje. Aan de zuidzijde van de dijk ligt een diepe en brede greppel die over de hele lengte begroeid is met dicht struweel van ondermeer amandelwilg. Op het dijktaalud staan enkele monumentale en vermoedelijk aangeplante wilgen - bastaarden van Schietwilg x Kraakwilg, afgewisseld met meidoorn en hondsroos (zie foto figuur 2.9). De habitattypenkaart van de Provincie Gelderland/ Rijkswaterstaat kwalificeert de beplanting aan de zuidzijde van de Zwarte weg (de berm en het taalud) als Zachthoutoobos.

Figuur 2.9 Zwarte weg richting De Vlietberg met aan de linkerzijde de monumentale wilgen (Schietwilg x Kraakwilg). De wilgen zijn aangetast door een spinselmot.

- Locatie 2: 'rabatten'

Direct ten zuiden van de Zwarte weg ligt een graslandperceel met rabatten. De greppels zijn volgeschoten met schietwilgen van circa 10 jaar oud. De hogere delen bestaan uit soorten van vochtige ruigten, zoals Poelruit en Grote wederik, met hier en daar opslag van wilgensoorten, meidoorn en hondsroos.

Figuur 2.10 Rabatten' met lijnvormige opslag van schietwilg in de greppels.

- Locatie 3: Oeverbegroeiing kleiput

Aan de noordzijde van de centraal in het plangebied gelegen kleiput is de hoge zijde van de oever begroeid met een smalle strook jonge schietwilgen. Aan de waterkant groeien amandelwilgen. Op de oostpunt staat een solitaire Zwarte populier met een uitgebroken kruin. De schietwilgen vertoonden veel knaagsporen van bever van de afgelopen winterperiode.

Figuur 2.11 Opslag van schietwilgen op de noordoever van de kleiput, met links de solitaire Zwarte populier. De 'rossige' beplanting tussen de schietwilgen zijn amandelwilgen. Inzet: knaagsporen van Bever, waarschijnlijk van afgelopen winter.

- Locatie 4: meidoornhaag

Het graslandperceel ten zuiden van De Vlietberg wordt aan twee zijden begrensd door een oude meidoornhaag. Aan de noordzijde is deze haag intact, maar aan de westzijde vertoont deze grote onderbrekingen. De haag bestaat vooral uit meidoorn, sleedoorn en hondsroos. Het noordzuid-georiënteerde deel is het oudst, mogelijk meer dan 150 jaar (watwaswaar.nl). Het oostwest-georiënteerde deel is jonger maar waarschijnlijk nog steeds rond de 100 jaar oud.

Figuur 2.12 Meidoornhaag rond het graslandperceel ten zuiden van De Vlietberg. Op de voorgrond het oudste deel dat noord-zuid is georiënteerd. Op de achtergrond het jongere deel van de haag die oost-west is gelegen. Inzet: bloeiende Hondsroos in de meidoornhaag.

- Locatie 5: rij met schietwilgen

Centraal in het gebied, aansluitend op de Oude Waal ligt een droge greppel die over de hele lengte begroeid is met Schietwilg. De wilgen staan in één rij en hebben een diameter tot 50 centimeter. De habitattypenkaart van de Provincie Gelderland/ Rijkswaterstaat kwalificeert deze bomenrij als Zachthoutoibos.

Figuur 2.13 Rij met oude schietwilgen in een droge greppel, ten westen van de Oude Waal.

- Locatie 6: Meidoornhaag op oude zomerdijk

Deze haag ligt op een dijkje dat tot de eerste helft van de 19^e eeuw nog als zomerkade voor de Buiten-Ooij fungeerde. Circa 1850 is meer richting de Waal na landaanwinning een nieuwe zomerkade aangelegd, die ook de huidige ontsluitingsweg naar De Vlietberg vormt. De meidoornhaag bestaat naast meidoorn met name uit Hondсроos en is mogelijk bijna 200 jaar oud.

Figuur 2.14 Zeer oude meidoornhaag op de voormalige zomerkaade. Inzet: Veedoorgang.

3 Toetsing Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet (Ff-wet) voorziet in de bescherming van een aantal plant- en diersoorten. Centraal hierbij staat de Zorgplicht. De Zorgplicht houdt in dat iedereen 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende planten en dieren en hun leefomgeving, ongeacht of deze wettelijk beschermd zijn. Samengevat kan worden gesteld dat alle vogels, de meeste zoogdieren, amfibieën en reptielen en een aantal- veelal zeldzame - planten, vlinders, libellen, vissen en ongewervelden, beschermd zijn. In de praktijk betekent dit dat schadelijke handelingen ten aanzien van dieren en planten slechts onder voorwaarden mogelijk zijn.

Voor een nadere toelichting op de doorwerking van de Flora- en faunawet wordt verwezen naar Bijlage 8.

3.1 Methode van onderzoek

Om inzicht te verkrijgen in de aanwezige flora en fauna is een bronnenonderzoek uitgevoerd en een veldbezoek gebracht.

De belangrijkste publicatie waar gebruik van is gemaakt betreft de studie van Kurstjens *et al.* (2010a), waarin het eerste ontwerp voor de inundatie van de Buiten Ooij uitvoerig is getoetst aan de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet. De onderhavige rapportage kan dan ook gezien worden als een actualisatie van deze studie. In de rapportage van Kurstjens *et al.* is een zeer uitgebreid overzicht gegeven van de beschermde en bedreigde soorten in het gebied. Er zijn gegevens gebruikt uit de periode 2003 t/m 2009. In het kader van de Flora- en faunawet zijn deze gegevens veelal actueel genoeg. Voor hoog-dynamische soorten als vleermuizen, Bever, broedvogels en Rugstreeppad is recentere informatie echter wenselijk. Daarvoor is ondermeer gebruik gemaakt van de database van de NDFF (ecogrid). Uit de NDFF zijn ten behoeve van de effectbeoordeling de volgende data verkregen:

- Alle aanwezige en gevalideerde records van vaatplanten in de periode 1990-2011;
- Alle aanwezige en gevalideerde records van de overige soortgroepen in de periode 2000-2011.

Bruikbaar waren verder ook de werkkaarten voor het Beheerplan van de Rijntakken, opgevraagd als shapefiles bij de provincie Gelderland (<http://geodata2.prvgld.nl/>). Ten slotte is ook gezocht naar losse waarnemingen op Waarneming.nl en Zoogdieratlas.nl. Zie verder de literatuurverwijzingen in de tekst en de geraadpleegde bronnen in hoofdstuk 7 voor een compleet overzicht.

Op 1 juni 2012 is een veldbezoek gebracht aan het plangebied waarbij - voor zover mogelijk - de belangrijkste waarnemingen uit het bronnenonderzoek zijn nagelopen.

3.2 Flora

Globaal gezien kan er vegetatiekundig onderscheid gemaakt worden in watervegetaties (Oude Waal, kolken en putten), moeras- en oevervegetaties (oeverzones en laaggelegen delen), rietmoeras (thv Tiengeboden), vochtige graslanden, cultuurgraslanden en dijkvegetaties.

Op de kaart in bijlage 9 is de verspreiding van beschermde soorten weergegeven. Het gaat om Klein glaskruid, Rapunzelklokje, Veldsalie en Wilde marjolein. De standplaatsen liggen buiten de locaties waar fysieke in grepen gaan plaatsvinden.

De meeste bedreigde soorten groeien op de winterdijk die zich over een groot deel van de

lengte kwalificeert als habitatype Glanshaverhooiland. Hier staan soorten als Kamgras, Goudhaver, Beemdtkroon, Harige ratelaar, Kattendoorn en Wilde marjolein. Deze vegetatie valt echter buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden (zie verder §5.2).

Onder aan de dijk en in de oeverzone van de Oude Waal, waar lokaal wel werkzaamheden plaatsvinden in de vorm van het aanbrengen van een kleidek of extra steenbestorting, komen uitsluitend relatief algemene en niet-beschermd of bedreigde soorten voor. Hier groeien in de moeraszone ondermeer Scherpe zegge, Moeraskruiskruid, Kattenstaart, Watermunt, Gele lis, Riet en Smeerwortel en hogerop Heksenmelk, Wilde peen en Glad walstro (zie foto figuur 3.1).

Figuur 3.1 De voet van de winterdijk ter hoogte van de Oude Waal, waar een kleidek zal worden aangebracht. Te zien is hoe in het midden een onderhoudspad is uitgemaaid.

Links op de voorgrond groeit Moeraskruiskruid. Aan de dijkvoet groeien onder andere Wilde peen en Glad walstro (wit-bloeiend) en Heksenmelk (geel-bloeiend). Het habitatype Glanshaverhooiland ligt een stuk hoger op de dijk.

In 't Zeumke, waar ook bodemverstoring plaats gaat vinden, komen eveneens uitsluitend relatief algemene en niet-beschermd of bedreigde soorten voor. Het gedeelte tussen de Waarde Sluis en het zachthoutoobos bestaat feitelijk uit een brede greppel die begroeid is met soorten van vochtige ruigten, als Riet, Liesgras, Rietgras en Grote brandnetel (zie foto figuur 2.3). De bodem in het bosgedeelte is door de beschaduwing en betreding door grazers veelal open en slechts lokaal begroeid met voornamelijk Waterpeper.

Een derde locatie waar de bodem verstoord wordt zijn de graslandpercelen waar maaiveldverhoging of –verlaging wordt toegepast. Het grasland dat verhoogd wordt is relatief voedselrijk en wordt gedomineerd door Ruw beemdgras, Rood zwenkgras, Akkerdistel en Grote vossenstaart (zie foto figuur 2.7). Beschermd en bedreigde soorten ontbreken. Dit geldt ook voor het aanliggende pad naar de langs de winterdijk gelegen put dat eveneens verhoogd wordt.

De graslandpercelen waar het maaiveld verlaagd gaat worden (zie foto figuur 2.6) zijn lichtvochtig en erg divers met lokaal typische soorten van tijdelijke overstromingsvlakten, zoals Poelruit en Vijfvingerkruid. Op veel plekken zijn meidoorns opgeslagen. Beschermd en bedreigde soorten zijn hier niet bekend.

Elders in het gebied wordt de bodem niet verstoord en blijft de vegetatie behouden. Door de toename van de inundatieduur zal de vegetatie in de lagere delen echter wel kunnen wijzigen en krijgen soorten van droogvallende slikoevers en natte graslanden meer ontwikkelingsruimte. Nu al levert dit sporadisch bijzonderheden op als Moeraswolfsmelk,

Riviertandzaad, Slijkgroen, Smalle waterweegbree en Liggende ganzerik. Maar verwacht wordt dat door het aangepaste waterregiem de vestigingskansen voor typische flora van laagdynamische riviermilieus sterk zal verbeteren.

3.3 Zoogdieren

Vleermuizen

Alle vleermuissoorten zijn strikt beschermd (Tabel 3 Ff-wet, HR bijlage IV) en opgenomen in Bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn. Dit betekent dat schadelijke en versturende activiteiten of werkzaamheden moeten worden vermeden. Bij verstoring of vernietiging van leefgebied moet bij deze strikt beschermde soorten niet alleen worden gekeken naar de gunstige staat van instandhouding van de landelijke populatie, maar ook van de lokale populatie en de aanwezige individuen.

Binnen de invloedsfeer van de plannen zijn geen potentiële verblijfplaatsen van vleermuizen bekend en deze worden ook niet verwacht omdat bebouwing en bomen met geschikte holten ontbreken. Door de plannen zijn geen vliegroutes en foerageergebieden in het geding. Negatieve effecten op vleermuizen kunnen zodoende worden uitgesloten.

Bever

In het projectgebied is leefgebied aanwezig voor één familie bevers (Kurstjens *et al.* 2010a). Bever is strikt-beschermd in de Flora- en faunawet (Tabel 3, HR bijlage IV). Er zijn twee burchten bekend, één ten zuiden van de Zwarte weg en één in de rustig gelegen Sluiswaard (zie kaart bijlage 12). Op het zuidelijke talud van de Zwarte weg zijn twee hoogwaterrustplaatsen bekend.

Bever is strikt beschermd in de Flora- en faunawet (Tabel 3) en tevens een kwalificerende soort voor het Natura 2000-gebied. Daarom worden mogelijke effecten besproken in het hoofdstuk over de Natuurbeschermingswet (§5.3).

Overige zwaardere beschermde soorten

Vaste verblijfplaatsen van andere zwaardere beschermde soorten (bijv. Das, Waterspitsmuis, Steenmarter) worden op basis van bekende verspreidingsgegevens en de afwezigheid van geschikt biotoop niet verwacht binnen de invloedsfeer van het project.

Overige soorten

Er worden relatief weinig vaste verblijfplaatsen van laag-beschermd zoogdieren verwacht vanwege de veelal dynamische omstandigheden ter plaatse. Te verwachten zijn algemene soorten als Veldmuis, Gewone bosspitsmuis en Mol. Ook zijn er waarnemingen bekend van Wezel, Haas en Konijn. Voor Tabel 1-soorten geldt in geval van ruimtelijke ontwikkelingen automatisch vrijstelling voor overtreding van de verbodsartikelen in de Flora- en faunawet.

3.4 Broedvogels

Broedvogels met jaarrond beschermde nestplaatsen

In 2009 is door het toenmalige Ministerie van LNV (Dienst Regelingen 2009b) de 'Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten' uitgebracht, waarin voor een aantal kwetsbare vogelsoorten is aangegeven welke nestplaatsen en hun functionele omgeving jaarrond beschermd zijn¹. Voor andere soorten geldt dat de nesten jaarrond beschermd zijn als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

¹ Het betreft in functie zijnde nesten van de Ooievaar, Boomvalk, Buizerd, Havik, Ransuil, Roek, Wespandief, Zwarte wouw, Slechtvalk, Sperwer, Steenuil, Kerkuil, Oehoe, Gierzwaluw, Grote gele kwikstaart en Huismus.

Uit de groep van soorten met jaarrond beschermde nestplaatsen zijn Buizerd, Ransuil en Boomvalk bekend (zie kaart bijlage 11). De gegevens zijn niet zeer actueel, maar de plekken waar eventueel bomen verwijderd kunnen gaan worden zijn wel allen in het veld gecontroleerd op nesten. De enige locatie waar een horst is aangetroffen is 't Zeumke. Mogelijk betreft dit een broedplaats van Sperwer. In dit gedeelte worden hooguit enkele bomen verwijderd en het is goed mogelijk de nestboom te sparen.

Overige broedvogels

Overall in het plangebied kunnen broedvogels voorkomen, in bomen en struiken, in oevers en ook op de grond. Werkzaamheden die broedvogels kunnen verstoren zijn de aanpassing van 't Zeumke, de dijkversterking, maaiveldverlaging en –verhoging en het eventueel verwijderen van beplanting. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden mogen geen broedvogels, hun nesten, eieren of jongen geschaad of verstoord worden.

Alle van nature in Nederland voorkomende broedvogels, hun nesten, eieren en jongen zijn tijdens het broedseizoen strikt beschermd in de Flora- en faunawet. Het is veelal niet mogelijk ontheffing te verkrijgen voor verbodsbepalingen die gelden voor broedvogels. Er mogen daarom geen activiteiten worden ondernomen op locaties waar nesten of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de vogels aanwezig zijn. Werkzaamheden zoals het kappen van bomen, die broedbiotopen van vogels verstoren of beschadigen dienen buiten het broedseizoen van de aanwezige vogels te worden gestart.

Voor de meeste van de aanwezige en te verwachten soorten kan de periode tussen half maart en half augustus worden aangehouden als broedseizoen. De broedperiode verschilt per soort en soms ook per jaar. In het kader van de Flora- en faunawet wordt voor het broedseizoen geen standaardperiode gehanteerd. Van belang is of een broedgeval wordt verstoord, ongeacht de datum.

3.5 Amfibieën

Rugstreeppad

Rugstreeppadden zijn strikt-beschermd in de Flora en faunawet (Tabel 3, HR bijlage IV) en bekend van diverse locaties in de Buiten Ooij. Optimale voortplantingslocaties bestaan uit ondiepe en schaarsbegroeide wateren die veelal in de loop van de zomer droogvallen. Dergelijke plekken zijn vooral aanwezig in de wat lager gelegen graslandpercelen aan de noordzijde (zie kaart Bijlage 13). De soort overwintert op overstromingsvrije plekken, naar verwachting vooral op de Vlietberg en de Koepel.

De zone waar maaiveldverlaging gaat plaatsvinden overlapt met één waarneming uit april 2008 toen 15 roepende exemplaren zijn gehoord (waarneming.nl). Naar verwachting ligt hier een kleine depressie in het grasland waar na voojaarshoogwater van de Waal water is blijven staan dat als voortplantingslocatie heeft gediend. Ook elders in het graslandperceel zijn destijds roepende dieren vastgesteld.

Het uitvoeren van de maaiveldverlaging zal als gevolg hebben dat hier over een veel groter oppervlakte water zal kunnen blijven staan. Het gaat om een maaiveldverlaging van 30-40 centimeter in de vorm van een ondiepe geul over een lengte van circa 400 meter. De locatie zal niet jaarlijks waterhoudend zijn, zodat zich geen dichte moerasvegetatie of permanente vispopulatie kan ontwikkelen. De verwachting is daarom dat deze ingreep zeer gunstig kan zijn als voortplantingslocatie voor Rugstreeppad.

Indien de graafwerkzaamheden worden uitgevoerd buiten de periode dat zich hier rugstreeppadden voortplanten, worden geen negatieve effecten op de soort verwacht. De overige werkzaamheden hebben ook geen negatief effect op de soort.

Kamsalamander

Kamsalamanders zijn strikt-beschermde in de Flora en faunawet (Tabel 3, HR bijlage IV). Er zijn veel waarnemingen van verkeersslachtoffers van kamsalamanders op de winterdijk (zie kaart Bijlage 13). Verondersteld wordt dat het exemplaren betreft die binnendijks in de dijk overwinteren (Kurstjens *et al.* 2010a). De voorplantingslocaties liggen binnendijks, met name in de Groenlanden. Buitendijks zijn geen voortplantingslocaties bekend, maar het is niet uit te sluiten dat de soort incidenteel eieren afzet in de geïsoleerde doorbraakkolken nabij de oude zomerkade ter hoogte van de Sluiswaard (Kurstjens *et al.* 2010a).

De conclusie is dat effecten op deze soort met zekerheid zijn uit te sluiten.

Overige soorten

Naast Kamsalamander en Rugstreeppad is ook de strikt-beschermde soort Poelkikker bekend. Poelkikkers zijn aangetroffen in de doorbraakkolk nabij de oude zomerkade ter hoogte van de Sluiswaard. Op deze plek zijn echter geen ingrepen gepland.

Naast genoemde strikt-beschermde soorten is het voorkomen bekend van Bastaardkikker, Bruine kikker, Gewone pad en Kleine watersalamander. Voor deze tabel 1-soorten geldt in geval van ruimtelijke ontwikkelingen automatisch vrijstelling voor overtreding van verbodsartikelen.

3.6 Vissen

Bittervoorn (Ff-wet tabel 3) en Kleine modderkruiper (Ff-wet tabel 2) zijn bekend in de Oude Waal en de Sluiswaard (database NDFF, temee.nl, RAVON). Negatieve effecten op de beide soorten zijn uitsluitend te verwachten door de aanberming met klei. Er zal echter waarschijnlijk nauwelijks in het water gewerkt gaan worden, omdat de bekleiing wordt aangebracht in de periode juni-juli, wanneer de waterstand in de Oude Waal laag is. Er is een geringe kans dat bij deze werkzaamheden exemplaren die in de oeverzone aanwezig zijn moeten uitwijken. Vanuit de Flora- en faunawet worden mitigerende maatregelen opgesteld die schade aan vis zal voorkomen ('ecologisch werkprotocol'). Negatieve effecten op populatieniveau en daarmee op instandhoudingsdoelen treden daarom niet op. De inundatie zal een groter leefgebied voor vissen creëren, hetgeen waarschijnlijk juist een gunstig effect zal hebben op de populatie. Wanneer het water weer uitzakt in de zomer resteert er voldoende diep water voor vis om zich in terug te trekken.

3.7 Ongewervelden

In het gebied zijn geen voortplantingslocaties bekend van beschermde soorten uit de groep van dagvlinders, libellen, sprinkhanen, waterkevers, et cetera. Wel zijn soorten van de Rode lijst bekend, zoals Bruin blauwtje, Groot dikkopje, Bruine winterjuffer, Glassnijder en Gouden sprinkhaan (Kurstjens *et al.* 2010a). Deze soorten zullen geen negatieve effecten van de maatregelen ondervinden.

4 Natura 2000-gebied Gelderse Poort

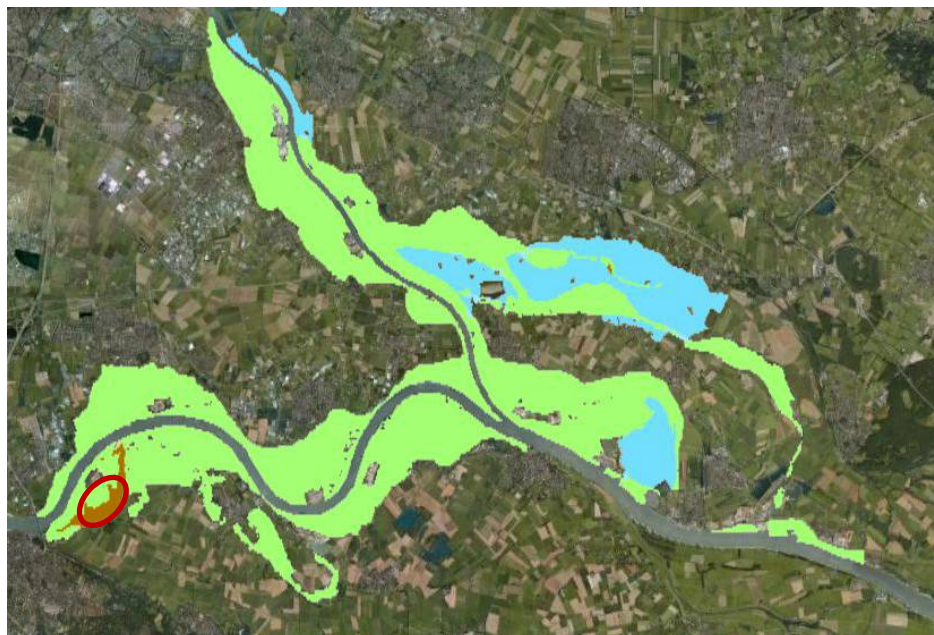
Het plangebied ligt geheel binnen Natura 2000-gebied Gelderse Poort. In dit hoofdstuk worden de beschermde waarden van het gebied besproken. In het volgende hoofdstuk vindt de effectanalyse plaats.

4.1 Kenschets en gebiedsbeschrijving

Aanwijzing als Natura 2000-gebied

Het gebied de Gelderse Poort is in 2000 aangewezen als speciale beschermingszone (SBZ) onder de Europese Vogelrichtlijn en door de Minister van LNV op 23 juli 2008 in ontwerp aangewezen als SBZ onder de Europese Habitatrichtlijn (Ministerie van LNV 2008). De definitieve aanwijzing van het Natura 2000-gebied is gepland in 2012, gevolgd door de vaststelling van het beheerplan.

In het ontwerp-aanwijzingsbesluit zijn zogenaamde *instandhoudingdoelstellingen* opgenomen die de doelen beschrijven voor de instandhouding van een aantal specifiek voor de Gelderse Poort aangewezen leefgebieden, natuurlijke habitats en populaties van plant- en diersoorten. Deze beschermde waarden worden ook wel *kwalificerende* soorten en habitats genoemd. De instandhoudingdoelstellingen van deze kwalificerende soorten en habitats geven de condities aan die noodzakelijk zijn om de populaties in het betreffende Natura 2000-gebied in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. In §4.2 worden de instandhoudingsdoelen van de Gelderse Poort nader toegelicht.

Figuur 4.1 Begrenzing van het Natura 2000-gebied Gelderse Poort met de globale ligging van het plangebied (rode ovaal). Groen: Vogelrichtlijn- + Habitatrichtlijngebied, blauw: Vogelrichtlijngebied, bruin: Beschermde Natuurmonument + Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebied.
Bron kaartondergrond: Google Earth.

In Figuur 4.1 is de globale ligging van het plangebied ten opzichte van de begrenzing van Natura 2000-gebied Gelderse Poort weergegeven. In Bijlage 4 is een detailkaart opgenomen. Te zien is dat het gehele plangebied is begrensd onder de Vogel- en Habitatrichtlijn en dat delen tevens zijn aangemerkt als Beschermd Natuurmonument.

Algemene gebiedsbeschrijving

De Gelderse Poort is de naam van een meer dan 6.000 hectare groot rivierenlandschap tussen de Duitse grens en de steden Arnhem en Nijmegen. De Gelderse Poort is het begin van de Rijndelta, de Rijn stroomt hier door een stuwwal Nederland binnen. Het gebied omvat zowel de stroomgebieden van de Rijn als van de Waal en de Oude Rijn.

Het Natura 2000-gebied omvat een gevarieerd landschap met verlandende stroombeddingen, oude meanders, wilgenbos, moerassen, rietland, ruigten en diverse typen grasland en daarnaast binnen- en buitendijks polderlandschap.

De Gelderse Poort is van betekenis voor broedvogels van waterrijke gebieden, moerassen en natte uiterwaard-graslanden. Het is tevens een belangrijk rust- en foerageergebied voor doortrekkende en overwinterende watervogels. Er heeft zich in twee decennia een grote populatie bevers gevestigd. (www.synbiosys.alterra.nl: gebiedendatabase Natura 2000)

4.2 Instandhoudingsdoelen

Inleiding

De instandhoudingsdoelen voor habitattypen zijn beschreven in termen van behoud of uitbreiding van de oppervlakte en/of behoud of verbetering van de kwaliteit. De instandhoudingsdoelen voor soorten zijn beschreven als behoud of uitbreiding van de omvang van het leefgebied/ de populatie en/of behoud of verbetering van de kwaliteit van het leefgebied.

Voor vogels zijn exacte hoeveelheden in het instandhoudingsdoel opgenomen, waarmee de draagkracht van het Natura 2000-voor de betreffende vogelsoort wordt uitgedrukt. Voor broedvogels is dit in aantallen broedparen weergegeven, in het geval van niet-broedvogels gaat het om seizoensgemiddelden of seizoensmaxima.

Voor soorten en habitattypen zijn geen aantallen of oppervlakten in het instandhoudingsdoel opgenomen. Ook in geval er sprake is van een uitbreidingsdoel is deze niet gekwantificeerd of ruimtelijk vastgelegd. In het Beheerplan zal hier nadere invulling aan gegeven worden. Het Beheerplan voor de Gelderse Poort verkeert in een concept-fase en is nog niet vastgesteld of openbaar beschikbaar.

Algemene doelen

In het ontwerp-aanwijzingsbesluit (Ministerie van LNV 2008a) zijn naast specifieke instandhoudingsdoelen ook zogenaamde 'algemene doelen' geformuleerd. Deze doelen zijn van toepassing op alle Natura 2000-gebieden en hebben betrekking op behoud van de bijdrage aan de biologische diversiteit en de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie. Tevens het behoud van de ecologische en ruimtelijke samenhang van het Natura 2000 netwerk, zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie, behoud van de natuurlijke kenmerken en behoud van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingdoelstellingen zijn geformuleerd.

De algemene doelen zijn doorvertaald in de instandhoudingsdoelstellingen voor gebieden, zodat specifieke toetsing aan de algemene doelen niet nodig is.

Kernopgaven

Ten behoeve van de formulering van de doelen op landelijk en op gebiedsniveau zijn per landschap kernopgaven geformuleerd. Elk gebied heeft één of meer kernopgaven toebedeeld gekregen. Elk Natura 2000-landschap én elk Natura 2000-gebied levert nu en op termijn een eigen specifieke bijdrage aan de instandhouding van de biodiversiteit van de Europese

Unie. De kernopgaven zijn geformuleerd op basis van de bijdragen, de belangrijkste verbeteropgaven, de aangewezen habitattypen en soorten. De toedeling van de kernopgaven geeft aan welke gebieden de relatief grootste bijdrage leveren voor de realisering van bepaalde landelijke doelen.

Voor 'Gelderse Poort' zijn de volgende kernopgaven gesteld:

- 3.07 Vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen en essen-iepenbossen) uitbreiden mede ten behoeve van Bever;
- 3.08 Kwaliteitsverbetering en uitbreiding rietmoeras met de daarbij behorende broedvogels (roerdomp A021, grote karekiet A298);
- 3.13 Kwaliteitsverbetering en uitbreiding van stroomdalgraslanden *H6120, glanshaver- en vossenaarthooidanden (glanshaver) H6510_A.

De kernopgaven zijn per gebied toegedeeld in het Natura 2000 Doelendocument en maken geen onderdeel meer uit van het ontwerpbesluit. Ze zijn van belang voor het stellen van prioriteiten bij de bescherming en het nemen van maatregelen. Als zodanig spelen ze geen rol in de effectbeschrijvingen in deze rapportage.

Vogels

Gelderse Poort kwalificeert als sbz onder de Vogelrichtlijn vanwege het voorkomen van drempeloverschrijdende aantallen van Kolgans, Grauwe gans en Slobeend die het gebied benutten als overwinteringsgebied en/of rustplaats. Het gebied kwalificeert tevens omdat het behoort tot één van de vijf belangrijkste broedgebieden dan wel pleisterplaatsen voor de Roerdomp, Kwartelkoning, Zwarte stern en IJsvogel in Nederland.

De Gelderse Poort is aangewezen voor tien soorten opgenomen in bijlage I van de Vogelrichtlijn en 17 andere geregeld voorkomende trekvogels waarvoor het gebied van betekenis is als broed-, rui- en/of overwinteringsgebied en rustplaatsen in hun trekzones. Het betreft 11 broedvogelsoorten en 16 niet-broedvogels. Een overzicht van de totaal 27 kwalificerende vogelsoorten en hun instandhoudingsdoelen is weergegeven in Tabel 4.1 Voor de niet-broedvogels van de 'Gelderse Poort' gelden geen uitbreidingsdoelen, maar voor zes van de elf broedvogels wel.

Tabel 4.1 Overzicht van alle kwalificerende vogelsoorten van het Natura 2000-gebied 'Gelderse Poort'.
(voor legenda, zie tabel 4.2)

Vogels	Doelstelling		Draagkracht	
	oppervlakte	kwaliteit	aantal vogels	aantal paren
<i>Broedvogels</i>				
A004 Dodaars	=	=		40
A017 Aalscholver	=	=		230
A021 Roerdomp	>	>		20
A022 Woudaapje	>	>		20
A119 Porseleinhoen	>	>		10
A122 Kwartelkoning	>	>		40
A197 Zwarte Stern	>	>		150
A299 IJsvogel	=	=		10
A249 Oeverzwaluw	=	=		420
A272 Blauwborst	=	=		80
A298 Grote karekiet	>	>		40
<i>Niet-broedvogels</i>				
A005 Fuut	=	=	180	
A017 Aalscholver	=	=	320	
A037 Kleine Zwaan	=	=	3	
A038 Wilde Zwaan	=	=	2	

A041	Kolgans	= (<)	=	10600
A043	Grauwe Gans	= (<)	=	2500
A050	Smient	= (<)	=	2600
A051	Krakeend	=	=	140
A052	Wintertaling	=	=	410
A054	Pijlstaart	=	=	40
A056	Slobeend	=	=	170
A059	Tafeleend	=	=	250
A068	Nonnetje	=	=	10
A125	Meerkoet	=	=	2000
A142	Kievit	=	=	2500
A156	Grutto	=	=	70
A160	Wulp	=	=	360

Habitattypen

De Gelderse Poort is aangewezen voor zeven natuurlijke habitats opgenomen in Bijlage I van de Europese Habitatrichtlijn, waarvoor het gebied een bijdrage levert aan de instandhouding op landelijk niveau. Een deel van de habitattypen is verdeeld in subtypen, vanwege de ruime variatie in standplaatscondities en de soortensamenstelling.

Tabel 4.2 geeft een samenvattend overzicht van de kwalificerende habitattypen, inclusief de bijbehorende instandhoudingsdoelstellingen. Met uitzondering van het type 'Ruigten en zomen' geldt voor alle habitattypen een uitbreidingsdoelstelling voor oppervlakte en/of kwaliteit. De habitattypen 'Stroomdalgrasland' en 'Zachthoutoibossen' zijn prioritaire habitattypen. Voor prioritaire habitattypen gelden iets andere criteria bij de selectie van Natura 2000-gebieden en een zwaardere beschermingsregime onder de Natuurbeschermingswet.

Tabel 4.2 Overzicht van de kwalificerende habitattypen voor het N2000-gebied 'Gelderse Poort'.

Habitattypen		Doelstelling	
		oppervlakte	kwaliteit
H3150	Meren met krabbenscheer	=	>
H3270	Slikkige rivieroever	>	>
H6120	*Stroomdalgraslanden	>	>
H6430A	Ruigten en zomen (moerasspirea)	=	=
H6430C	Ruigten en zomen (droge bosranden)	=	=
H6510A	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver)	>	>
H91E0A	*Vochtige alluviale bossen (zachthoutoibossen)	>	>
H91F0	Droge hardhoutoibossen	>	>

Legenda

Doelstelling voor oppervlakte en/of kwaliteit:

- = behoud
- > uitbreiding
- = (>) uitbreiding met behoud van de goed ontwikkelde locaties
- < vermindering is toegestaan, ten gunste van met name genoemde habitatype of soort
- = (<) achteruitgang ten gunste van ander habitatype of soort toegestaan
- * Prioritair habitatype

Soorten

De Gelderse Poort is aangewezen voor elf soorten die zijn opgenomen in Bijlage II van de Habitatrichtlijn, waarvoor het gebied een wezenlijke functie in de levenscyclus vervult. Acht van de elf soorten betreffen vissen.

Tabel 4.3 geeft een samenvattend overzicht van de kwalificerende soorten, inclusief de bijbehorende instandhoudingsdoelstellingen. Voor zes van de elf soorten zijn uitbreidingsdoelen opgenomen. Er zijn geen prioritaire soorten.

Tabel 4.3 Overzicht van de kwalificerende habitatsoorten voor het N2000-gebied 'Gelderse Poort'.

Habitatsoorten	Doelstelling		
	oppervlakte	kwaliteit	populatie
H1095 Zeeprik (<i>Petromyzon marinus</i>)	>	>	>
H1099 Rivierprik (<i>Lampetra fluviatilis</i>)	>	>	>
H1102 Elft (<i>Alosa alosa</i>)	=	=	>
H1106 Zalm (<i>Salmo salar</i>)	=	=	>
H1134 Bittervoorn (<i>Rhodeus amarus</i>)	=	=	=
H1145 Grote modderkruiper (<i>Misgurnus fossilis</i>)	>	>	>
H1149 Kleine modderkruiper (<i>Cobitis taenia</i>)	=	=	=
H1163 Rivierdonderpad (<i>Cottus gobio</i>)	=	=	=
H1166 Kamsalamander (<i>Triturus cristatus</i>)	=	=	=
H1318 Meervleermuis (<i>Myotis dasycneme</i>)	=	=	=
H1337 Bever (<i>Castor fiber</i>)	=	=	>

Legenda

Doelstelling voor oppervlakte en/of kwaliteit en/of populatie:

- = behoud
- > uitbreiding
- = (>) uitbreiding met behoud van de goed ontwikkelde locaties
- < vermindering is toegestaan, ten gunste van met name genoemde habitattypen of soorten
- = (<) achteruitgang ten gunste van ander habitattypen of soorten toegestaan

Complementaire doelen

Voor een beperkt aantal soorten en habitattypen zijn op basis van artikel 10a, derde lid van de Natuurbeschermingswet 1998 'complementaire doelen' geformuleerd. Het betreft soorten en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden 'ontwikkeldoelen' zijn toegekend. Met behulp van deze complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen voldoende gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig onderdeel uit van de aanwijzingsbesluiten, maar de habitattypen en soorten worden niet aangemeld bij de Europese Commissie.

Voor Gelderse Poort zijn geen complementaire doelen geformuleerd.

4.3 Beschermde Natuurmonumenten

Het Natura 2000-gebied Gelderse Poort omvat twee Beschermde Natuurmonumenten, namelijk De Oude Waal I en Weide Oude Rijnstrangengebied.

De Oude Waal I ligt vrijwel geheel binnen het projectgebied en omvat 't Zeumke, de plassen en kolken van de Oude Waal, een brede zoom van laaggelegen percelen direct buitendijks en de Zwarte weg en de weg naar de Koepel (zie ook kaart bijlage 4). In het aanwijzingsdocument uit 1983 wordt expliciet vermeld dat de groenstrook langs de Zwarte weg is meebegrensd voor het gedeelte tussen de bovenkant van het sloottalud en de wegverharding (Min. LNV 1983).

Dit Beschermde Natuurmonument zal komen te vervallen op het moment dat het Natura 2000-gebied Gelderse Poort definitief is aangewezen onder de Natuurbeschermingswet 1998. De meeste aangewezen waarden van het Beschermde Natuurmonument zullen dan via de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied beschermd worden. Voor waarden waarvoor dit niet het geval is, moeten in het beheerplan expliciet maatregelen opgenomen worden. Omdat de Gelderse Poort nog niet definitief is aangewezen en er nog geen definitief

beheerplan is, moet het project aan de waarden van het Beschermde Natuurmonument getoetst worden.

Volgens het aanwijzingsbesluit van het Beschermde Natuurmonument is er sprake van een landschappelijk en geomorfologisch samenhangend geheel, waar door de regelmatig optredende inundaties met rivierwater en de daarmee samenhangende wisselingen in de grondwaterstand verschillende milieus zijn ontstaan die gekenmerkt worden door een grote diversiteit. Voor wat betreft flora en vegetaties wordt als bijzonder genoemd: verlandingsvegetaties, rietgordels, zeggemoeras, meidoornhagen en zeldzame soorten op de dijkbermen. Voor fauna wordt het hoge aantal broedvogelsoorten als bijzonder vermeld, alsmede het belang voor foeragerende, doortrekkende en overwinterende watervogels en het voorkomen van minder algemene en zeldzame amfibieën en vissen. Tenslotte zijn ook landschappelijke waarden beschermd, aangeduid met de term 'natuurschoon:

“De weidsheid enerzijds en de afwisseling van kleine elementen als knotwilgen, hagen, bosjes en plassen anderzijds verlenen het natuurmonument in visueel landschappelijk opzicht een aantrekkelijk aanzien. Het natuurmonument is dientengevolge mede uit een oogpunt van natuurschoon van grote betekenis.” (pagina 3)

Voor ontwikkelingen die de wezenlijke kenmerken van het Beschermde Natuurmonument aantasten, danwel schadelijk zijn voor de natuurwetenschappelijke betekenis of het ontsieren daarvan, is een vergunning nodig. Gesteld is dat ondermeer voor de volgende handelingen in ieder geval een vergunningplicht geldt:

- Ontgronden, bodem verlagen, ophogen of egaliseren;
- Handelingen, welke wijziging van de waterhuishouding of (grond) waterstand beogen of ten gevolge (kunnen) hebben, (...).

Voor het “planten, vellen, rooien en snoeien of kappen van bomen, houtopstanden of ander houtgewas (...)” moet per geval bezien worden of een vergunning noodzakelijk is.

5 Voortoets Natuurbeschermingswet

5.1 Wettelijk kader Natuurbeschermingswet

Iedereen die vermoedt of kan weten dat zijn handelen of nalaten, gelet op de instandhoudingdoelstellingen, nadelige gevolgen voor een Natura 2000-gebied kan hebben, is verplicht deze handelingen achterwege te laten of te beperken als dit mogelijk is. De beoordeling of plannen of projecten mogelijkwerijns significante nadelige gevolgen kunnen hebben voor een Natura 2000-gebied vindt plaats in een zogenaamde 'Habitattoets'. In de regel wordt daarbij gestart met een oriënterend onderzoek – een zogenaamde 'Voortoets'. Indien op basis van een dergelijke Voortoets niet kan worden uitgesloten dat er geen 'significante' gevolgen uitgaan van het betreffende plan of project, zal een 'Passende Beoordeling' moeten worden opgesteld. Indien uit de Passende Beoordeling volgt dat significante gevolgen optreden, of niet uitgesloten kunnen worden, kan een plan of project alleen worden toegestaan indien gelijktijdig voldaan wordt aan een drietal criteria, de zogenoemde ADC-criteria: zijn er alternatieven, is het een dwingende reden en is er compensatie?

Voor zogenaamde prioritaire soorten en/of habitattypen geldt een zwaarder beschermingsregime in de Natuurbeschermingswet. De dwingende reden van groot openbaar belang zijn nu alleen van toepassing indien er sprake is van 'menselijke gezondheid', 'openbare veiligheid' en 'voor het milieu gunstige effecten' of na een positief advies van de Europese Commissie.

De gevolgen moeten, indien zij negatieve effecten hebben, tevens beoordeeld worden in samenhang met andere plannen en projecten die ook effecten hebben op dezelfde instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied. Dit laatste wordt aangeduid met 'cumulatieve effecten'.

Het halen van de instandhoudingsdoelstelling moet worden bepaald door in geval van een behoudsdoel na te gaan of het behoud van de kwaliteit, zoals die aanwezig was in de uitgangssituatie, gegarandeerd is. In het geval van een verbeterdoel moet tevens worden nagegaan of verbetering niet in de weg wordt gestaan.

5.2 Habitattypen

In bijlage 4 is een kaart opgenomen waarop de habitattypen in en in de omgeving van de Buiten Ooij zijn aangegeven. De kaart is afkomstig van de website van de provincie Gelderland² en is aangevuld met geactualiseerde gegevens over de ligging van Zachthoutooibossen op basis van de meest recente ecotopenkaart van Rijkswaterstaat. In bijlage 5 is een extra detailkaart opgenomen met de situering van de dijkversterkingsmaatregelen ten opzichte van de ligging van habitattypen.

Te zien is dat er binnen de grenzen van het projectgebied vier verschillende habitattypen aanwezig zijn. Het betreft 'Meren met waterplanten', 'Ruigten en zomen' (subtype: Moerasspirea), 'Soortenrijke beemden' (subtype: Glanshaverhooilanden) en 'Vochtige alluviale bossen' (subtype: Zachthoutooibossen). Ruim buiten de invloedssfeer van het projectgebied ligt tussen de monding van 't Zeumke en De Vlietberg 'Stroomdalgrasland' op de oeverwal direct langs de Waal. Effecten op dit habitatype worden niet verondersteld en daarom niet verder besproken. Op de overige vier habitattypen en de mogelijk effecten die zij kunnen ondervinden wordt onderstaand nader ingegaan.

² <http://geodata2.prvgld.nl/apps/groengelderland/>

Habitattype H3150 Meren met waterplanten

- Situatie

De Oude Waal (inclusief de drie kolken) en de Sluiswaard zijn geheel begrensd als 'Meren met waterplanten'. Het habitattype heeft een behoudoedstelling voor oppervlakte en een uitbreidingsdoelstelling voor kwaliteit.

Het habitattype kenmerkt zich door begroeiingen van drijvende en ondergedoken waterplanten die voorkomen in matig voedselrijke meren, plassen en andere relatief diepe, vlakvormige stilstaande wateren. Het water is helder en de vegetatie wordt gevormd door breedbladige soorten fonteinkruid, Krabbenscheer en/of Groot blaasjeskruid. Daarnaast kunnen in de begroeiingen enkele planten met grote drijfbladen voorkomen. (Ministerie van LNV 2008b)

Volgens Kurstjens *et al.* (2010b) zijn in de buitendijkse gebieden van de Gelderse Poort bijna alleen matig ontwikkelde vormen van dit habitattype aanwezig, met vrijwel alleen drijfplanten (Nymphaeiden) als Gele plomp of Watergentiaan. Dit was tot 2005 ook het geval bij de Oude Waal, maar sindsdien is de kwaliteit sterk verslechterd.

- Mogelijke effecten

Het habitattype kan door twee maatregelen negatieve effecten ondervinden.

1. Als gevolg van het gewijzigde peilbeheer kunnen waterplanten tijdens het groeiseizoen schade ondervinden. Wanneer het peil langdurig wordt opgezet kunnen niet ondergedoken waterplanten (zoals lisdodde of Gele plomp) 'verdrinken'. Dit fenomeen heet 'waterlogging';
2. Door het aanbrengen van een kleidek aan de dijkvoet kunnen de standplaatscondities zo wijzigen dat de kenmerkende soorten van het habitattype hier niet meer zullen terugkeren;
3. Het aanbrengen van de steenbestorting kan een soortgelijk effect als genoemd bij 2. Sorteren.

Het mogelijke negatieve effect van 'waterlogging' is ondervangen door na 1 mei geen peilstijgingen meer toe te laten. In samenspraak met Hugo Coops (Scirpus Ecologisch Advies) is besloten de sluis tussen 1 mei en 1 oktober gesloten te houden. Het waterpeil zakt vanaf 1 mei langzaam uit zodat geen schade zal optreden aan waterplanten.

De mogelijk negatieve gevolgen van de aanberming met een kleidek en het aanbrengen van steenbestorting worden onderstaand verder besproken.

- Effectanalyse en -beoordeling

Uit de detailkaart in bijlage 5 is te zien dat op zes verschillende locaties het habitattype overlapt met de dijkversterkingsmaatregel waarbij de dijkvoet wordt bekleed met een nieuw kleidek. Totaal is sprake van een oppervlakte van 3.914 m² van het habitattype waarin de werkzaamheden zouden moeten worden uitgevoerd. De twee locaties waar steenbestorting is gepland liggen buiten het habitattype. Deze maatregel zal zodoende geen effect op het habitattype hebben.

Voor elke habitattype is een minimumoppervlakte benoemd³. Elk oppervlak dat groter is dan deze minimumoppervlakte is een meetbare verandering. Voor de meeste habitattypen is de minimumoppervlakte bepaald op 100m². Voor bossen, zoals het habitattype Zachthoutooibos, is de minimumoppervlakte bepaald op 1.000m². Dit betekent dat een afname van meer dan 100m² van dit habitattype in de voorliggende situatie beschouwd moet worden als een mogelijk significant negatief effect.

De vraag is of de begrenzing van het habitattype correct is weergegeven. Het valt op dat de buitengrens van het habitattype tamelijk globaal de oever van de Oude Waal bij een gemiddelde waterstand volgt. Uit het Profielendocument (LNV 2008b) blijkt verder dat de typische kenmerken van het habitattype ondermeer bestaan uit een waterdiepte van minimaal 0,8 meter, waarbij tevens sprake is van een dominantie van drijvende of ondergedoken waterplanten met forse bladeren.

³Deze oppervlakte is te vinden in de Leeswijzer bij het Profielendocument.

De vereiste waterdiepte van 0,8 meter wordt bij aanvang van het groeiseizoen in de eerste tientallen meters van de natte oeverzone van de Oude Waal niet gehaald, terwijl deze zone wel als habitatype begrensd is. In deze ondiepe zone ontbreken bovendien waterplanten omdat de oever hier in de loop van het seizoen droog valt en dan een slikzone vormt. Volgens Kurstjens *et al.* (2010b) was het habitatype in de Oude Waal tot 2005 in een matig ontwikkelde vorm aanwezig omdat er uitsluitend *nymphaeiden* present waren en fonteinkruiden en Krabbenscheer ontbraken. Sinds 2005 zijn echter ook de *nymphaeiden* vrijwel geheel verdwenen. Vermoedt wordt dat dit het gevolg is van de extreme droogval in 2003 die de chemische samenstelling van het sediment in de ondiepe plas heeft gewijzigd.

De conclusie is dan ook dat de plas in de huidige staat niet of nauwelijks als habitatype beschouwd mag worden en dit geldt beslist voor de oeverzone die jaarlijks droogvalt. Het aanbrengen van het kleidek en steenbestorting heeft zodoende geen gevolgen op het habitatype 'Meren met waterplanten' en effecten op het instandhoudingsdoel zijn met zekerheid uit te sluiten.

Habitatype H6430A Ruigten en Zomen (Subtype: Moerasspirea)

- Situatie

Het habitatype betreft natte, soortenrijke ruigten van zoet, laagdynamisch milieu. Deze ruigten vormen meestal lintvormige oeverbegroeiingen. Ze komen algemeen voor in ons land, met name in de beekdalen, in het rivierengebied en in het laagveengebied. Op de meeste plaatsen betreft het matige vormen met Moerasspirea (*Filipendula ulmaria*) en Grote valeriana (*Valeriana officinalis*) en verder vrijwel uitsluitend zeer algemene soorten. Van bijzonder belang zijn echter gemeenschappen met zeldzame soorten zoals Lange ereprijs (*Veronica longifolia*) of Moeraswolfsmelk (*Euphorbia palustris*). Ook Poelruit (*Thalictrum flavum*) is een niet-alledaagse plantensoort in deze begroeiingen. (Ministerie van LNV 2008b)

Dit habitatype is op twee verschillende locaties in het projectgebied aanwezig: in de ondiepe moeraszone in het uiterste zuiden van de Oude Waal en in de vorm van een moerasstrook langs de dijk ten noorden van de Zwarte weg. Het habitatype heeft een behoudoelstelling voor zowel oppervlakte als voor kwaliteit.

Moeraswolfsmelk komt uitbundig voor in het habitatype langs de dijk ten noorden van de Zwarte weg. Poelruit komt voor in het gedeelte bij de Oude Waal.

- Mogelijke effecten

Het habitatype kan uitsluitend negatieve effecten ondervinden als gevolg van een gewijzigd peilbeheer (waterlogging). Fysieke ingrepen zoals de dijkversterkingsmaatregelen liggen buiten de invloedsfeer.

H6430. A Ruigten en zomen (moerasspirea)									
Zuurgraad	basisch	neutraal-a	neutraal-b	zwak zuur-a	zwak zuur-b	matig zuur-a	matig zuur-b	zuur-a	zuur-b
Vochttoestand	diep water	ondiep permanent water	ondiep droogvallend water	's winters inunderend	zeer nat	nat	zeer vochtig	vochtig	matig droog
Zoutgehalte	zeer zoet	(matig) zoet	zwak brak	licht brak	matig brak	sterk brak	zout		
Voedselrijkdom	zeer voedselarm	matig voedselarm	licht voedselrijk	matig voedselrijk-a	matig voedselrijk-b	zeer voedselrijk	uiterst voedselrijk		
Overstromings-tolerantie	dagelijks lang		dagelijks kort		regelmatig	incidenteel		niet	

Figuur 5.1 Standplaatscondities van het habitatype H6430A Ruigten en zomen, subtype Moerasspirea.

Bron: Profielendocument, Ministerie van LNV 2008c

- Effectanalyse en -beoordeling

Zoals in de vorige subparagraaf bij het habitatype Meren met waterplanten is beschreven worden negatieve effecten van 'waterlogging' op waterplanten voorkomen door geen peilstijgingen in het groeiseizoen toe te staan. Negatieve effecten op moerasplanten en andere vegetaties zijn daarmee echter niet automatisch uit te sluiten. Het habitatype is afhankelijk van zeer natte tot zeer vochtige condities en verdraagt incidentele overstroming.

Dagelijkse overstroming wordt echter niet getolereerd (Ministerie van LNV 2008c, zie ook figuur 5.1).

Wanneer de inundatiekaart (bijlage 3) wordt vergeleken met de ligging van het habitatype (bijlage 4), valt op dat op beide locaties waar het habitatype aanwezig is sprake is van een inundatieduur van minimaal 50-60 dagen en veelal meer dan 60 dagen. Dit betekent dat het water hier pas vanaf de maand juli tot maaiveldniveau is uitgezakt, ver in het groeiseizoen. De voorlopige conclusie is dat onder dergelijke condities het habitatype geen stand zal houden. Wel is het aannemelijk dat het habitatype elders tot ontwikkeling gaat komen, bijvoorbeeld op het grasland dat deels afgegraven gaat worden, maar ook op andere locaties waar de vochtgraad tijdens het groeiseizoen door de inundatie van droge condities verschuift naar natte condities.

De conclusie is dat negatieve effecten op dit habitatype niet met zekerheid zijn uit te sluiten en dat effecten nader moeten worden onderzocht.

Habitatype H6510A Soortenrijke beemden (Subtype: Glanshaver)

Situatie

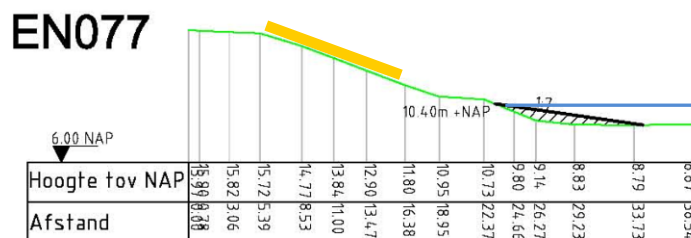
Het habitatype betreft soortenrijke, bloemrijke hooilanden op tamelijk voedselrijke, doorgaans kleihoudende gronden. Deze hooilanden liggen met name in de uiterwaarden en komgronden van het rivierengebied, in polders met een klei-op-veen-grond of op zavelige oeverwallen in beekdalen en op hellingen en droogdalen in het heuvelland. De begroeiingen van het habitatype komen ook op de kunstmatig opgebrachte kleihoudende grond van dijken voor. Daar vormen ze linten en liggen ze relatief hoog en droog. (Ministerie van LNV 2008d)

Glanshaverhooiland is als habitatype volgens de provinciale gegevens uitsluitend op twee locaties aanwezig op het dijktaalud van de Ooijse Bandijk. Het gaat om een strook van circa 300 meter ter hoogte van de meest noordelijke kolk van de Oude Waal (zie ook foto figuur 2.5) en om een strook van circa 400 meter ten zuiden van de Zwarte weg. Het habitatype heeft in de Gelderse Poort een uitbreidingsdoelstelling voor zowel oppervlakte als voor kwaliteit.

Mogelijke effecten

Het habitatype kan door drie maatregelen negatieve effecten ondervinden.

1. Door langdurigere inundatie kan de vegetatie verdrinken;
2. De aanberming met het kleidek kan de vegetatie schaden;
3. Het aanbrengen van de steenbestorting kan de vegetatie schaden.

Figuur 5.2 Dwarsprofiel van de aanberming ter hoogte van de Groenlanden/ Zwarte weg. Met geel is indicatief de ligging van het habitatype Glanshaverhooiland aangegeven, met blauw de maximale waterstand die met het nieuwe peilbeheer wordt toegestaan.

Effectanalyse en -beoordeling

Uit de detailkaart in bijlage 5 is te zien dat het habitatype niet overlapt met de dijkversterkingsmaatregelen. Het habitatype bevindt zich op het hoogste deel van het dijktaalud, terwijl de aanberming en de steenbestorting in de onderste 1-1 ½ meter van de dijk worden aangebracht. De maximale hoogte van de maatregelen reikt langs de Oude Waal tot 10,20 meter +NAP en ter hoogte van de Zwarte weg tot 10,40 meter +NAP, overeenkomstig

de hoogst toelaatbare waterstand. Dit betekent eveneens dat de vegetatie van het habitattype tijdens de inundatie niet onder water komt te staan en derhalve niet zal 'verdrinken'. In figuur 5.2 is ter illustratie een dwarsdoorsnede gegeven van de situatie ter hoogte van de Groenlanden/ Zwarte weg.

De conclusie is dat negatieve effecten op dit habitattype met zekerheid zijn uit te sluiten en dat het instandhoudingsdoel niet in het geding is. Aantasting door insporing etc. tijdens uitvoering van de werkzaamheden dient wel voorkomen te worden, bijvoorbeeld door het aanleggen van een rijplatenbaan of gebruik van de bestaande opgangen.

Habitattype H91E0A Vochtige alluviale bossen (Zachthoutooibossen)

Situatie

Het habitattype 'Vochtige alluviale bossen (H91E0A)' - kortweg Zachthoutooibossen - groeit op zeer voedselrijke standplaatsen, waar de beschikbaarheid van voedingsstoffen niet of nauwelijks beperkend is voor de boomgroei. Ze liggen op laaggelegen plekken langs de rivieren, zowel buitendijks als binnendijks, die onder invloed staan van getijden of seizoensoverstromingen. De vaak extreem hoge hydrodynamiek – met frequente en vaak langdurige inundaties - verhindert de vestiging van andere boomsoorten dan wilgen. (Profielendocument, Ministerie van LNV 2008e)

De Gelderse Poort omvat enkele van de beste voorbeelden van Zachthoutooibossen in ons land, zowel buitendijks als binnendijks. In de Buiten Ooij zijn echter volgens de provinciale gegevens slecht kleine snippers aanwezig. Aan de westzijde van de Oude Waal liggen drie clusters tegen het water aan. Rond de Kleiput aan de noordzijde bij de Koepel ligt eveneens een wilgenbos. Verder zijn verspreid in het landschap nog enkele kleine stukjes bos te vinden. Het habitattype heeft een uitbreidingsdoelstelling voor zowel oppervlakte als voor kwaliteit.

Mogelijke effecten

Het habitattype kan door twee maatregelen negatieve effecten ondervinden.

1. Door langdurigere inundatie kan de vegetatie verdrinken;
2. De ophoging bij de Koepel;
3. Het mogelijk verwijderen van vegetatie zoals op zes locaties in de Buiten Ooij is voorgesteld;
4. Het aanleggen van een greppel in 't Zeumke.

Effectanalyse en -beoordeling

Analoog aan de beoordeling van het habitattype H6430A Ruigten en Zomen valt op dat ook het habitattype Zachthoutooibos op enkele locaties langdurig onder water kan komen te staan. Vergelijking van de habitattypenkaart (bijlage 4) en de inundatiekaart (bijlage 3) laat zien dat dit vooral het geval is voor delen van het wilgenbos rond de Oude Waal en bij de kleiput bij de Koepel. Op deze locaties kan minimaal 50-60 dagen water op het maaiveld blijven staan na 1 mei en soms nog langer. Onduidelijk is of het zachthoutooibos dit tolereert (zie figuur 5.3).

H91E0 A Vochtige alluviale bossen (zachthoutooibossen)									
Zuurgraad	basisch	neutraal-a	neutraal-b	zwak zuur-a	zwak zuur-b	matig zuur-a	matig zuur-b	zuur-a	zuur-b
Vochttoestand	diep water	ondiep permanent water	ondiep droog-vallend water	's winters inrunderend	zeer nat	nat	zeer vochtig	vochtig	matig droog
Zoutgehalte	zeer zoet	(matig) zoet	zwak brak	licht brak	matig brak	sterk brak	zout		
Voedselrijkdom	zeer voedselarm	matig voedselarm	licht voedselrijk	matig voedselrijk-a	matig voedselrijk-b	zeer voedselrijk		uiterst voedselrijk	
Overstromings-tolerantie	dagelijks lang		dagelijks kort		regelmatig	incidenteel		niet	

Figuur 5.3 Standplaatscondities van het habitattype H91E0A Vochtige alluviale bossen (Zachthoutooibossen). Bron: Profielendocument, Ministerie van LNV 2008e.

De wens bestaat om behalve het agrarische graslandperceel bij de Koepel, ook een deel van de oeverzone van de hier gelegen kleiput op te hogen en de grondrug die beiden verbindt.

Daarbij dient rekening gehouden te worden met de begrenzing van het habitatype en daarnaast ook de nabije ligging van voortplantingswateren van de Rugstreeppad.

De mogelijk te verwijderen locaties van beplanting die opstuwend kunnen werken zijn allen tijdens het veldonderzoek van 1 juni onderzocht op hun mogelijke kwalificatie als habitatype. Deze veldcontrole is noodzakelijk, omdat het habitatype Zachthoutoobos nog wel eens onterecht is toegekend (zie Kader 5.1).

Op de habitatypenkaart/ ecotopenkartering van RWS uit bijlage 4 is te zien dat de beplanting met de nummers 1 en 5 zich kwalificeren als habitatype Zachthoutoobos (zie voor nummering figuur 2.8). Ook in 't Zeumke is het habitatype aanwezig.

De kenmerken van de te verwijderen beplanting zijn in §2.3 al uitgebreid toegelicht. Voor zowel locatie 1 als locatie 5 wordt beoordeeld dat deze niet als habitatype te beschouwen zijn.

Kader 5.1 Bepaling van het habitatype Zachthoutoobos

Recent is de begrenzing van het habitatype Zachthoutoobos geactualiseerd op basis van de ecotopenkartering van Rijkswaterstaat uit de periode 2006-2008. De ligging van Zachthoutoobos is bij deze ecotopenkartering niet gebaseerd op veldonderzoek, maar met name op luchtfoto's. Door deze methode blijkt de typering van het habitatype niet altijd te kloppen. Vanaf luchtfoto's wordt namelijk de kroonprojectie als oppervlaktemaat van minimaal 1.000 m² genomen, terwijl de onderlinge stamafstand leidend is. Ook is het mogelijk dat aanplant van bijvoorbeeld populieren wordt verward met wilgenbos.

In het Profielendocument (Ministerie van LNV 2008e) is gesteld dat pas sprake is van het habitatype wanneer aan de minimale oppervlakte van 1.000 m² wordt voldaan. Een minimale breedtemaat is echter niet gegeven. De provincie Gelderland hanteert als uitgangspunt dat wanneer het profielendocument geen uitsluitsel geeft over de criteria Uitgegaan wordt van de Boswet. Dat betekent dat een bomenrij van minimaal 20 bomen ook als habitatype beoordeeld kan worden, mits daarnaast het kwalificerende vegetatietype aanwezig is.

Op locatie 1 zijn de aangeplante bastaarden Schietwilg x Kraakwilg op het talud van de Zwarte weg er waarschijnlijk debet aan dat hier het habitatype is toegekend. Hier ontbreken echter de juiste soorten (mn Schietwilg) en is eveneens geen sprake van een rij van minimaal 20 bomen (zie ook kader 5.1). Toch wordt geadviseerd de wilgen hier te laten staan, omdat het monumentale exemplaren betreft die bovendien een cultuurhistorische waarde vertegenwoordigen doordat ze de oude zandweg accentueren en herinneren aan het gebruik om deze bastaarden aan te planten voor klompenhout. Daarbij is het talud van de Zwarte weg begrensd als Beschermd Natuurmonument (zie §4.3 en 5.6) en is het van belang dat het karakter van de bermbeplanting behouden blijft.

De verruwendende werking van de aanplant langs de Zwarte weg is eventueel te verminderen door hier en daar lage beplanting te verwijderen. Het gaat dan met name om meidoorns en andere struikvormers die in de berm staan. Jonge wilgenopslag moet gehandhaafd blijven vanwege de voedsel functie voor bever (zie ook §5.3 bij 'Bever'). Ook moeten de hoogwater vluchtplaatsen op het talud voldoende beschutting houden tegen verstoring. Hiervoor worden vanuit de Flora- en faunawet maatregelen voorgesteld ('ecologisch werkprotocol').

Op locatie 5 is sprake van een rij met schietwilgen van gelijke leeftijd in een greppel. Omdat hier sprake is van een rij met bomen zonder overige kenmerkende soorten van het habitatype in bijvoorbeeld de ondergroei, is hier geen sprake van Zachthoutoobos. Ecologisch en cultuurhistorisch lijken er ook geen beperkingen te zijn deze rijbeplanting te verwijderen.

In 't Zeumke is het habitatype toegekend tot aan het Waalstrand. Er is sprake van een breed gedeelte met een bosmilieu (zie linkerfoto figuur 5.4) en een smal gedeelte bij de afwatering naar de Waal – waar min of meer sprake is van een rijbeplanting van wilgen (zie rechterfoto figuur 5.4).

De bedoeling is om in 't Zeumke een ondiepe greppel aan te leggen om deze waterverbinding over de hele lengte tussen de Waal en de Waardse sluis op niveau te brengen. In het brede deel van 't Zeumke lijkt er voldoende ruimte de greppel zo te situeren dat geen of hooguit een enkele boom zou moeten worden gerooid. In het smalle kanaal dat richting het waalstrand is

gegraven is het echter waarschijnlijk onvermijdelijk dat een groot aantal bomen moet worden verwijderd omdat hier vrije ruimte ontbreekt. Omdat daarmee een deel van het habitattype gaat verdwijnen is een vergunning Natuurbeschermingswet noodzakelijk. Effecten zijn naar verwachting niet significant, omdat het slecht om een zeer kleine oppervlakte gaat, maar de ingreep zal nog wel nader moeten worden gekwantificeerd.

Figuur 5.4 Detailfoto's van de wilgenopstand in 't Zeumke. Links de situatie in het brede gedeelte, rechts in het afwateringskanaal richting het Waalstrand.

De conclusie is dat negatieve effecten op het habitattype Zachthoutooibos ten gevolge van het veranderende peilbeheer niet met zekerheid zijn uit te sluiten en dat effecten nader moeten worden onderzocht in de vorm van een Passende Beoordeling.

Het verwijderen van beplanting langs de Zwarte weg (nummer 1) en in de greppel bij de Oude Waal (nummer 5) is niet strijdig met de Natuurbeschermingswet omdat deze beplanting niet als habitattype gekenmerkt kan worden. Wel wordt geadviseerd de beplanting langs de Zwarte weg zo veel mogelijk te handhaven om het bijzondere karakter van deze oude weg te bewaren. De taluds van deze weg zijn begrensd als beschermd Natuurmonument. Voor het verwijderen van bomen in het afwateringskanaal van 't Zeumke is een vergunning Natuurbeschermingswet noodzakelijk.

5.3 Habitatsoorten

Natura 2000-gebied Gelderse Poort kwalificeert zich voor elf habitatsoorten, waaronder acht vissoorten, Meervleermuis, Bever en Kamsalamander.

Vissen

Van de acht kwalificerende vissoorten zijn uitsluitend Bittervoorn en Kleine modderkuiper bekend (database NDFF, temee.nl, RAVON). Beide soorten komen voor in de Oude Waal en de Sluiswaard. Negatieve effecten op de beide vissoorten zijn uitsluitend te verwachten door de aanberming met klei. Er zal echter waarschijnlijk nauwelijks in het water gewerkt gaan worden, omdat de bekleiing wordt aangebracht in de periode juni-juli, wanneer de waterstand in de Oude Waal laag is. Er is een geringe kans dat bij deze werkzaamheden exemplaren die in de oeverzone aanwezig zijn moeten uitwijken. Vanuit de Flora- en faunawet worden mitigerende maatregelen opgesteld die schade aan vis zal voorkomen ('ecologisch werkprotocol'). Negatieve effecten op populatieniveau en daarmee op instandhoudingsdoelen treden daarom niet op. De inundatie zal een groter leefgebied voor vissen creëren, hetgeen waarschijnlijk juist een gunstig effect zal hebben op de populatie. Wanneer het water weer uitzakt in de zomer resteert er voldoende diep water voor vis om zich in terug te trekken.

Meervleermuis

Er zijn geen effecten te verwachten op Meervleermuis. Er is een waarneming bekend van een foeragerend exemplaar boven de Oude Waal, maar kolonies van deze soort zijn niet aanwezig en vliegroutes zijn niet te verwachten (Kurstjens *et al.* 2010a). Door de inundatie zal de foerageerbaarheid van het gebied sterk toenemen omdat dit een gunstig effect zal hebben op

de insectenrijkdom.

Bever

- Situatie

De Gelderse Poort betreft één van de drie kerngebieden van de Bever in ons land, waar de soort zich na de herintroductie in 1995 heeft weten te vestigen en uit te breiden. In 2009 omvatte de populatie van de soort in het gebied 104 dieren, verspreid over 16 families (Niewold 2009). Volgens de meest recente telgegevens uit 2010 is het aantal bevers in de Gelderse Poort verder gestegen naar 117 dieren (CBS, PBL, Wageningen UR 2011). De populatiegroei in de Gelderse Poort bedroeg de laatste vijf jaar gemiddeld 10% - vergelijkbaar met die van de populatie in de Biesbosch e.o., maar lager dan die van de andere Nederlandse populaties. Het aantal dieren in de Gelderse Poort neemt nog steeds vrijwel lineair toe door de aanwas van de populatie en het maximaal aantal territoria is nog niet bereikt. Klaarblijkelijk zijn er nog steeds geschikte gebieden die niet bezet zijn. Kurstjens & Niewold (2011) vermoeden echter dat de populatie haar verzadiging bijna bereikt heeft. Voor Bever geldt een behoudsdoelstelling voor oppervlakte en kwaliteit van het leefgebied, maar een uitbreidingsdoelstelling voor de populatieomvang.

In het projectgebied is leefgebied aanwezig voor één familie bevers (Kurstjens *et al.* 2010a). Er zijn twee burchten bekend, één ten zuiden van de Zwarte weg en één in de rustig gelegen Sluiswaard (data SBB, zie kaart bijlage 10). Op het zuidelijke talud van de Zwarte weg is een hoogwaterrustplaats bekend. Sporen en individuele exemplaren worden buitendijks verspreid aangetroffen, maar concentreren zich rond de Oude Waal, de Sluiswaard en de Zwarte weg.

- Mogelijke effecten

Negatieve effecten op Bever kunnen plaatsvinden door:

1. Verstoring van de burcht bij de Oude Waal ten gevolge van de aanberming met klei;
2. Het verlies van voedselaanbod door het verwijderen van wilgen.

- Effectanalyse en -beoordeling

Verstoring van vaste verblijfplaatsen is eenvoudig te voorkomen door in de directe omgeving niet 's nachts en in de schemering te werken. Vanuit de Flora- en faunawet worden hier mitigerende maatregelen voor opgesteld ('ecologisch werkprotocol').

Verlies van voedselaanbod kan plaatsvinden door verwijdering van wilgen op de locaties 1, 2 en 3 (zie figuur 2.8 voor ligging) en in 't Zeumke. Op al deze plekken zijn vraatsporen bekend. 't Zeumke wordt echter zelden bezocht, zodat het verwijderen van hout hier geen effecten zal hebben. De locaties 1, 2 en 3 liggen in de omgeving waar bevers zich terugtrekken bij hoogwater, omdat de Zwarte weg op een dijkje gelegen is en hier in de omgeving voldoende beschutting en wilgen voorhanden zijn. Gezien de lage dichtheid aan vraatsporen die tijdens het veldbezoek van 1 juni jl. zijn aangetroffen, is het mogelijk in ieder geval een deel van het wilgenhout te verwijderen, vooral op het 'rabattenperceel' (nummer 2). De mate waarin dit plaats kan vinden zonder dat het voedselaanbod wordt aangetast en de hoogwaterrustplaatsen te geëxponeerd komen te liggen vraagt nader onderzoek.

Staatsbosbeheer (Harry Woesthuis) stelt voor om één of meerdere terpen aan te leggen, zodat voldoende hoogwaterrustplaatsen beschikbaar zijn. De oppervlakte van een dergelijke plek zou minimaal 10x10 m moeten zijn en begroeid moeten zijn met wilgen. De locatie moet uitgerasterd en niet bereikbaar zijn voor grazers en daarnaast redelijk rustig en geïsoleerd gelegen. In figuur 5.5 is aangegeven welke locaties geschikt zijn.

De conclusie is dat er met zekerheid geen negatieve effecten op het instandhoudingsdoel voor Bever zullen optreden. Wel is het noodzakelijk om de rust rond de vaste verblijfplaatsen te garanderen en indien er wilgenopslag wordt verwijderd na te gaan in welke mate dit mogelijk is zonder het voedselaanbod bij hoogwaters aan te tasten. Aanbevolen wordt om één of meer hoogwaterterpen aan te leggen.

Figuur 5.5 Geschikte locaties voor de aanleg van hoogwaterterpen voor Bever. (Bron Staatsbosbeheer).

Kamsalamander

Er zijn veel waarnemingen van verkeersslachtoffers van deze soort op de winterdijk (zie kaart Bijlage 13). Verondersteld wordt dat het exemplaren betreft die op de binnenzijde van de dijk overwinteren (Kurstjens *et al.* 2010a). De voorplantingslocaties liggen ook binnendijs, met name in de Groenlanden. Buitendijs zijn geen voortplantingslocaties bekend, maar het is niet uit te sluiten dat de soort incidenteel eieren afzet in de geïsoleerde doorbraakkolken nabij de oude zomerkade ter hoogte van de Sluiswaard (Kurstjens *et al.* 2010a). De conclusie is dat effecten op deze soort met zekerheid zijn uit te sluiten

5.4 Broedvogels

Situatie

Voor het Natura 2000-gebied Gelderse Poort zijn 11 broedvogelsoorten aangewezen (zie tabel 4.1). Van zes soorten is bekend dat deze sinds 2004 in het projectgebied hebben gebroed (Kurstjens *et al.* 2010a, database NDFF 2011).

Kwartelkoning is in 2004 voor het laatst vastgesteld. Blauwborst, IJsvogel, Porseleinhoen en Zwarte sterns broeden (vrijwel) jaarlijks. Roerdomp is door de proeven met de peilopzet in 2008 en 2009 tijdelijk teruggekeerd. De verspreiding van de genoemde soorten tussen 2004 en 2008 is (m.u.v. Roerdomp) weergegeven in de bijlage 12.

Recentere broedgegevens zijn niet voor alle soorten voorhanden. Van Blauwborst is bekend dat in de periode 2008/2009 één territorium aanwezig was. Deze afname was waarschijnlijk het gevolg van de proeven met de inundatie in deze jaren (Kurstjens *et al.* 2010a).

Mogelijke effecten

De effecten van de peilopzet op vissen en vogels is uitgebreid onderzocht door Kurstjens *et al.* (2010a en 2010b). In deze studies is onderzoek gedaan naar de aquatische natuurwaarden van overstromingsvlakten en hun effect op de voedselketen:

“De peilopzet en dus het ontstaan van de natte overstromingsvlakte heeft onder meer tot gevolg dat het belang van het gebied als paai- en opgroeigebied voor vis toeneemt en dat meer voedsel in de vorm van slakken, muggenlarven en wormen beschikbaar is voor benthosetende (water)vogels. Visetende en benthosetende soorten broedvogels zijn overwegend toegenomen (o.a. Dodaars, Fuut, Kuifeend, Watersnip en Zomertaling). Ook het rietmoeras is vitaler door het hogere waterpeil hetgeen de afgelopen twee jaren resulteerde in de terugkeer van 1-2 territoria van de bedreigde Roerdomp na jarenlange afwezigheid. In 2009 is eveneens een Woudaapje gezien maar dit leverde nog geen territorium op.

In Kurstjens *et al.* (2010a) wordt geconcludeerd dat de peilopzet voor alle kwalificerende broedvogelsoorten gunstig zal uitpakken, met uitzondering van Blauwborst.

Effectanalyse en –beoordeling Blauwborst

Blauwborst is afhankelijk van verruigd, verdroogd en verlandend rietland, een habitat dat door de vernatting van de peilopzet juist zal afnemen. De soort heeft een behoudoelstelling voor oppervlakte en kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht van 80 paar voor de Gelderse Poort. Blauwborst is pas recent toegevoegd aan de instandhoudingsdoelen, zodat een langjarige trend in het Natura 2000-gebied niet gegeven wordt door de SOVON (zie bijlage 7). Het aantal in 2010 is vastgesteld op 94 broedparen. Kurstjens *et al.* (2010a) geven aan dat de populatie in de Gelderse Poort tussen 2002 en 2007 fluctueert tussen de 87 en 135 paar. Uit tellingen in 2008 en 2009 – de periode waarin het peil als proef is opgezet – blijkt dat de populatie in het projectgebied zal afnemen met 2-4 territoria. Omdat de soort momenteel ruim boven het instandhoudingsdoel voorkomt resteert er voldoende draagkracht in de Gelderse Poort om deze afname op te vangen, zonder dat het instandhoudingsdoel in het geding komt.

De conclusie is dat er door de peilopzet geen effecten optreden op instandhoudingsdoelen van broedvogels.

5.5 Niet-broedvogels

Situatie

Voor het Natura 2000-gebied Gelderse Poort zijn 17 niet-broedvogelsoorten aangewezen. Deze soorten zijn gebonden aan voedselrijke graslanden (ganzen, Kleine zwaan, Smient), slikranden (Kievit, Grutto, Wulp) en open water (ganzen, eenden, zwanen, Fuut, Nonnetje, Meerkoet, Aalscholver) waarop gerust, gedronken en/of gevoerd wordt.

In het projectgebied komen alle kwalificerende niet-broedvogelsoorten voor, met uitzondering van Kleine zwaan. De aantallen zijn soms bijzonder hoog en het relatieve belang van de Oude Waal binnen het Natura 200-gebied is groot, vooral voor Fuut, Grauwe gans, Krakeend, Wintertaling, Pijlstaart, Slobeend en Grutto (zie tabel 5.1).

Het open water en de oevers van de Oude Waal hebben verreweg de belangrijkste functie in het gebied. Het open water wordt door grote aantallen eenden en ganzen gebruikt als slaap- en rustplaats en daarnaast ook als foerageergebied. Viseters als Aalscholver, Fuut en Nonnetje foerageren behalve op de Oude Waal ook op de kleiput bij de Koepel. Bij lage waterstanden in de trektijd en het winterseizoen zijn de droogvallende graslanden en slikranden rond het schiereiland aan de noordzijde van de Oude Waal in trek bij steltlopers als Kievit, Grutto en Wulp. Kolgans en Grauwe gans zijn in lage dichtheden ook op de graslanden achter de Oude Waal te vinden.

Wanneer de polder inundeert worden de ondergelopen graslanden aan de noordzijde veelvuldig bezocht door grondeleenden als Krakeend, Wintertaling, Pijlstaart en Slobeend. Op de kaarten in bijlage 14 is de verspreiding van de soorten binnen het plangebied goed te zien.

Mogelijke effecten

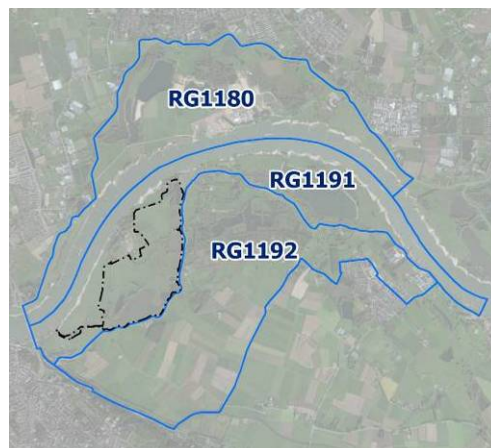
Zoals ook in de voorgaande paragraaf is aangegeven zijn de effecten van de peilopzet op vissen en vogels uitgebreid onderzocht door Kurstjens *et al.* (2010a en 2010b). Zij concluderen dat de peilopzet voor alle kwalificerende niet-broedvogelsoorten gunstig zal uitpakken vanwege een toename van rust- en foerageergebied. Deze conclusie kon getrokken worden op basis van tellingen uit de proefperiode 2008 en 2009 en vergelijking met voorgaande jaren. Het enige mogelijk negatieve effect dat zou kunnen optreden is de afname van beschikbaar foerageergrasland voor Kogans en Grauwe gans. Kurstjens *et al.* (2010a) geven aan dat dit verwaarloosbaar is, maar uit recente studies blijkt dat voor beide soorten het beschikbare grasland in de Gelderse Poort limiterend is (Voslamber & Liefing 2010). Bij afname van beschikbaar grasland zijn negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van Kogans, Grauwe gans en Smient daarom niet op voorhand uit te sluiten. Dit aspect wordt daarom onderstaand verder besproken.

De overige werkzaamheden, zoals het verwijderen van vegetatie en de werkzaamheden aan de dijk zijn tijdelijk van aard en zullen geen effect hebben op de instandhoudingsdoelen. De dijkwerkzaamheden worden bovendien uitgevoerd buiten de periode dat de wintergasten aanwezig zijn.

Beoordelingsmethode

Voor de verspreiding van soorten binnen het plangebied zijn de door de SOVON verzamelde watervogeltelgegevens verkregen via de opdrachtgever (Natuurloket 2012). Het gaat om de vijf telseizoenen 2004-2005 tot en met 2008-2009 voor het telgebied RG1191, waarbinnen het plangebied ligt (figuur 5.6).

Voor het telgebied RG 1191 is voor elke vogelsoort het gemiddelde seizoensgemiddelden over de periode 2004/2005 tot en met 2008/2009 bepaald. De instandhoudingsdoelen voor Natura 2000-gebied Uiterwaarden Waal zijn eveneens uitgedrukt als seizoensgemiddelde, maar betreffen het gemiddelde seizoensgemiddelde over de periode 1999/2000 tot 2003/2004. Door beide waarden met elkaar te vergelijken kan worden bepaald welk aandeel van het instandhoudingsdoel van een niet-broedvogel aanwezig is in het telgebied. De resultaten zijn in Tabel 5.1 weergegeven.

Figuur 5.6 Begrenzing van het watervogeltelgebied RG1191, met het plangebied in de Ooijpolder (onderbroken zwarte lijn) (Bron: SOVON).

Tabel 5.1 Aanwezige niet-broedvogels van Natura 2000-gebied Gelderse Poort in watervogelgebied RG1191 in de periode '04/'05 – '08/'09, en het aandeel ten opzichte van het instandhoudingsdoel (I.D.).

Soort		Draagkracht (I.D.)	RG1191 '04/'05 – '08/'09	% tov I.D.
A005	Fuut	180	19,98	11,10%
A017	Aalscholver	320	24,33	7,60%
A037	Kleine Zwaan	3	0,00	0,00%
A038	Wilde Zwaan	2	0,00	0,00%
A041	Kolgans	10.600	266,40	2,51%
A043	Grauwe Gans	2.500	240,17	9,61%
A050	Smient	2.600	94,82	3,65%
A051	Krakeend	140	24,42	17,44%
A052	Wintertaling	410	91,40	22,29%
A054	Pijlstaart	40	11,82	29,54%
A056	Slobeend	170	42,47	24,98%
A059	Tafeleend	250	7,55	3,02%
A068	Nonnetje	10	1,12	11,17%
A125	Meerkoet	2.000	102,60	5,13%
A142	Kievit	2.500	97,00	3,88%
A156	Grutto	70	6,08	8,69%
A160	Wulp	360	5,57	1,55%

In figuur 5.6 valt te zien dat het oppervlakte van het plangebied ongeveer een derde van het totale oppervlakte van het watervogelgebied beslaat. Een ander belangrijke watermassa in het telgebied is de Kaliwaal. Het is niet te achterhalen welk aandeel van de getelde vogels in telgebied exact binnen het plangebied zelf aanwezig zijn, al is de Oude Waal wel te beschouwen als het meest soortenrijke gebied met de hoogste dichtheden. De gegevens van tabel 5.1 kunnen daarom beschouwd worden als het absolute maximum dat beïnvloedt kan worden door de plannen en de afgeleide effecten als het maximale effect dat kan optreden. Om toch een indruk te verkrijgen van de verspreiding van niet-broedvogels binnen het telgebied is gebruik gemaakt van waarnemingen die beschikbaar zijn via de website waarneming.nl. De resultaten zijn per vogelsoort op kaart weergegeven en opgenomen in bijlage 14.

De totaal meer dan 8.200 verspreidingsgegevens zijn in GIS als volgt gegenereerd:

- Alle waarnemingen uit de periode 2006-2011 van de 17 kwalificerende vogelsoorten van het N2000-gebied Gelderse Poort zijn geselecteerd, inclusief in een ruime zone (ca. 1.000 meter) rond het plangebied;
- Deze selectie is verfijnd door uitsluitend de wintergasten te kiezen, dat wil zeggen de waarnemingen in de periode 15 september – 15 april (conform de telmethode van het NEM);
- Dit leverde naast puntwaarnemingen ook diverse telvlakken op met grotere onnauwkeurigheid (bijvoorbeeld op hectometerniveau). Vlakwaarnemingen zijn vervolgens gecentreerd tot puntwaarnemingen;
- Tenslotte zijn de waarnemingen beperkt tot maximaal 100 meter rond het plangebied en in drie klassen weergegeven: 1-10, 11-100 en meer dan 100 exemplaren.

Hoewel deze aanpak een duidelijke toegevoegde waarde heeft, zijn er ook een aantal beperkingen. De waarnemingen zijn namelijk niet methodisch verzameld in de zin dat deze op vaste momenten en vlakdekkend zijn verzameld. Het is aannemelijk dat de meeste waarnemingen vanaf de dijk zijn gedaan en dat daardoor het achterliggende gebied 'onderteld' is. De verspreidingskaarten geven echter wel een goede indicatie van waar een soort zich binnen het telgebied voornamelijk bevindt.

Effectbeoordeling Foerageergebied grasetende niet-broedvogels

Uit Tabel 5.1 valt af te leiden dat in het telgebied RG1191 op Kleine en Wilde zwaan na, alle kwalificerende niet-broedvogelsoorten van Natura 2000-gebied Gelderse Poort voorkomen. In deze groep zijn Kolgans, Grauwe gans en Smient de grasetende de soorten die effect kunnen ondervinden van de afname van beschikbaar grasland.

Bij de beoordeling of de drie grasetende soorten negatieve effecten kunnen ondervinden, wordt gebruik gemaakt van gegevens over aantallen en trends zoals beschikbaar via SOVON.nl (Netwerk Ecologische Monitoring SOVON, RWS, CBS 2012). In Bijlage 7 zijn deze gegevens weergegeven.

De graslanden in het projectgebied vormen potentieel foerageergebied voor Kolgans, Grauwe gans en Smient. Uit tabel 3.3 blijkt dat van deze soorten met respectievelijk 2,5%, 9,6% en 3,7% van het instandhoudingsdoel binnen het watervogeltelgebied RG1191 aanwezig zijn. In bijlage 14 is te zien dat de drie soorten verspreid over het telgebied worden waargenomen, maar zich met name concentreren op de Oude Waal en de aanliggende graslanden.

In het concept-beheerplan voor de Rijntakken is aangegeven dat voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen voor grasetende watervogels het beschikbare foerageergebied voldoende draagkracht moet hebben voor de genoemde aantallen. De doelstelling moet dus, op grond van de huidige formulering in de (ontwerp) aanwijzingsbesluiten, binnen de grenzen van het Natura 2000-gebied gerealiseerd worden.

Voslamber & Liefing (2011) hebben uitgerekend dat er momenteel een tekort is aan foerageergebied voor grasetende watervogels in het Natura 2000-gebied Gelderse Poort. Met andere woorden, er is momenteel onvoldoende draagkracht voor de kwalificerende grasetende watervogels binnen het Natura 2000-gebied en de afname van grasland kan zodoende significante gevolgen hebben op de instandhoudingsdoelen van deze soorten.

Het belangrijkste effect van het plan is dat in het late voorjaar vaker en langer sprake is van inundatie, met name in de periode april-juni. Deze periode overlapt niet tot nauwelijks met de aanwezigheid van de winterpopulaties van Kolgans, Grauwe gans en Smient in het gebied. Daarbij is bovendien van relevant dat graslanden in het vroege voorjaar kaal en kort zijn en dat in de loop van april het groeiseizoen al weer start. Negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van grasetende watervogels zijn zodoende uitgesloten.

5.6 Beschermd Natuurmonument

Binnen de grenzen van het gedeelte dat is aangewezen als Beschermd Natuurmonument Oude Waal I vinden een aantal werkzaamheden plaats die volgens het aanwijzingsbesluit (mogelijk vergunningplichtig zijn (zie §4.3). In ieder geval vergunningplichtig is:

- Het ophogen van agrarische percelen, rond de kleiput ter hoogte van De Koepel en direct ten westen van het habitatype Zachthoutoobos;
- Het aanbrengen van klei en steenbestorting op het talud van de winterdijk;
- De verandering van de waterhuishouding ten gevolge van het nieuwe peilbeheer.

Mogelijk vergunningplichtig zijn:

- Het eventueel verwijderen van beplanting in de berm van de Zwarte weg;
- Het verwijderen van bomen uit 't Zeumke.

5.7 Conclusies Voortoets Natuurbeschermingswet

In onderstaande tabel zijn de globale effecten van de inundatie op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Gelderse Poort samengevat. Negatieve effecten op Bever zijn te vermijden door selectief te kappen. Effecten op de habitattypen Ruigten en Zomen en Zachthoutooibos zijn onduidelijk en worden in een Passende Beoordeling nader onderzocht. Effecten op de overige waarden zijn neutraal tot zeer positief.

Tabel 5.3 Samenvattende tabel met effecten van het project op de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebied Gelderse Poort.

	Peilopzet	Dijk-versterking	Aanpassing Zeumke	Verwijderen vegetatie	Maaiveld-verhoging	Maaiveld-verlaging
Ruigten en zomen (moerasspirea)	??	0	0	0	0	+ / ++
Zachthoutooibossen	??	0	(-)	(-)	(-)	+ / ++
Bever	0/+	0	0	(-)	0	+

Legenda

++	Zeer positief
+	Positief
0	Neutraal
(-)	Negatief, maar verwaarloosbaar of te vermijden
-	Negatief, maar niet significant
--	Significant negatief
??	Onduidelijk. Nader onderzoek nodig

6 Eindconclusies en aanbevelingen

Door de peilopzet zullen overstromingsvlakten tot in het late voorjaar bestendiger gaan optreden, wat tot gevolg heeft dat het gebied van groot belang wordt voor opgroeiende vis en de daarmee samenhangende vis- en benthosetende populaties van watervogels. Ook zullen veel pioniersoorten van slikkige oevers en natte graslanden gaan profiteren. Uit de pilot blijkt bovendien dat zeer kritische moerasvogels als Roerdomp en mogelijk zelfs Woudaapje kunnen meeliften. De langdurigere inundaties kunnen er echter ook toe leiden dat beschermde vegetaties waarvoor instandhoudingsdoelen zijn opgesteld - Ruigten en zomen en Zachthoutooibossen op hun huidige standplaatsen kunnen verdrinken. Het is echter aannemelijk dat door de veranderingen in het waterpeil deze vegetaties zich elders in het gebied weer kunnen herontwikkelen. Verder zijn er een aantal maatregelen die zorgvuldig uitgevoerd moeten worden om schade aan natuurwaarden te voorkomen.

Flora- en faunawet

Vanuit de Flora- en faunawet worden geen beperkingen verwacht, omdat er geen standplaatsen van beschermde plantensoorten of vaste verblijfplaatsen of exemplaren van strikt-beschermde fauna geschaad zullen worden. Wel dient een ecologisch werkprotocol te worden opgesteld, zodat bij de uitvoering rekening gehouden wordt met de aanwezigheid van een roofvogelhorst in 't Zeumke, overige broedvogels in het werkgebied, het werken in watermilieu (dijkverbetering Oude Waal), de aanwezigheid van verblijfplaatsen en foerageergebied van Bever (mn kappen in de nabijheid van de Zwarte Weg) en de aanwezigheid van Rugstreeppad (voortplantingslocaties waar afgegraven wordt). Staatsbosbeheer verzoekt het aanleggen van minimaal één hoogwaterterp voor de Bever.

Natuurbeschermingswet

Negatieve effecten op instandhoudingdoelen van Natura 2000-gebied Gelderse Poort kunnen voor vrijwel alle beschermde waarden worden uitgesloten, met uitzondering van Zachthoutooibos en Ruigten en Zomen (subtype Moerasspirea). Voor deze habitattypen worden de mogelijke effecten in een Passende Beoordeling verder uitgewerkt. Veder dient bij de ophoging van de agrarische percelen rekening gehouden te worden met de begrenzing van het habitattype Zachthoutooibossen (en de nabijheid van voortplantingslocaties van Rugstreeppad). Bij de versterkingswerkzaamheden aan de dijk moet insporing van de bodem voorkomen worden op de locaties waar het habitattype Glanshaverhooiland aanwezig is.

Beschermde Natuurmonument

Binnen de grenzen van het gedeelte dat is aangewezen als Beschermde Natuurmonument Oude Waal I vinden een aantal werkzaamheden plaats die volgens het aanwijzingsbesluit (mogelijk) vergunningplichtig zijn. In ieder geval vergunningplichtig is:

- Het ophogen van agrarische percelen, rond de kleiput ter hoogte van De Koepel en direct ten westen van het habitattype Zachthoutooibos;
- Het aanbrengen van klei en steenbestorting op het talud van de winterdijk;
- De verandering van de waterhuishouding ten gevolge van het nieuwe peilbeheer.

Mogelijk vergunningplichtig zijn:

- Het eventueel verwijderen van beplanting in de berm van de Zwarte weg;
- Het verwijderen van bomen uit 't Zeumke.

7 Geraadpleegde bronnen

- Beers, P. van (2009). Beschermde habitats in het Natura 2000-gebied Gelderse Poort: situatie 2007. Stichting Flora- en Faunawerkgroep Gelderse Poort i.o.v. de provincie Gelderland.
- Bijlsma, R.J., J.A.M. Janssen, R. Haveman, R.W. de Waal & E.J. Weeda (met bijdragen van A.J.M. Koomen, D.R. Lammertsma, R. Loeb & G.J. Maas) (2008). Natura 2000 habitattypen in Gelderland, Alterra, Alterra-rapport 1769.
- Buddingh, C. (2012). Gewenst Waterregiem Buiten Ooij. DLG, Januari 2012.
- Calle, P., B. Beekers, H. Wijnhoven & J. Schaffers (2008). De Fauna van de Gelders Poort. Een overzicht van de interessante ontwikkelingen in de periode 2004-2007.
- CBS, PBL, Wageningen UR (2011). Herintroductie bever, 1988-2010 (indicator 1061, versie 06, 22 juni 2011). www.compendiumvoorleefomgeving.nl. CBS, Den Haag; Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag/Bilthoven en Wageningen UR, Wageningen.
- Dienst Regelingen (2009a). Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet.
- Dienst Regelingen (2009b). Aangepaste lijst jaar rond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep.
- Heusden W.R.M. van & S.J. Vreugdenhil (2008). Handreiking Flora- en faunawet. Voor werkzaamheden en activiteiten in het kader van bestendig gebruik, bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke inrichting en ontwikkeling. Concept, Versie 1.1. Dienst Landelijk Gebied, Ministerie van LNV.
- Jeugd H.P. van der, Nienhuis, J., Roodbergen, M. & E. van Winden (2008). Evaluatie Opvangbeleid 2005-2008 overwinterende ganzen en smienten, deelrapport 12: Effecten van grootte, vorm en ligging van ganzenfoerageergebieden op de opvangcapaciteit. SOVON-onderzoeksrapport 2008/21. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Kiwa Water Research & EGG (2007). Knelpunten- en kansanalyse Natura 2000-gebieden. Kiwa Water Research, Nieuwegein/ EGG, Groningen.
- Kurstjens, G., W. Overmars & A. van Winden (2008). Inrichtingsplan Buiten Ooij, Oude Waal, een Stadswaard bij Nijmegen. Kurstjens Ecologisch Advies.
- Kurstjens, G., P. Calle, B. Beekers & K. Huskens (2010a). Natuur- en Habitattoets Buiten Ooij. Kurstjens Ecologisch Advies.
- Kurstjens, G., N. van Kessel, M. Dorenbosch, B. Peters & G. van Geest (2010b). Rijn in Beeld. De natuur van natte overstromingsvlaktes. De Oude Waal bij Nijmegen inventarisatie 2009. www.rijninbeeld.nl
- Kurstjens, G. & F. Niewold (2011). De verwachte ontwikkelingen van de beverpopulatie in Nederland: naar een bevermanagement. Beek- Ubbergen/Doesburg: Kurstjens, ecologisch adviesbureau & Niewold Wildlife Infocentre.
- Ministerie van EL&I (2012). KRW Buiten Ooij. Concept Beheerplan, versie 0.2.
- Ministerie van LNV (1983). Aanwijzing van de Oude Waal I als Beschermde Natuurmonument.
- Ministerie van LNV (2004a). Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit TRCJZ/2004/5727, houdende vaststelling van rode lijsten flora en fauna.
- Ministerie van LNV (2005). Algemene Handreiking Natuurbeschermingswet 1998.
- Ministerie van LNV (2007). Natura 2000-gebiedendocument. Natura 2000 gebied 67 – Gelderse Poort. Concept november 2007.
- Ministerie van LNV (2008a). Ontwerp-aanwijzingsbesluit Gelderse Poort. 10 september 2008.
- Ministerie van LNV (2008b). Profielendocument Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type *Magnopotamion* of *Hydrocharition* (H3150). 1 september 2008.
- Ministerie van LNV (2008c). Profielendocument Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones (H6430). 1 september 2008.
- Ministerie van LNV (2008d). Profielendocument Laaggelegen schraal hooiland (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) (H6510). 1 september 2008.

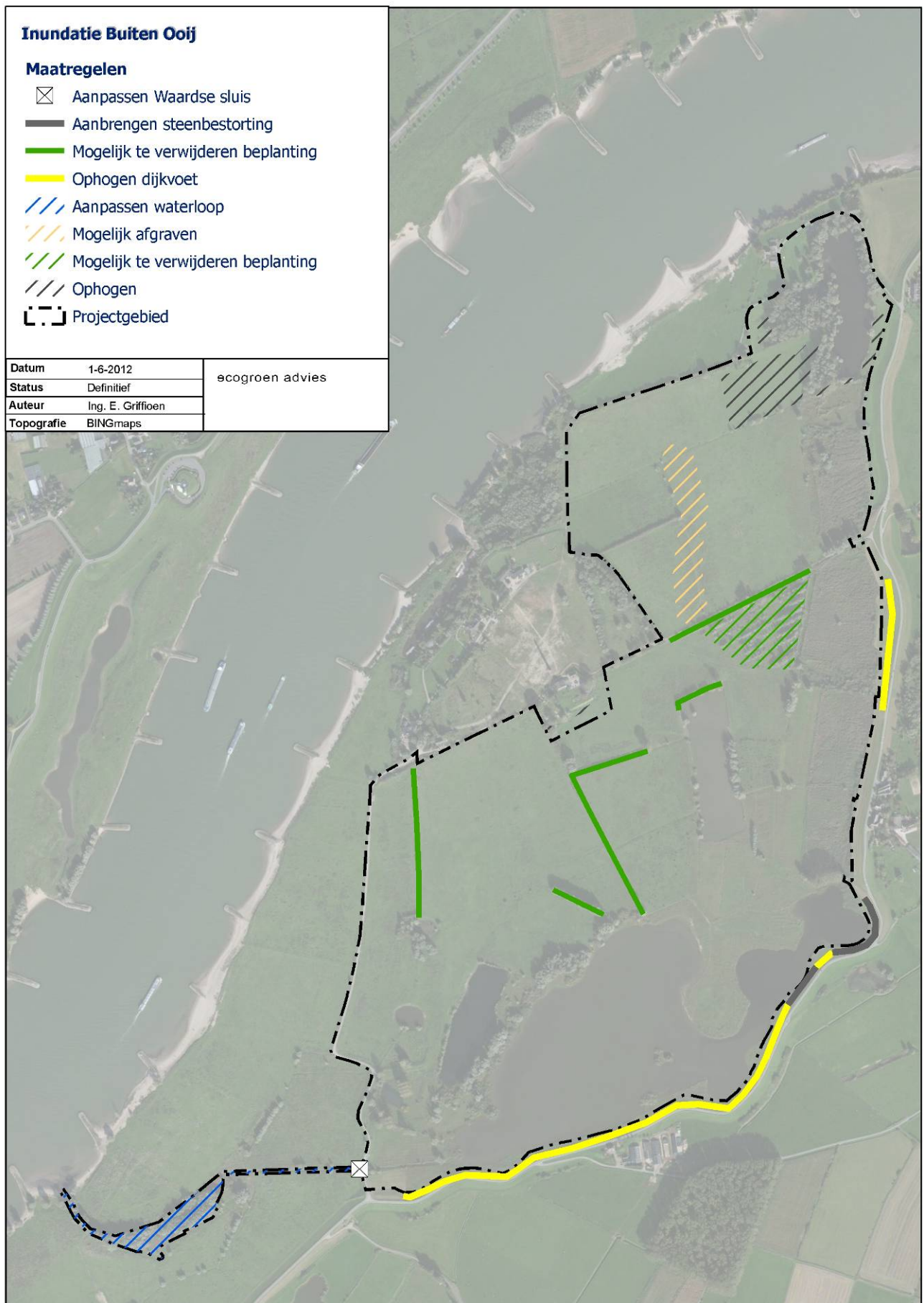
- Ministerie van LNV (2008e). Profielendocument Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno- Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (H91E0). 1 september 2008.
- Niewold F. (2009). Ontwikkelingen van de beverpopulaties tot maart 2009. Duiven, Niewold Wildlife Infocentre. Rapport bevers 2009.
- Provincie Gelderland (2010). Natuurbeheerplan Gelderland. GS d.d. 5 oktober 2010.
- Rijkswaterstaat (2009). Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren 2010-2015. Werken aan een robuust watersysteem.
- Runhaar, J., M. H. Jalink, H. Hunneman en J.P.M. Witte & S.M. Hennekens (2009). Ecologische vereisten habitattypen. Rapport 09.018. KWR Watercycle Research Institute.
- Steunpunt Natura 2000 (2007). Toepassing begrippenkader Natuurbeschermingswet 1998. Intern werkdokument voor opstellers beheerplannen Natura 2000 en vergunningverleners Nb-wet. Versie 17-09-2007.
- Steunpunt Natura 2000 (2010). Leidraad bepaling significantie. Nadere uitleg van het begrip 'significante gevolgen' uit de Natuurbeschermingswet. RG 07-07-09. Versie 27 mei 2010.
- Voslamber, B. & Liefing, M. (2011). Standaard Rekenmethodiek grasetende watervogels in de Rijntakken. SOVON-onderzoeksrapport 2011/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Internet:

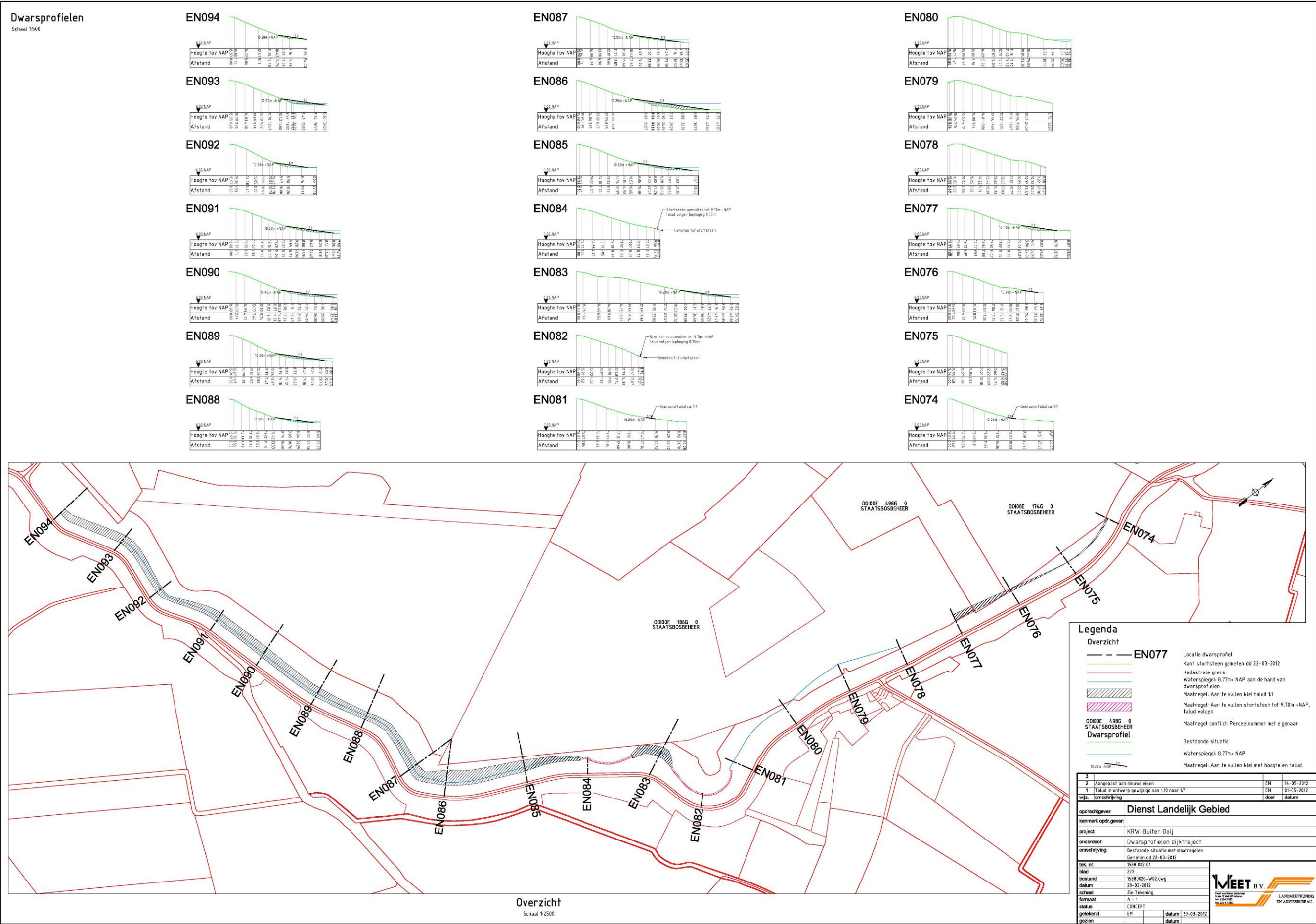
- www.ravon.nl (RAVON, Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland)
- www.waarneming.nl (website met soortenwaarnemingen in Nederland)
- www.zoogdieratlas.nl (website met verspreidingskaarten van zoogdieren op kilometer- en atlasblokniveau)

Bijlagen

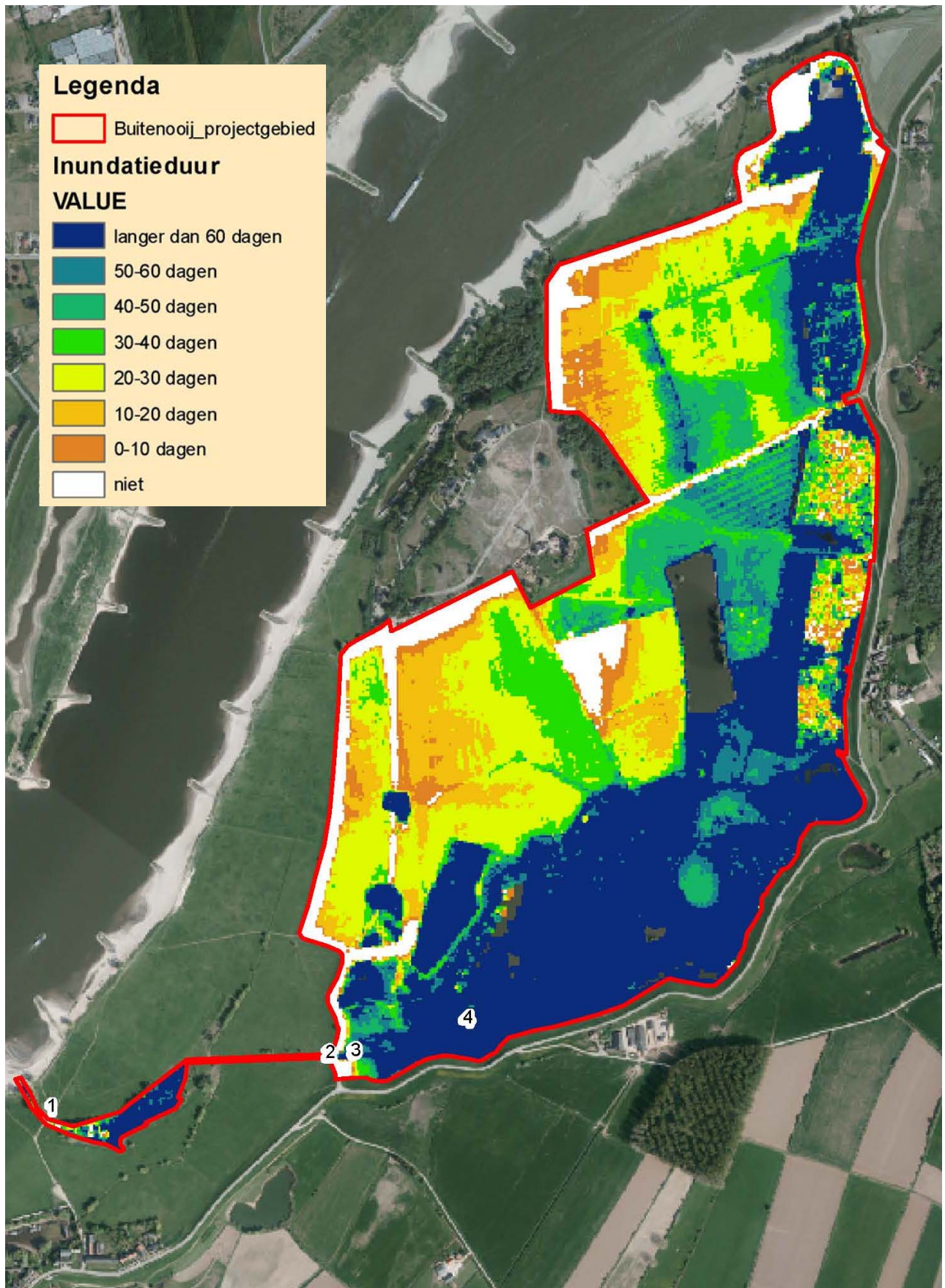
Bijlage 1: Maatregelenkaart Buiten-Ooij (bron: DLG)

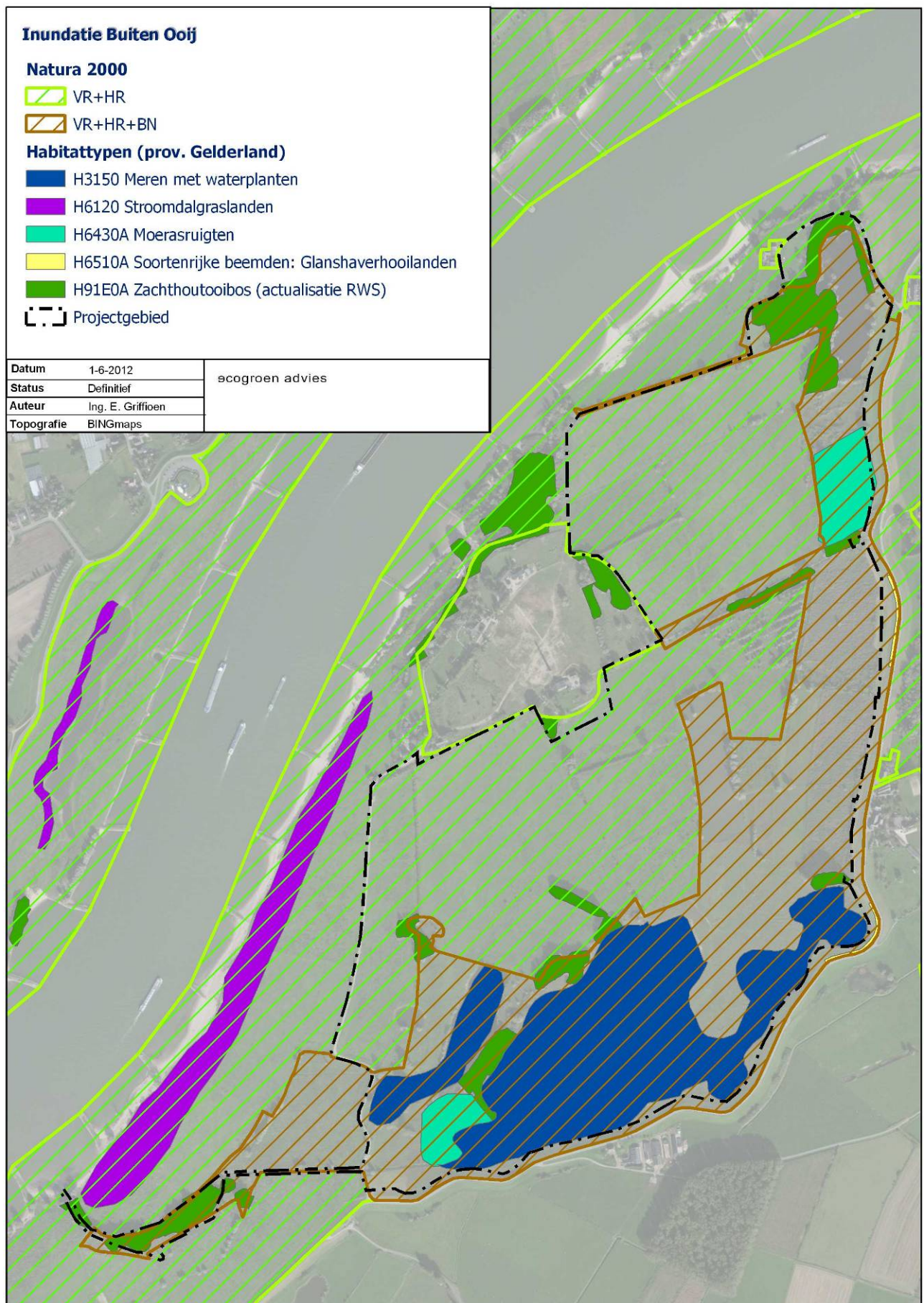
Bijlage 2: Dwarsprofielen dijkversterking Ooijsse Bandijk (bron: Meet bv, versie 29-03-2012)

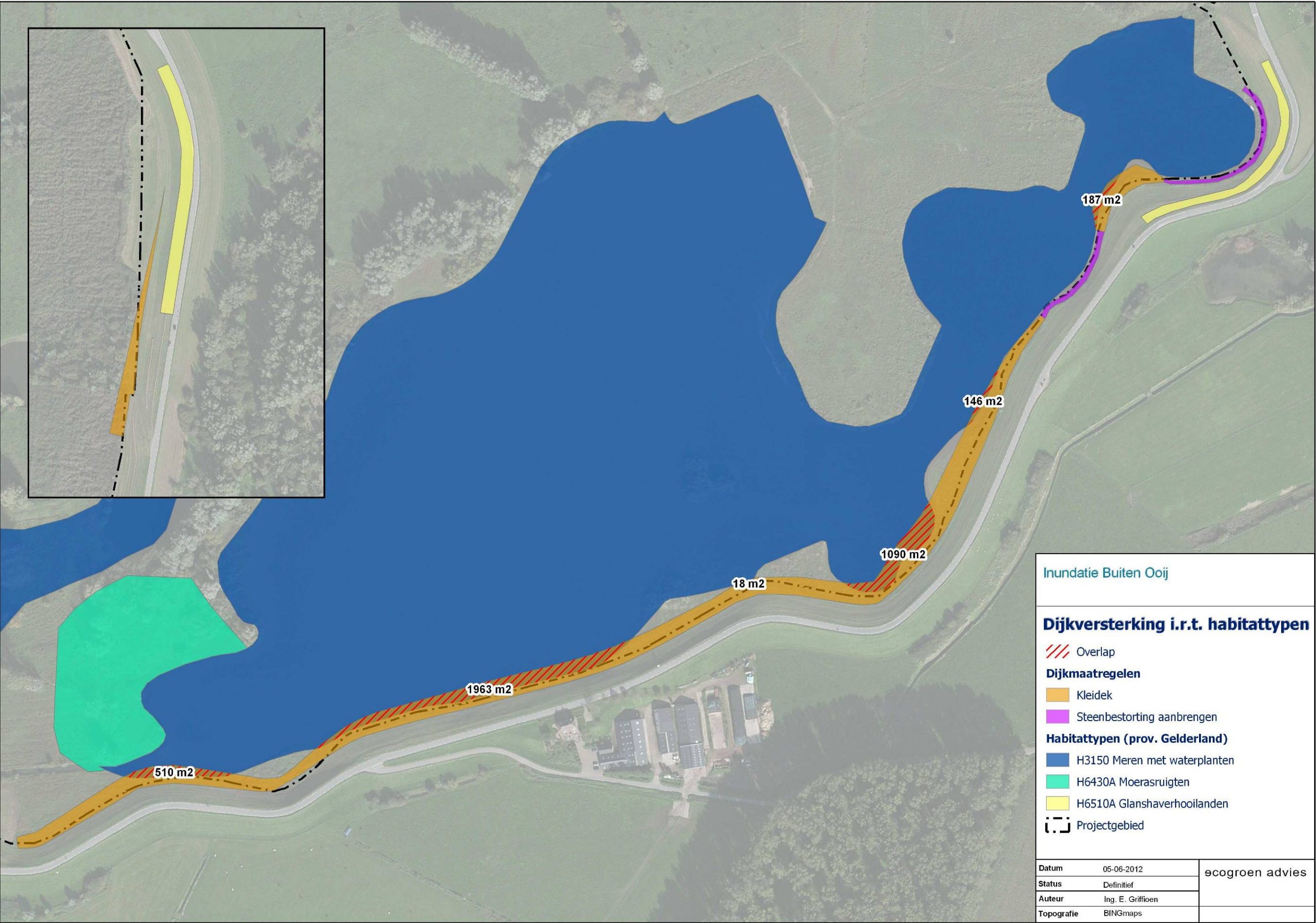
Bijlage3: Inundatieduur (bron: DLG)

Bijlage 4: Natura 2000 en habitattypen

Bijlage 5: Ligging dijkversterking smaatregelen ten opzichte van habitattypen

Bijlage 6: Essentietabel Natura 2000-gebied Gelderse Poort

(Bron: <http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase>)

Instandhoudingsdoelstellingen

		SVI Landelijk	Doelstelling Oppervlakte	Doelstelling Kwaliteit	Doelstelling Populatie	Kernopgaven
Habitattypen						
H3150	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	-	=	>		
H3270	Slikkige rivieroever	-	>	>		
H6120	*Stroomdalgraslanden	--	>	>		3.13,%
H6430A	Ruigten en zomen (moerasspirea)	+	=	=		
H6430C	Ruigten en zomen (droge bosranden)	-	=	=		
H6510A	Glanshaver- en vossenstaarthooilanden (glanshaver)	-	>	>		3.13,%
H91E0A	*Vochtige alluviale bossen (zachthoutooibossen)	-	>	>		3.07,W
H91F0	Droge hardhoutooibossen	--	>	>		

Habitatsoorten

H1095	Zeeprk	-	>	>	>	
H1099	Rivierprk	-	>	>	>	
H1102	Elft	--	=	=	>	
H1106	Zalm	--	=	=	>	
H1134	Bittervoorn	-	=	=	=	
H1145	Grote modderkruiper	-	>	>	>	
H1149	Kleine modderkruiper	+	=	=	=	
H1163	Rivierdonderpad	-	=	=	=	
H1166	Kamsalamander	-	=	=	=	
H1318	Meervleermuis	-	=	=	=	
H1337	Bever	-	=	=	>	3.07,W

Legenda:

- W Kernopgave met wateropgave
- % Sense of urgency: beheeropgave
- % Sense of urgency opgave m.b.t. watercondities
- SVI Staat van instandhouding
- = Behoudsdoelstelling
- > Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling
- =(<) Ontwerp-aanwijzingsbesluit heeft 'ten gunste van' formulering

		SVI Landelijk	Doelstelling Oppervlakte	Doelstelling Kwaliteit	Draagkracht aantal vogels	Draagkracht aantal paren	Kernopgaven
Broedvogels							
A004	Dodaars	+	=	=		40	
A017	Aalscholver	+	=	=		230	
A021	Roerdomp	--	>	>		20	3.08,%,% W
A022	Woudaapje	--	>	>		20	
A119	Porseleinhoen	--	>	>		10	
A122	Kwartelkoning	-	>	>		40	
A197	Zwarte Stern	--	>	>		150	
A229	IJsvogel	+	=	=		10	
A249	Oeverwaluw	+	=	=		420	
A272	Blauwborst	+	=	=		80	
A298	Grote karekiet	--	>	>		40	3.08,%,% W

Niet-broedvogels

A005	Fuut	-	=	=	180		
A017	Aalscholver	+	=	=	320		
A037	Kleine Zwaan	-	=	=	3		3.10
A038	Wilde Zwaan	-	=	=	2		3.10
A041	Kolgans	+	= (<)	=	10600		3.10
A043	Grauwe Gans	+	= (<)	=	2500		3.10
A050	Smient	+	= (<)	=	2600		3.10
A051	Krakeend	+	=	=	140		
A052	Wintertaling	-	=	=	410		
A054	Pijlstaart	-	=	=	40		
A056	Slobeend	+	=	=	170		
A059	Tafeleend	--	=	=	250		
A068	Nonnetje	-	=	=	10		
A125	Meerkoet	-	=	=	2000		
A142	Kievit	-	=	=	2500		
A156	Grutto	--	=	=	70		
A160	Wulp	+	=	=	360		

Legenda:

- W** Kernopgave met wateropgave
- %** Sense of urgency: beheeropgave
- %** Sense of urgency opgave m.b.t. watercondities
- SVI** Staat van instandhouding
- =** Behoudsdoelstelling
- >** Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling
- =(<)** Ontwerp-aanwijzingsbesluit heeft 'ten gunste van' formulering

Bijlage 7: Trends van vogels van N2000-gebied Gelderse Poort © Netwerk

Ecologische Monitoring (SOVON, RWS, CBS)

winter- en trekvogels

Soort	Doel- soort	Functie	Aantal in	05/06	06/07	07/08	08/09	09/10	Start trend	Trend sinds start	Trend sinds 00/01
Aalscholver	x	f	seiz. gem.	251	388	226	184	170	1980	++	?
Aalscholver	x	s	seiz. max.	1479	1356	1357	1110	606			
Brandgans		f	seiz. gem.	221	230	310	533	970	1980	++	++
Fuut	x	f	seiz. gem.	157	201	132	125	103	1980	+	+
Grauwe Gans	x	f	seiz. gem.	3409	3357	3308	4106	3755	1980	++	+
Grauwe Gans	x	s	seiz. max.	-	-	1035	2000	1664			
Grutto	x	f	seiz. gem.	31	67	21	18	9	1980	-	-
Grutto	x	s	seiz. max.	-	-	-	-	148			
Kievit	x	f	seiz. gem.	1453	1201	1396	1098	544	1980	-	--
Kleine Zwaan	x	f	seiz. gem.	0	0	0	0	-	1980	--	--
Kokmeeuw		f	seiz. gem.	1570	2332	1639	1914	1329	1980	-	--
Kolgans	x	f	seiz. gem.	8431	9731	11077	9285	9963	1980	++	?
Kolgans	x	s	seiz. max.	-	-	25509	10099	90089			
Krakeend	x	f	seiz. gem.	128	196	243	156	254	1980	++	+
Meerkoet	x	f	seiz. gem.	1060	965	1113	1087	1216	1980	-	-
Nonnetje	x	f	seiz. gem.	13	5	8	3	5	1980	--	-
Pijlstaart	x	f	seiz. gem.	41	31	23	22	15	1980	-	?
Slobeend	x	f	seiz. gem.	192	212	243	240	107	1980	+	+
Smient	x	s	seiz. gem.	1383	1468	1221	930	1086	1980	+	--
Tafeleend	x	f	seiz. gem.	148	141	56	120	146	1980	-	-
Wilde Eend		f	seiz. gem.	803	816	746	858	823	1980	-	-
Wilde Zwaan	x	f	seiz. gem.	1	0	0	0	0	1980	--	--
Wintertaling	x	f	seiz. gem.	399	370	244	213	293	1980	0	0
Wulp	x	f	seiz. gem.	341	311	353	196	97	1980	0	?
Wulp	x	s	seiz. max.	-	-	-	-	680			

broedvogels

Soort	Doel- soort	Functie	Aantal in	2006	2007	2008	2009	2010	Start trend	Trend sinds start	Trend sinds 2001
Aalscholver	x	b	paren	168	146	108	119	130	1990	-	-
Blauwborst	x	b	paren	-	-	-	-	94			
Dodaars	x	b	paren	-	-	-	-	38	1991	0	?
Grote Karekiet	x	b	paren	6	12	9	9	4	1990	-	-
IJsvogel	x	b	paren	16	27	26	11	6	1992	?	-
Kwartelkoning	x	b	paren	3	3	9	0	1	1990	?	?
Oeverzwaluw	x	b	paren	443	-	301	455	595	1990	?	?
Porseleinhoen	x	b	paren	4	0	0	2	0	1990	-	?
Roerdomp	x	b	paren	5	2	3	5	2	1990	?	?
Woudaap	x	b	paren	2	3	3	4	4	1991	++	++
Zwarte Stern	x	b	paren	145	119	143	154	123	1990	0	?

Bijlage 8: Wettelijk kader Flora- en faunawet

Inleiding

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht. Onder de Flora- en faunawet zijn ongeveer 500 soorten in Nederland aangewezen als beschermde dier- of plantensoort. De doelstelling van de wet is de bescherming en het behoud van de gunstige staat van instandhouding van in het wild levende plant- en diersoorten. Het uitgangspunt van de wet is 'nee, tenzij'. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten in principe verboden zijn.

De Flora- en faunawet kent een groot aantal verbodsbepalingen die samenhangen met ruimtelijke ingrepen, plannen en projecten. Zo is het verboden beschermde inheemse planten te plukken of te beschadigen en geldt voor beschermde dieren een verbod op het doden, verwonden en opzettelijk verontrusten. Ook is het verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde inheemse dieren te beschadigen of te verstoren of eieren te rapen of te vernielen. De verbodsbepalingen betreffende planten op hun groeiplaats zijn opgenomen in artikel 8. De verbodsbepalingen betreffende dieren in hun natuurlijke leefomgeving zijn vermeld in artikel 9 tot en met 12.

Van het verbod op schadelijke handelingen ('nee') kan onder voorwaarden ('tenzij') worden afgeweken, met een ontheffing of vrijstelling. Het verlenen hiervan is de bevoegdheid van de minister van Economische zaken, Landbouw & Innovatie (EL&I) of, in geval van beheer en schadebestrijding, van gedeputeerde staten van de provincies.

Beschermde dier- en plantensoorten

Beschermde inheemse planten- en diersoorten zijn bij algemene maatregel van bestuur aangewezen. Het zijn soorten die van nature in Nederland voorkomen en die in hun voortbestaan worden bedreigd of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd. Ook zijn soorten aangewezen die niet noodzakelijkerwijs in hun voortbestaan worden bedreigd, maar wel bescherming genieten ter voorkoming van overmatige benutting.

De volgende diersoorten zijn beschermd volgens de Flora- en faunawet:

- 1) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *zoogdieren*, met uitzondering van gedomesticeerde dieren en met uitzondering van de zwarte rat, de bruine rat en de huismuis;
- 2) Alle van nature op het Europese grondgebied van de Lidstaten van de Europese Unie voorkomende soorten *vogels* met uitzondering van gedomesticeerde vogels;
- 3) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *amfibieën en reptielen*;
- 4) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *vissen*, met uitzondering van de soorten waarop de Visserijwet 1963 van toepassing is;
- 5) Een aantal ongewervelden (o.a. *insecten, libellen en kevers*) die in hun voortbestaan bedreigd zijn of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd.

Er zijn drie beschermingsregimes van kracht, mede afhankelijk van de zeldzaamheid van de soort en de status in Europese richtlijnen. Van licht naar zwaar beschermd zijn de soorten opgenomen op Tabel 1, 2 of 3. Voor vogels gelden specifieke eisen, met name tijdens het broedseizoen. Bij ruimtelijke ingrepen geldt automatisch vrijstelling voor soorten van Tabel 1 waardoor de meeste aandacht gevraagd is voor soorten van Tabel 2/3 en voor vogels.

Wijze van toetsing

Door uitspraken van de Raad van State in het voorjaar van 2009 is de beoordeling aangepast bij ontheffingsaanvragen voor ruimtelijke ingrepen. Sinds 26 augustus van dat jaar werken we daardoor volgens een nieuw stroomschema (zie volgende pagina). Gaat u een ruimtelijke ingreep uitvoeren en zijn beschermde soorten aanwezig, dan zijn er vaak twee opties:

1) Voorkom overtreding van de Flora- en faunawet. Het gaat dan om het behoud van de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort. Het betreft de functies van het leefgebied die ervoor zorgen dat de soort succesvol kan rusten of voortplanten, bijvoorbeeld nesten, migratieroutes en foerageergebied. Als u deze veilig stelt door vooraf mitigerende maatregelen te treffen, heeft u mogelijk geen ontheffing meer nodig. Om zeker te zijn dat uw maatregelen voldoende zijn, kunt u ze vóór laten beoordelen door Dienst Regelingen. Als deze voldoende zijn krijgt u een beschikking met daarin de goedkeuring van uw maatregelen. De goedkeuring krijgt u in de vorm van een afwijzing van uw ontheffingsaanvraag. U heeft namelijk geen ontheffing nodig doordat u met uw maatregelen overtreding van de Flora- en faunawet voorkomt.

2) Kan de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort niet worden gegarandeerd door mitigerende maatregelen? Dan dient u een reguliere ontheffingsaanvraag in waarbij de onderstaande vragen gesteld worden:

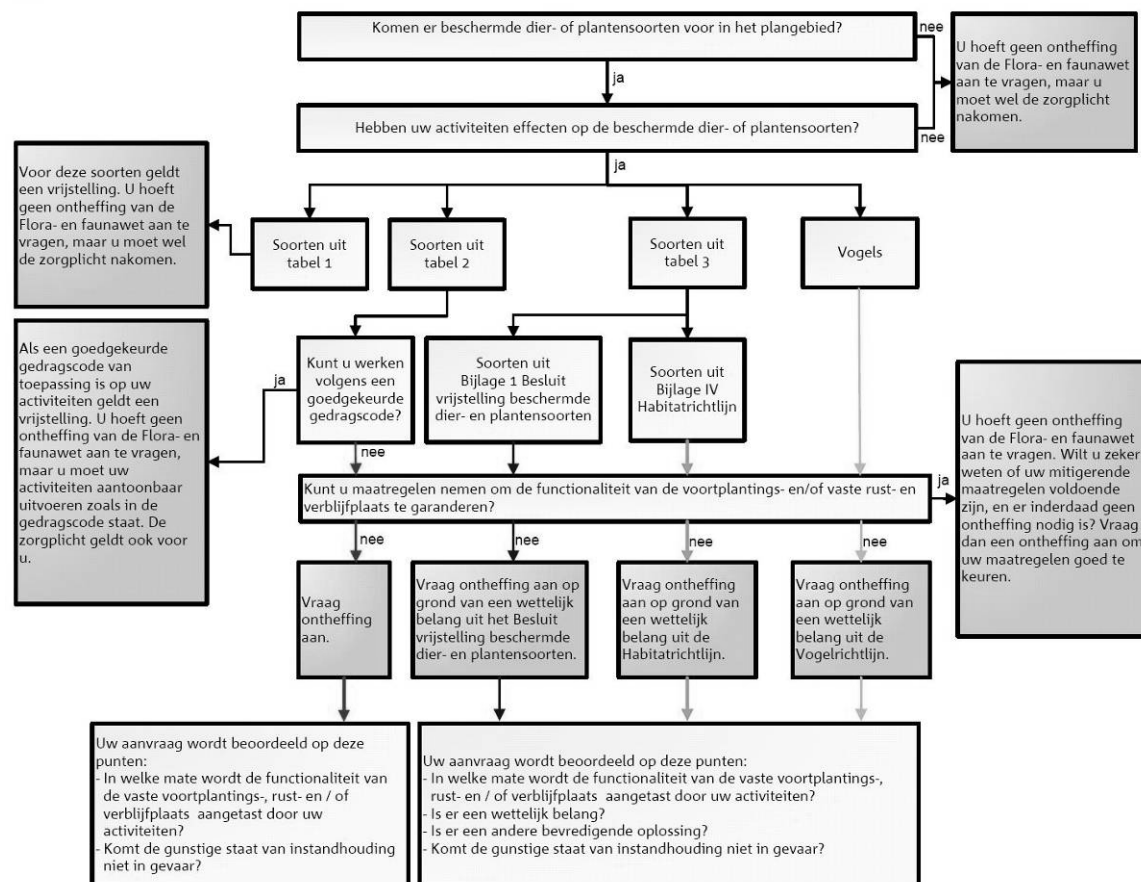
- In welke mate wordt de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats aangetast?
- Is er een bij wet genoemd belang? (behalve bij Tabel 2-soorten)
- Is er een andere bevredigende oplossing? (behalve bij Tabel 2-soorten)
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Beoordeling Dienst Regelingen

Dienst Regelingen beoordeelt of het bij wet genoemd belang zwaarder weegt dan het overtreden van de verbodsbepaling(en). Voor Tabel 2-soorten gelden minder zware eisen en kan een door het ministerie goedgekeurde gedragscode ook uitkomst bieden. De gedragscode moet wel van toepassing zijn op uw activiteit en u moet kunnen aantonen dat u precies zo werkt als in de gedragscode staat. Voor Bijlage 1-soorten uit Tabel 3 krijgt u alleen ontheffing wanneer sprake is van een bij wet genoemd belang. Bij een ruimtelijke ingreep betreft het meestal één van de onderstaande vier belangen:

- Bescherming van flora en fauna (b)
- Volksgezondheid of openbare veiligheid (d)
- Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (e)
- Uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (j)

Voor vogels en soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt dat u alleen ontheffing kunt krijgen op grond van een bij wet genoemd belang uit respectievelijk de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. In de praktijk zijn de mogelijkheden voor het verkrijgen van een ontheffing voor die soorten dan ook zeer beperkt, met name voor vogels⁴.

Toetsingsschema Flora- en faunawet (Bron: Dienst Regelingen 2009. Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijk ingrepen Flora- en faunawet).

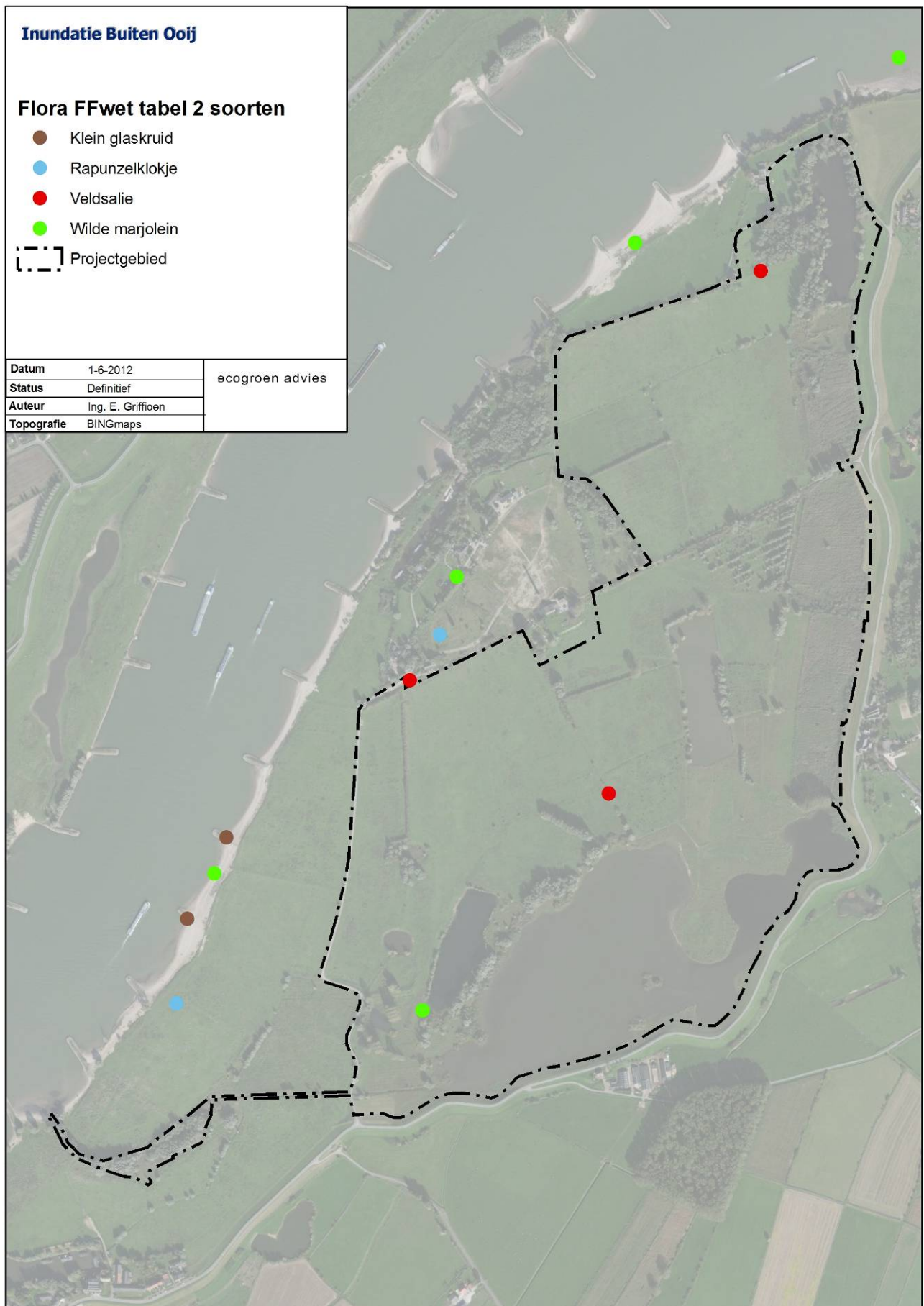
Rode lijsten

Los van de Flora- en faunawet heeft de Minister van EL&I ter uitvoering van de bepalingen in artikelen 1 en 3 van het Verdrag van Bern een aantal Rode Lijsten voor bedreigde en kwetsbare soorten dieren en planten gepubliceerd⁵. Voor soorten van de Rode Lijsten heeft de overheid zich verplicht onderzoek en werkzaamheden te bevorderen die nodig zijn voor bescherming en beheer. Het voorkomen van een soort op de Rode Lijst heeft geen wettelijke beschermingsstatus tot gevolg. Opname op de Rode Lijst zegt alleen iets over de zeldzaamheid en populatieontwikkelingen van de betreffende soorten.

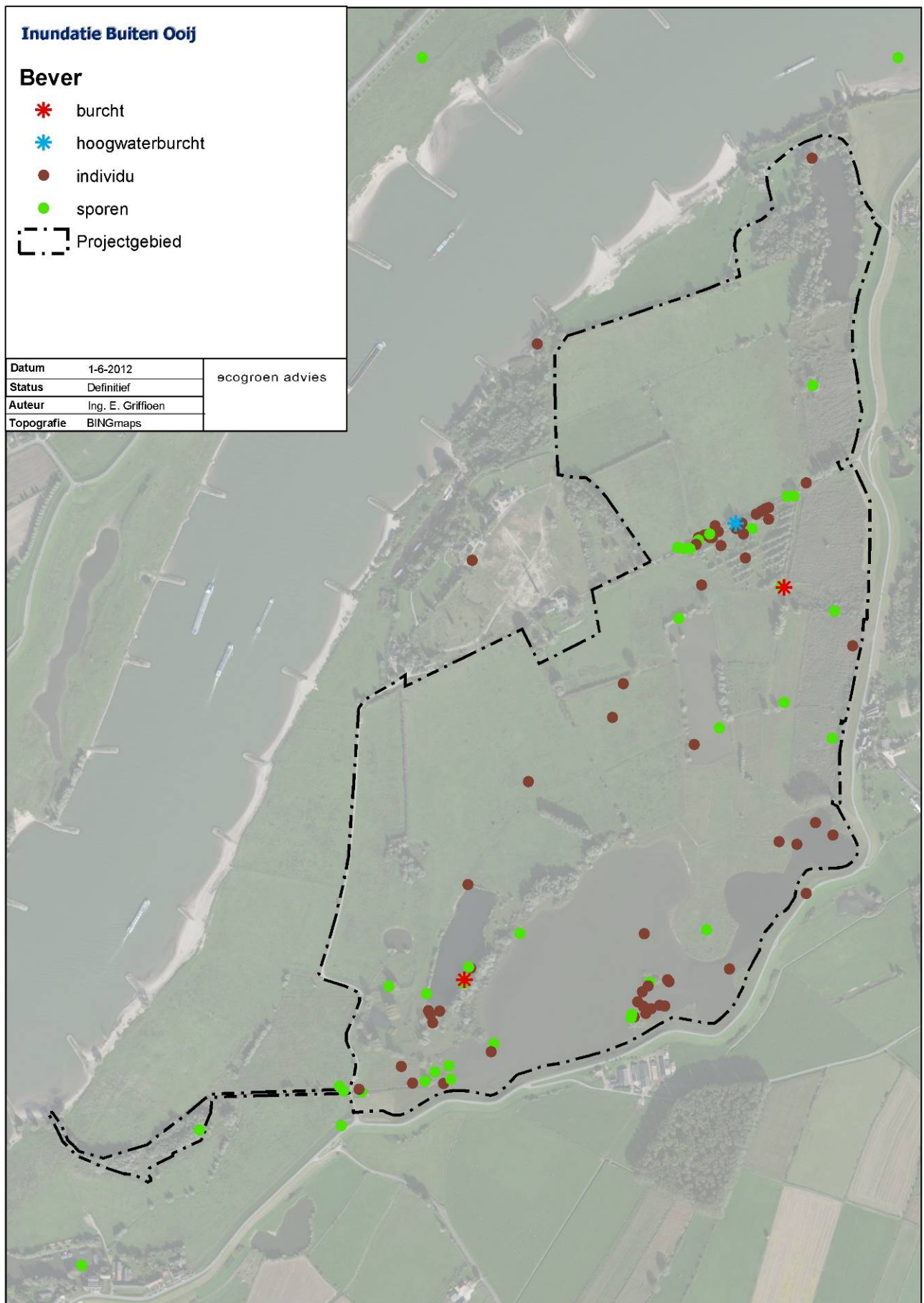
⁴ In de Vogelrichtlijn worden alleen de belangen b en d én de veiligheid van het luchtverkeer (belang c) genoemd;

⁵ Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van TRCJZ/2004/5727, houdende vaststelling van rode lijsten flora en fauna.

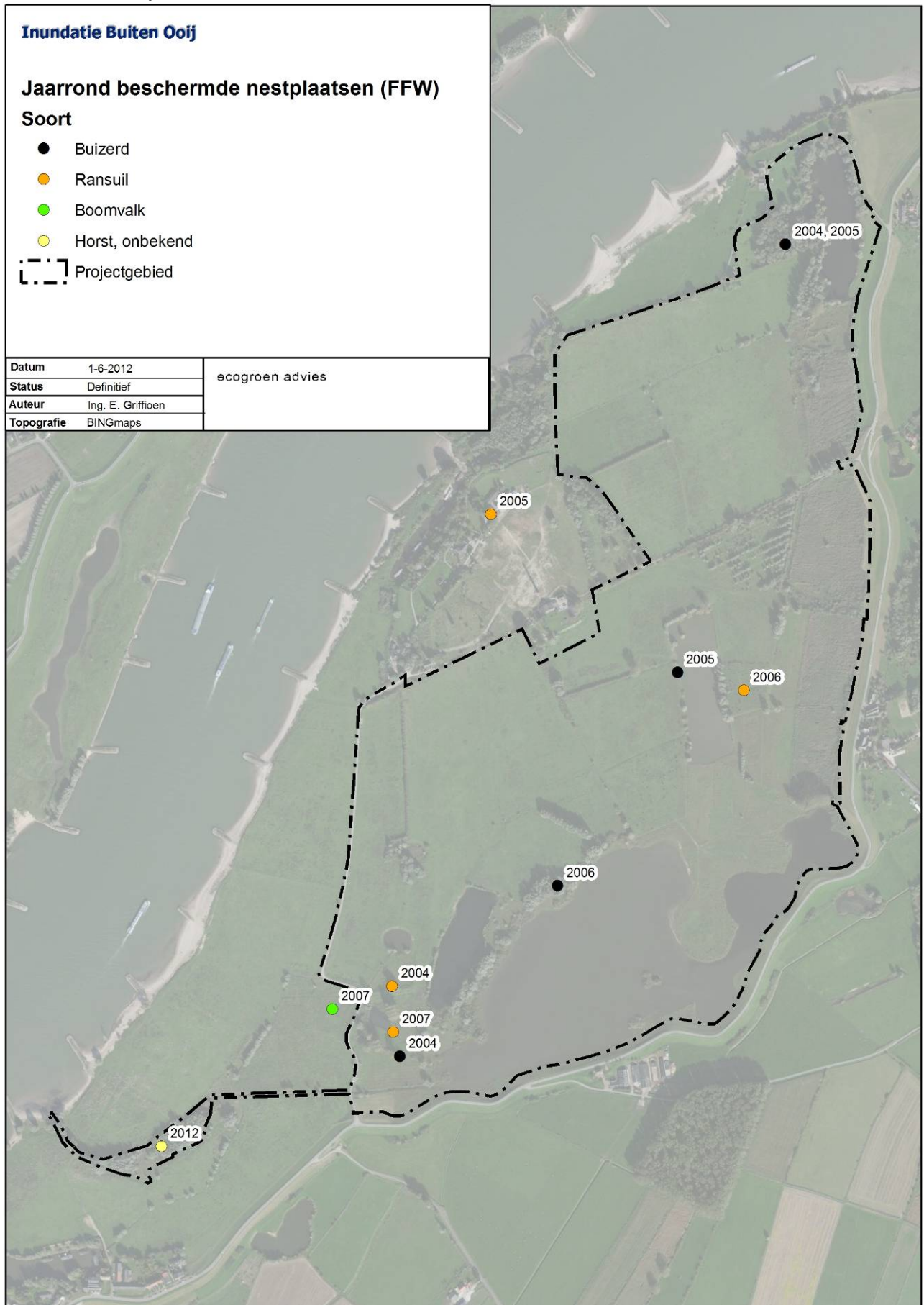
Bijlage 9: Verspreidingskaart beschermde Flora (Ff-wet tabel 2/3)

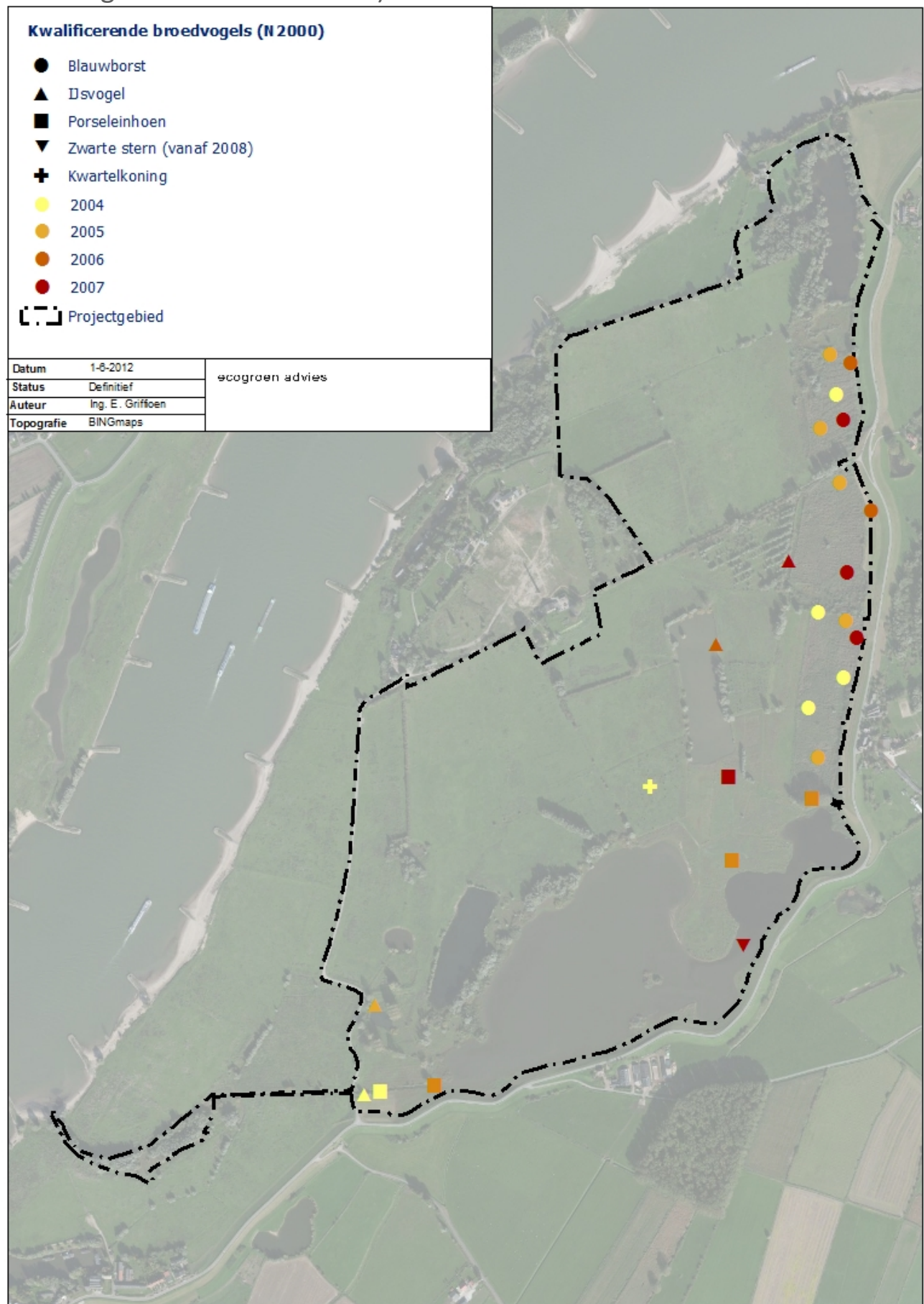
Bijlage 10: Verspreidingskaart Bever (Ff-wet tabel 3/ HR Bijlage IV))

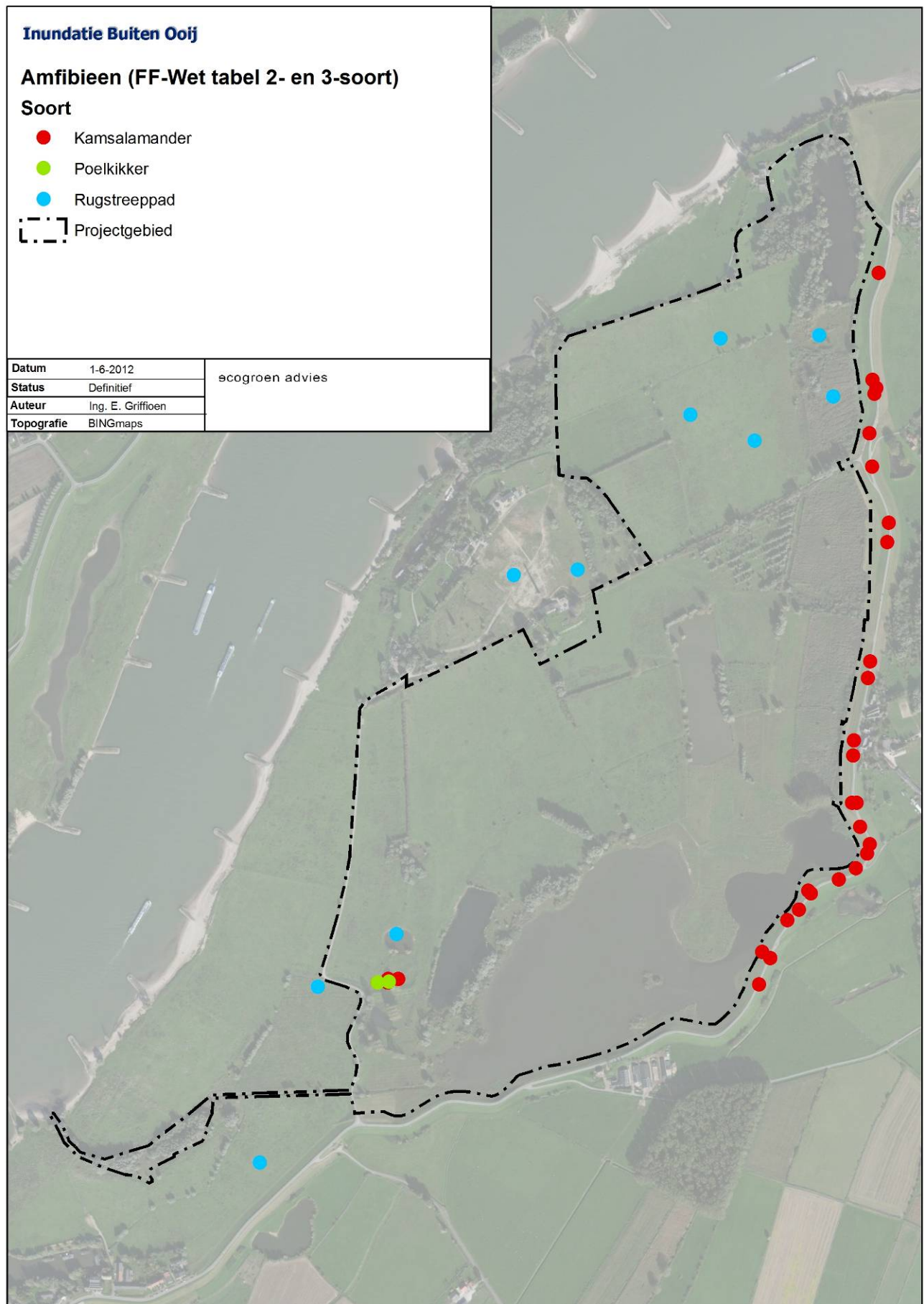
Bijlage 11: Verspreidingskaart Broedvogels (Ff-wet Jaarrond Beschermd)

Bijlage 12: Verspreidingskaart Broedvogels (kwalificerend voor N2000-gebied Gelderse Poort)

Bijlage 13: Verspreidingskaart Amfibieën (Ff-wet tabel 2/3)

Bijlage 14: Waarnemingen van Niet-broedvogels van N2000-gebied Gelderse Poort (2006-2011) Bron: Waarneming.nl

Fuut
Aalscholver
Kleine Zwaan: *geen waarnemingen*
Wilde Zwaan
Kolgans
Grauwe Gans
Smient
Krakeend
Wintertaling
Pijlstaart
Slobeend
Tafeleend
Nonnetje
Meerkoet
Kievit
Grutto
Wulp

Inundatie Buiten Ooij

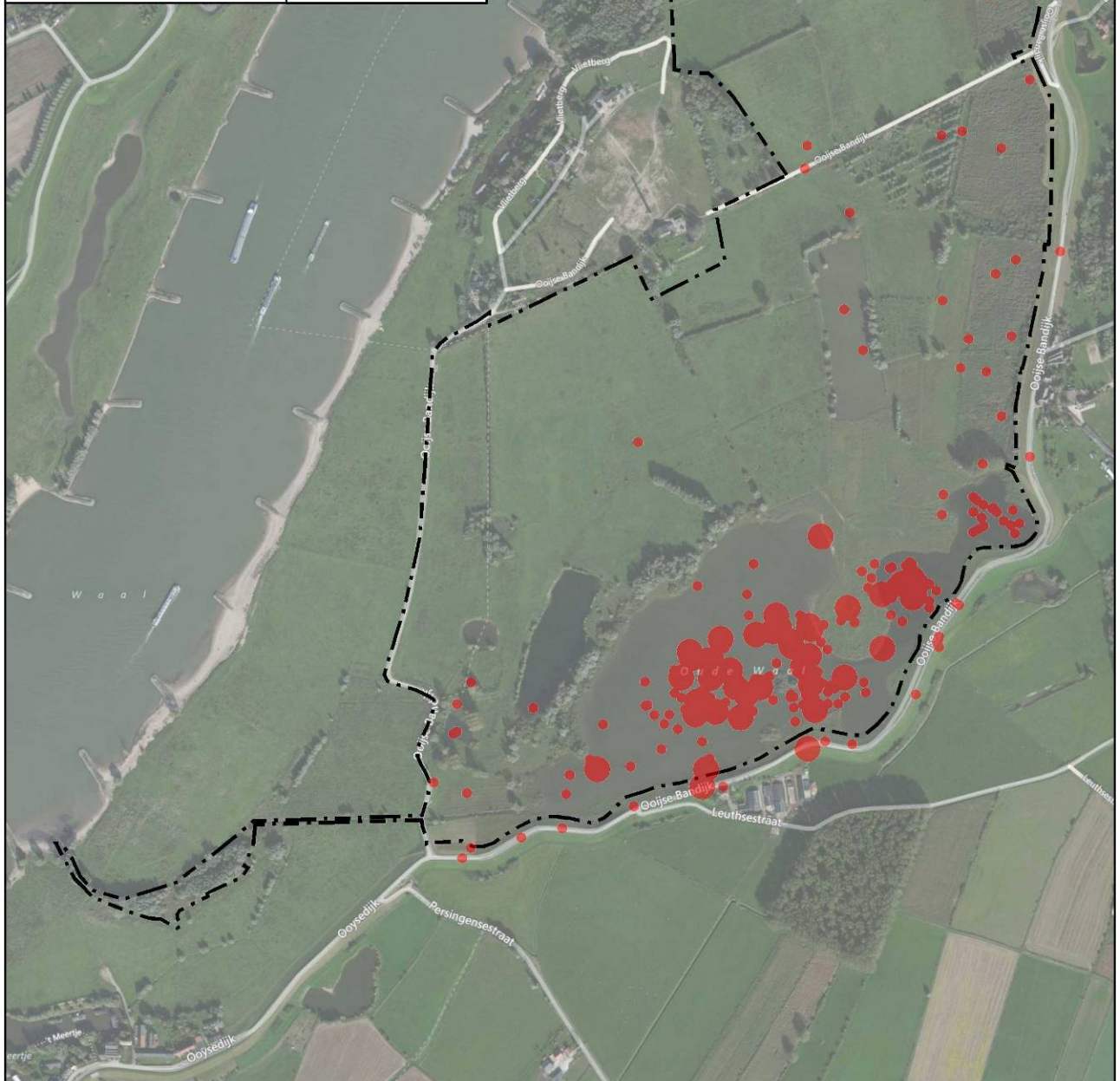
Fuut

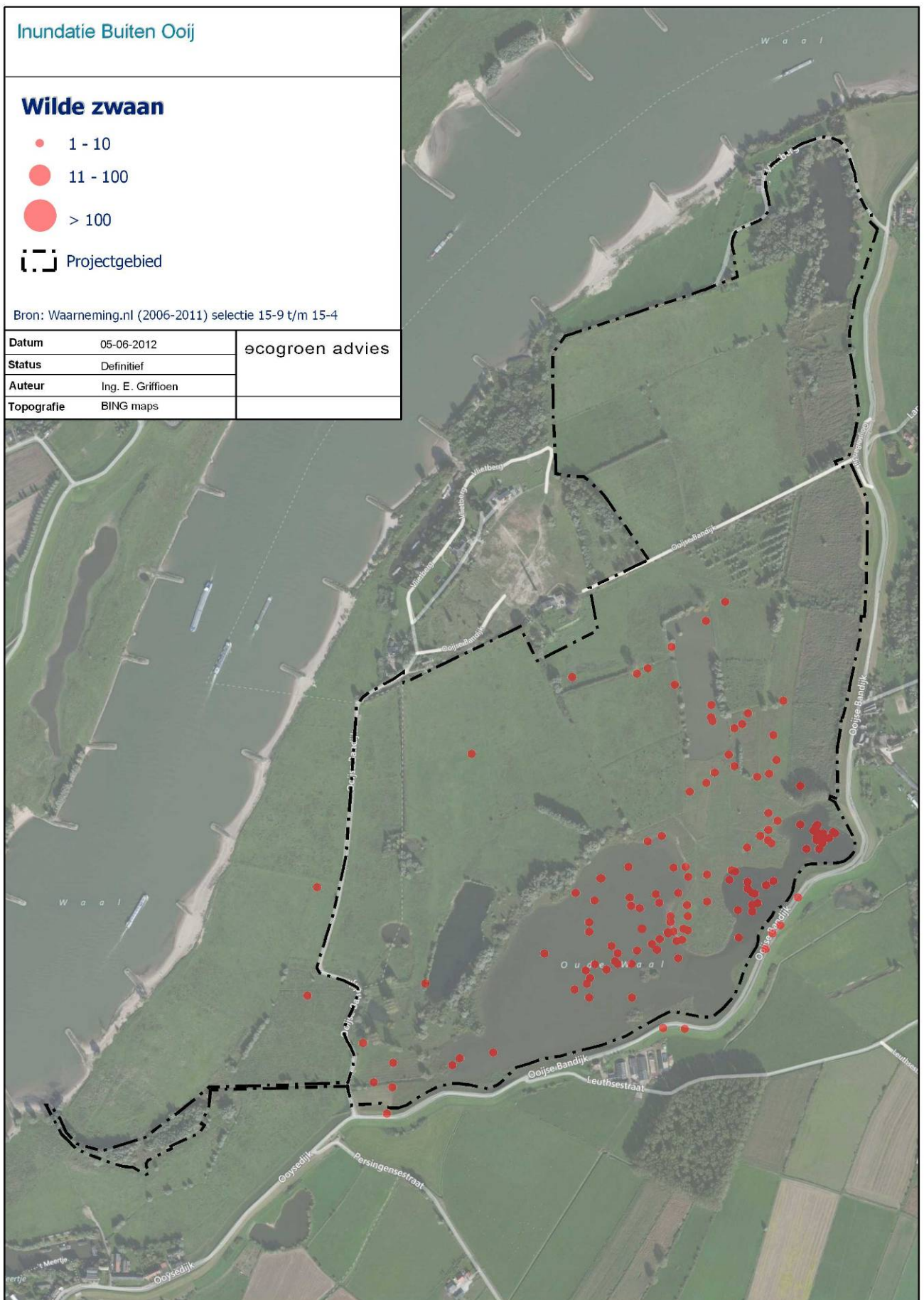
- 1 - 10
- 11 - 100
- > 100

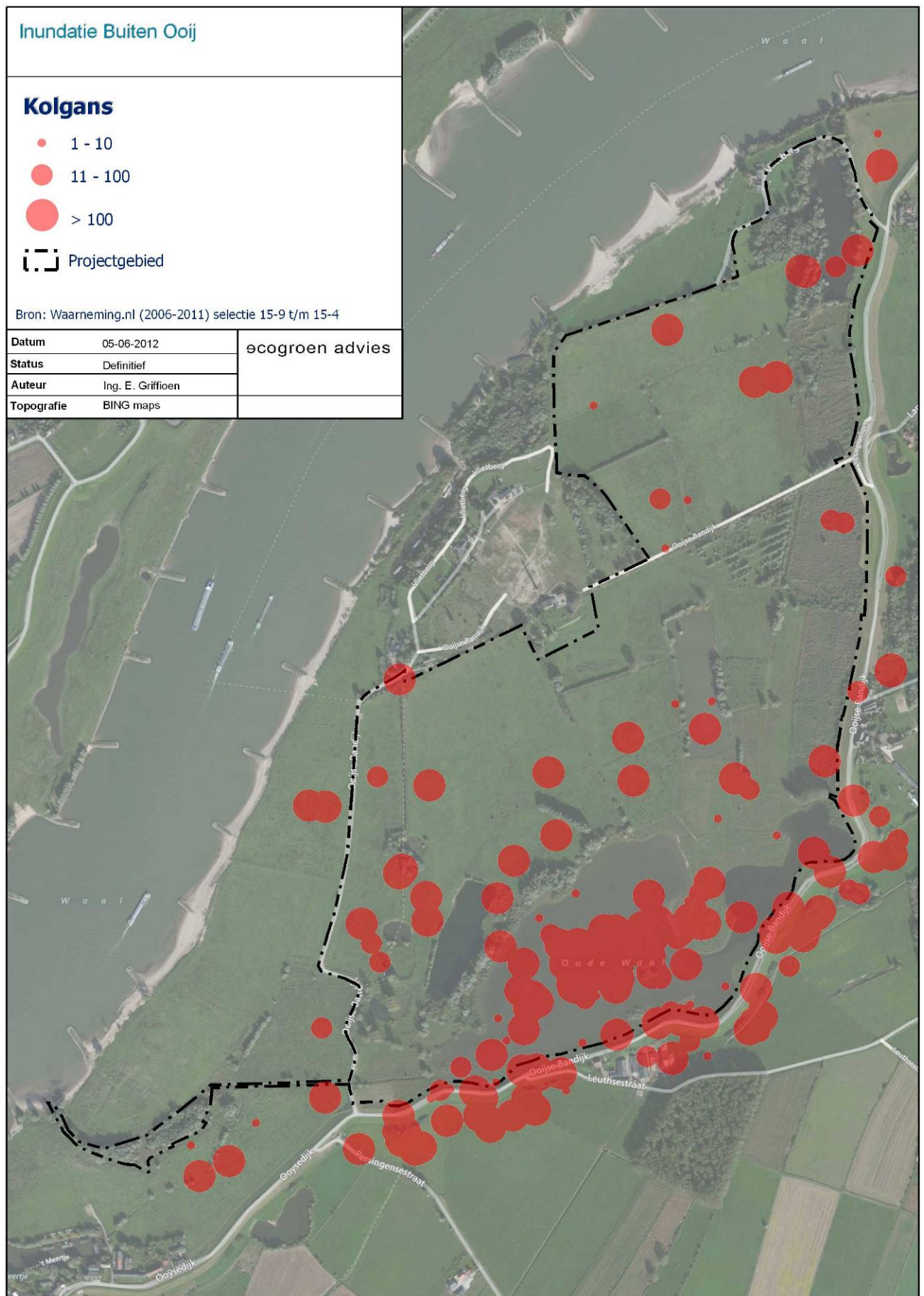
 Projectgebiet

Bron: Waarneming.nl (2006-2011) selectie 15-9 t/m 15-4

Datum	05-06-2012	ecogroen advies
Status	Definitief	
Auteur	Ing. E. Griffioen	
Topografie	BING maps	

Inundatie Buiten Ooij

Grauwe gans

- 1 - 10
- 11 - 100
- > 100

 Projectgebied

Bron: Waarneming.nl (2006-2011) selectie 15-9 t/m 15-4

Datum	05-06-2012	ecogroen advies
Status	Definitief	
Auteur	Ing. E. Griffioen	
Topografie	BING maps	

Inundatie Buiten Ooij

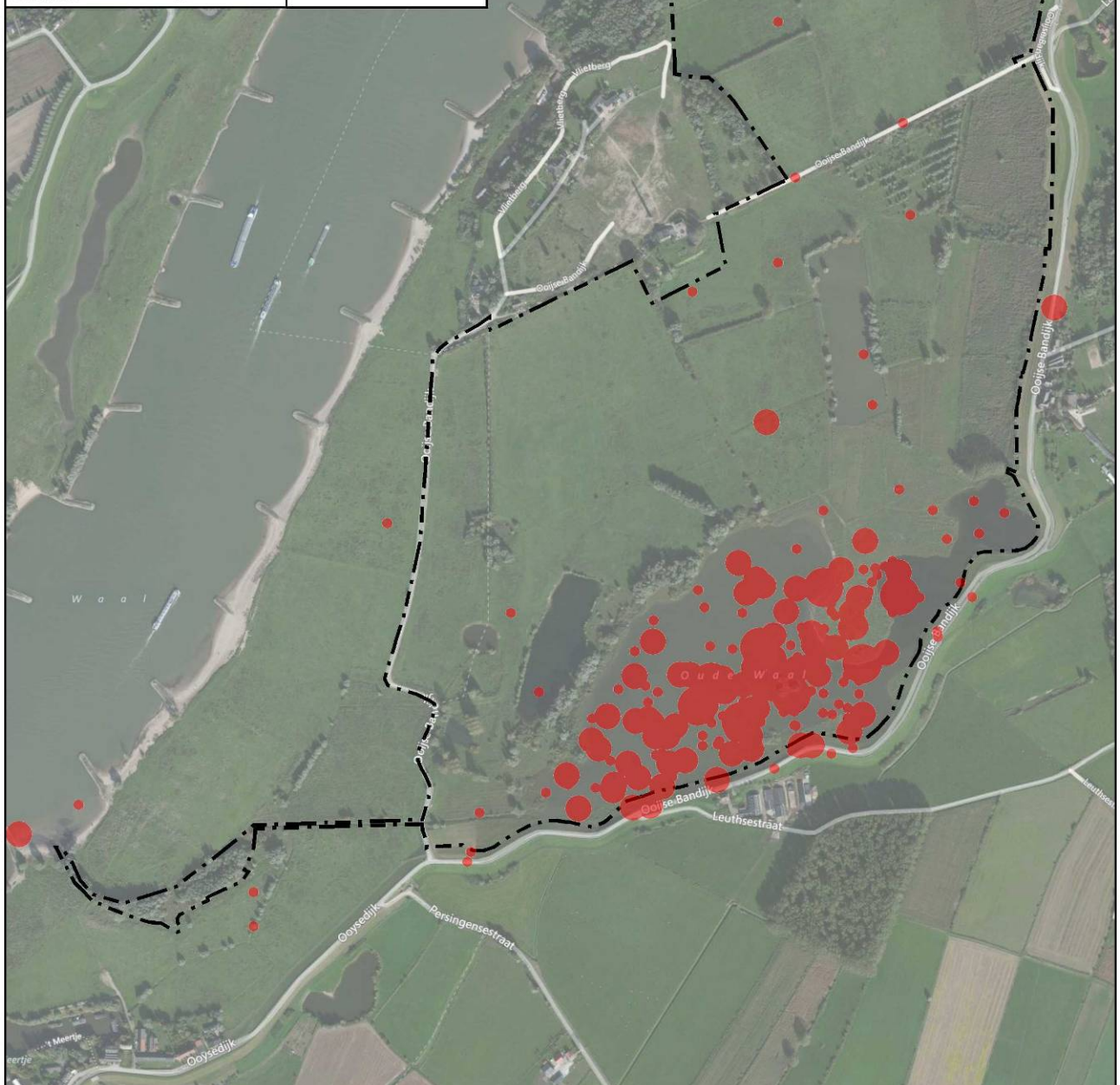
Smient

- 1 - 10
- 11 - 100
- > 100

 Projectgebied

Bron: Waarneming.nl (2006-2011) selectie 15-9 t/m 15-4

Datum	05-06-2012	ecogroen advies
Status	Definitief	
Auteur	Ing. E. Griffioen	
Topografie	BING maps	

Inundatie Buiten Ooij

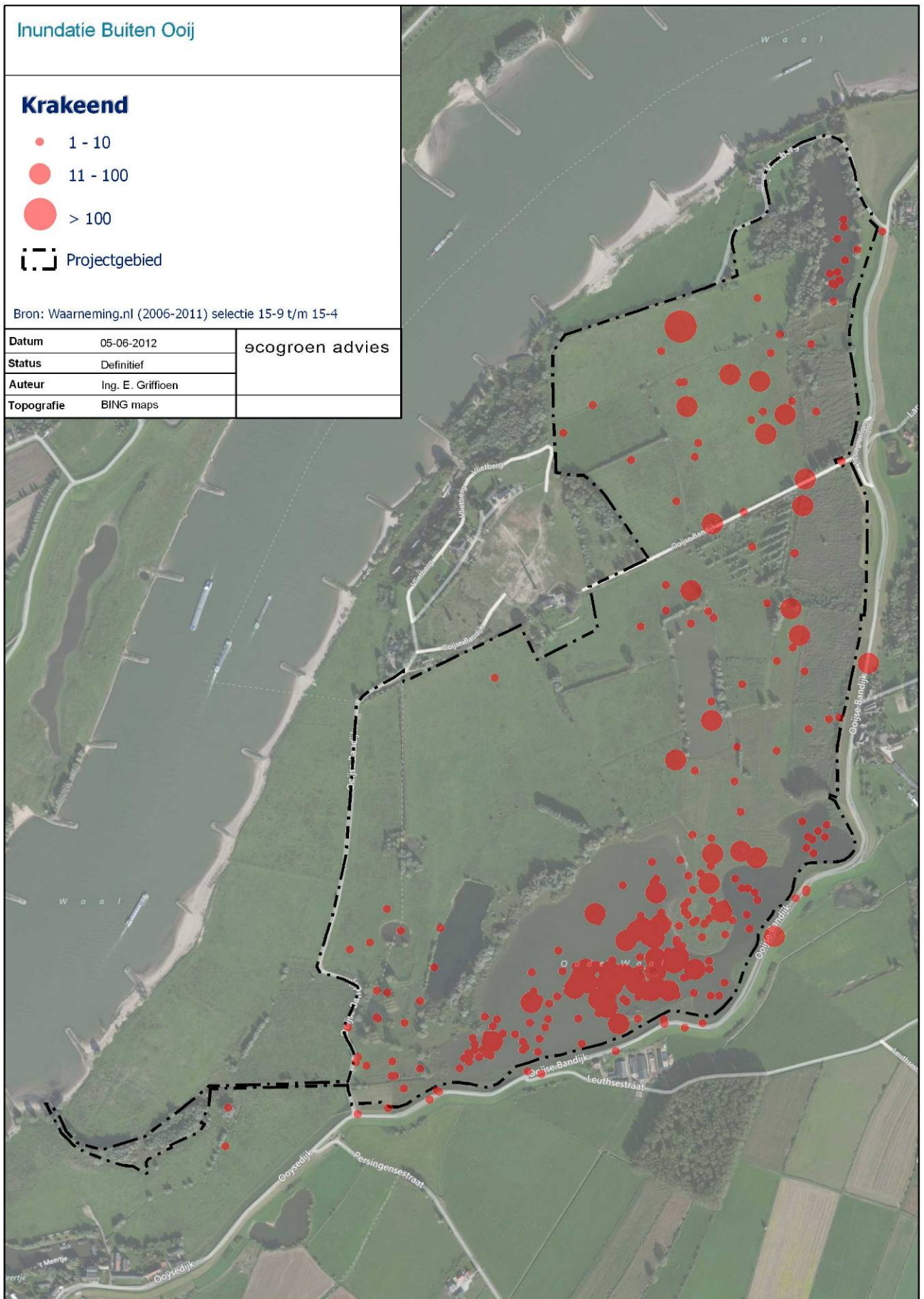
Krakeend

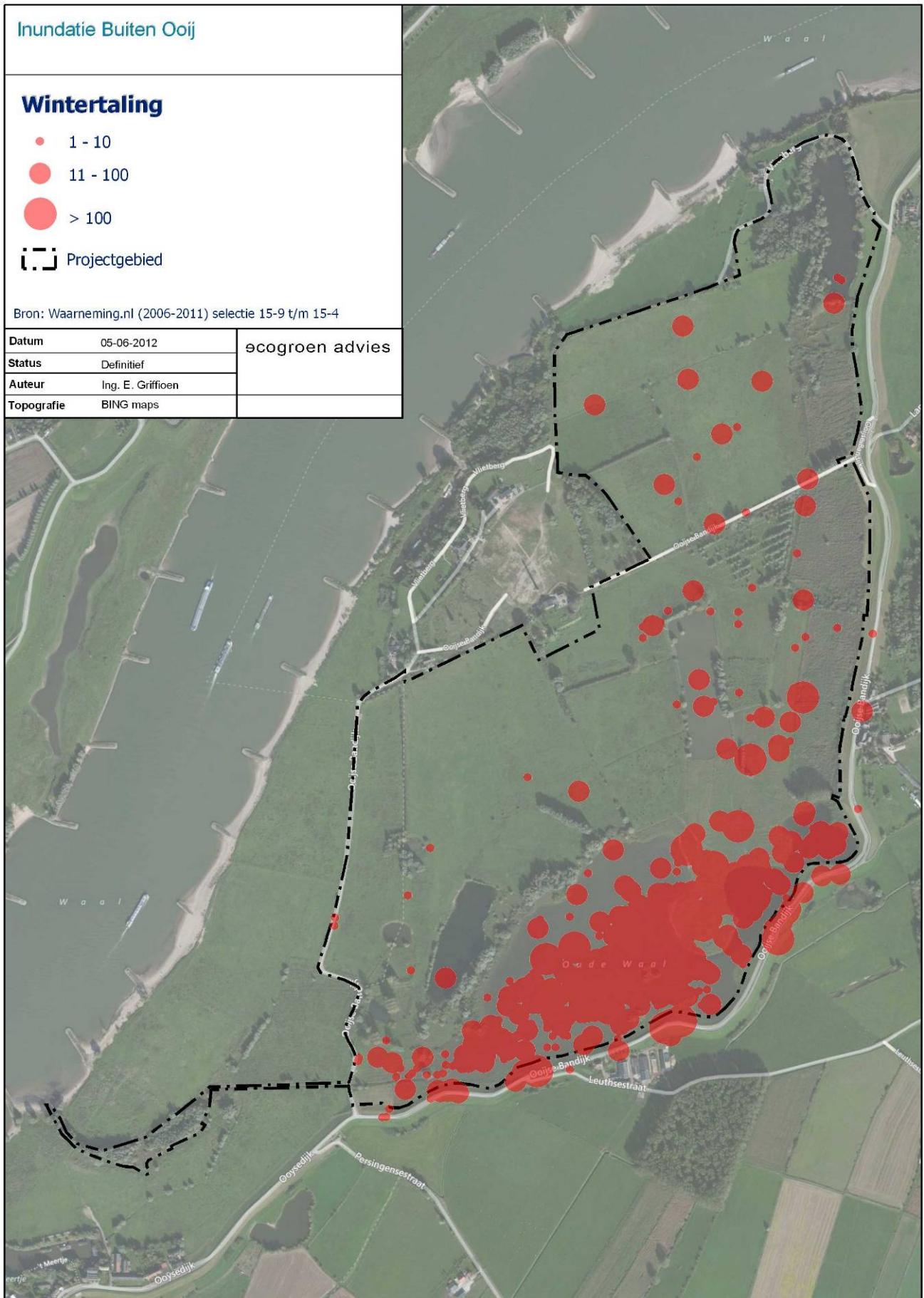
- 1 - 10
- 11 - 100
- > 100

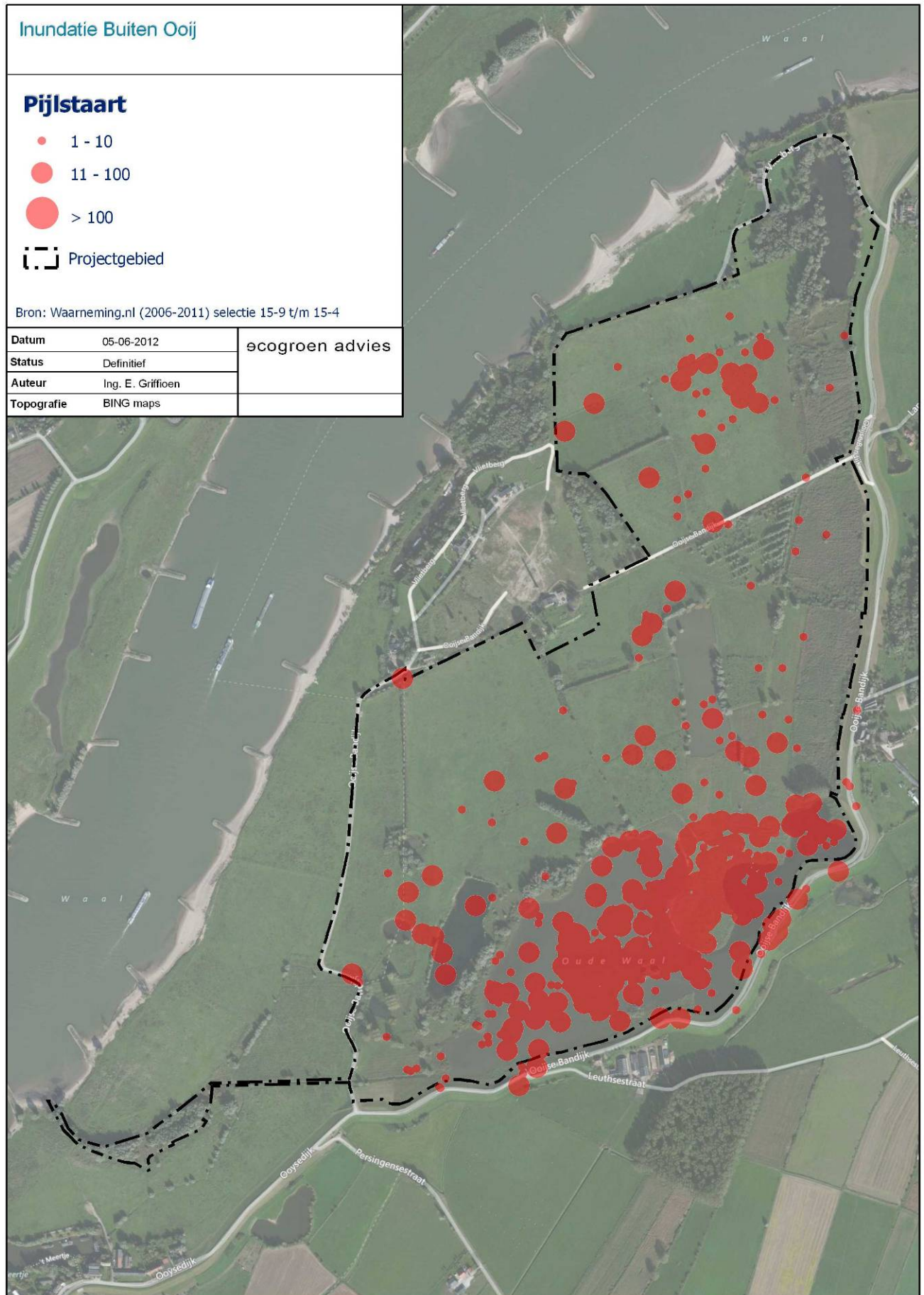
Projectgebiet

Bron: Waarneming.nl (2006-2011) selectie 15-9 t/m 15-4

Datum	05-06-2012	ecogroen advies
Status	Definitief	
Auteur	Ing. E. Griffioen	
Topografie	BING maps	

Inundatie Buiten Ooij

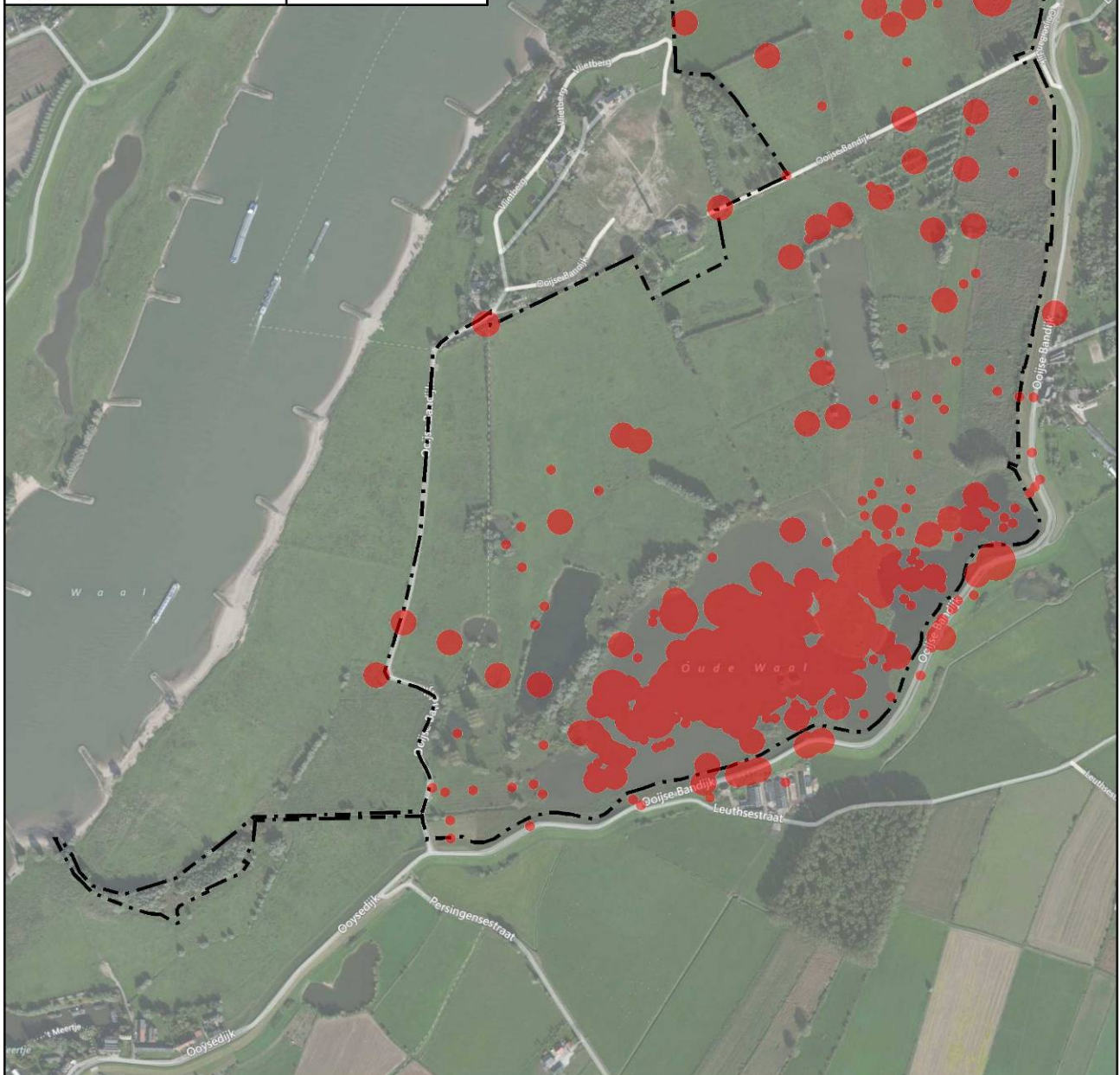
Slobeend

- 1 - 10
- 11 - 100
- > 100

 Projectgebied

Bron: Waarneming.nl (2006-2011) selectie 15-9 t/m 15-4

Datum	05-06-2012	ecogroen advies
Status	Definitief	
Auteur	Ing. E. Griffioen	
Topografie	BING maps	

Inundatie Buiten Ooij

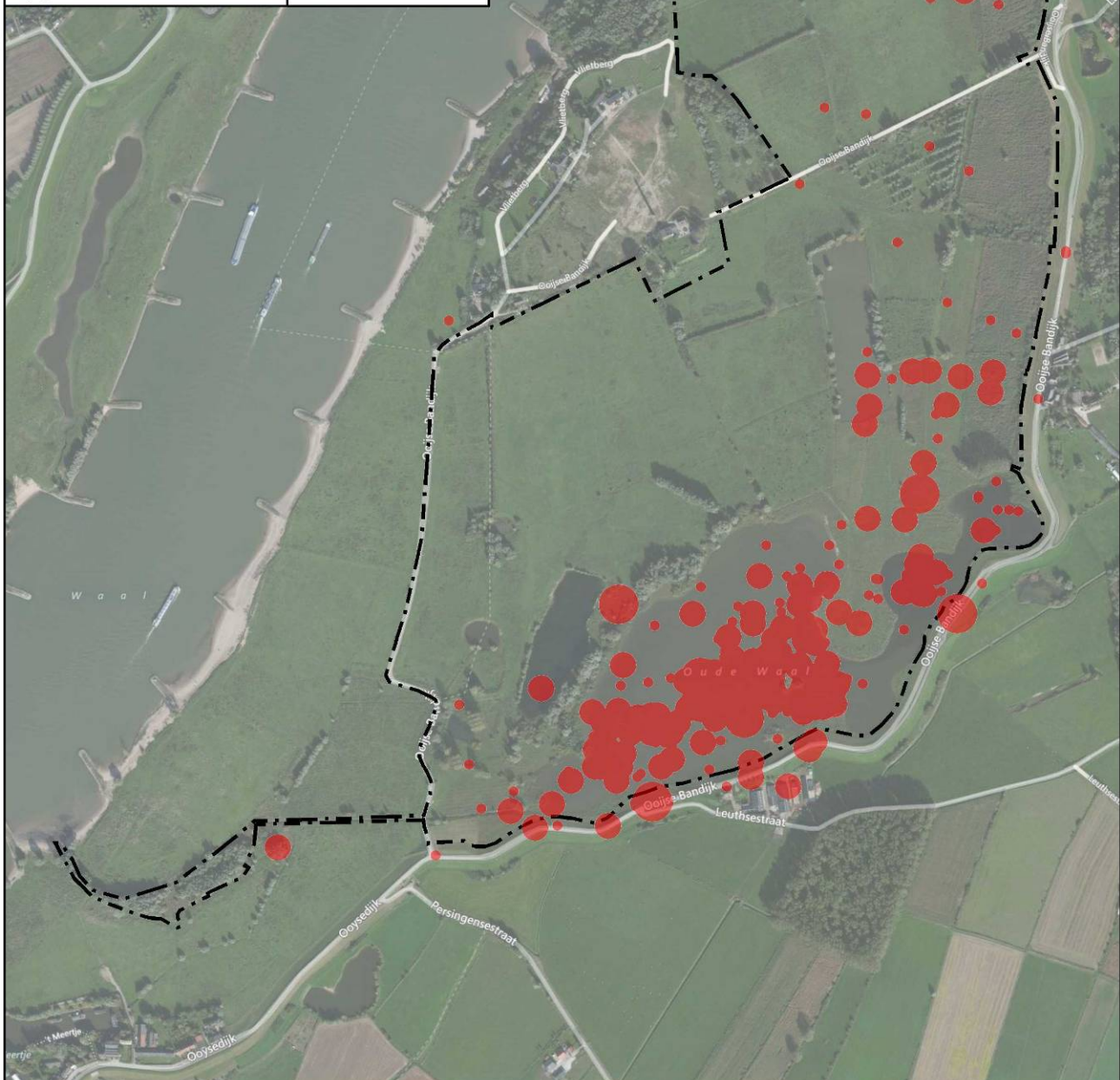
Tafeleend

- 1 - 10
- 11 - 100
- > 100

Projectgebiet

Bron: Waarneming.nl (2006-2011) selectie 15-9 t/m 15-4

Datum	05-06-2012	ecogroen advies
Status	Definitief	
Auteur	Ing. E. Griffioen	
Topografie	BING maps	

Inundatie Buiten Ooij

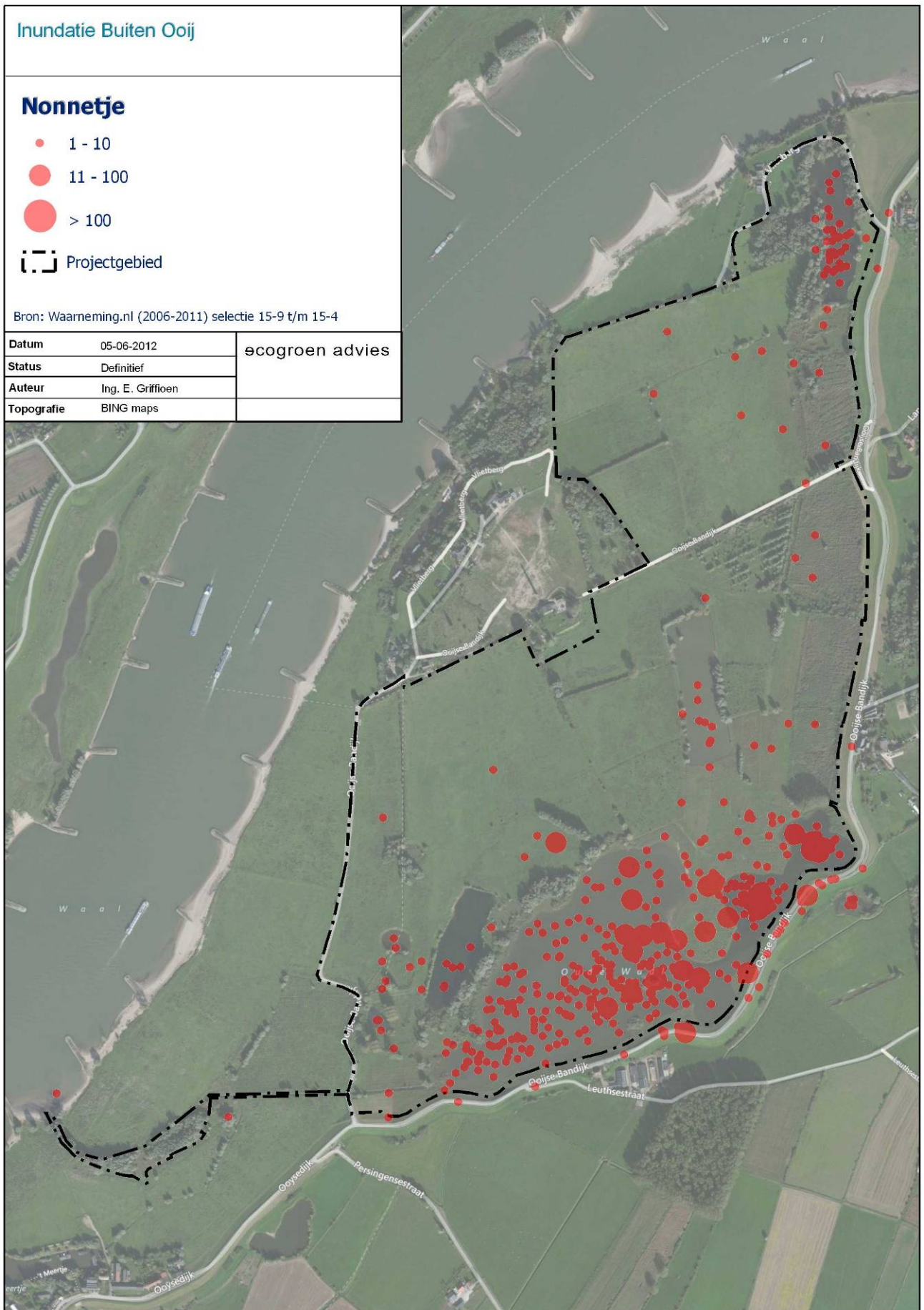
Nonnetje

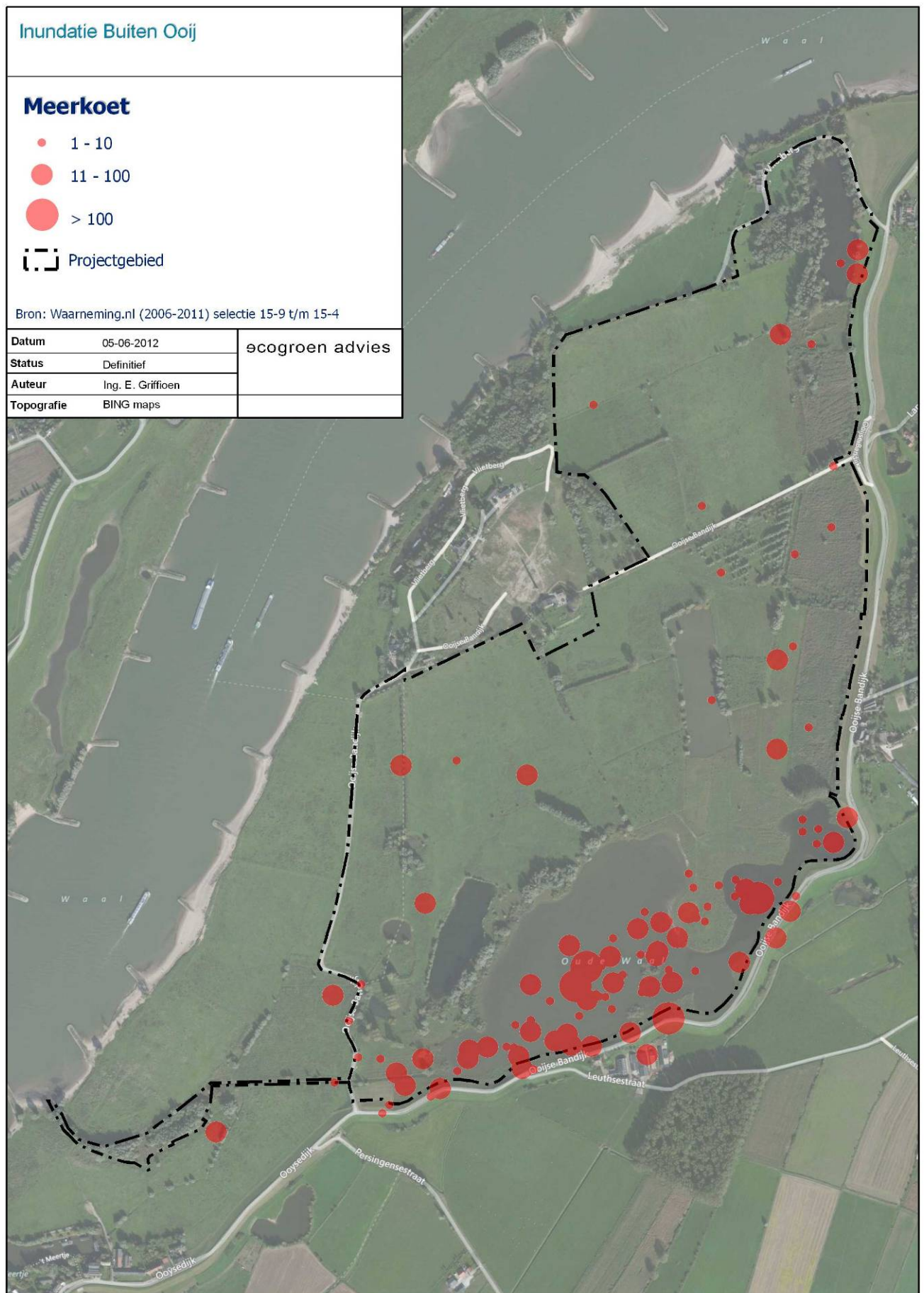
- 1 - 10
- 11 - 100
- > 100

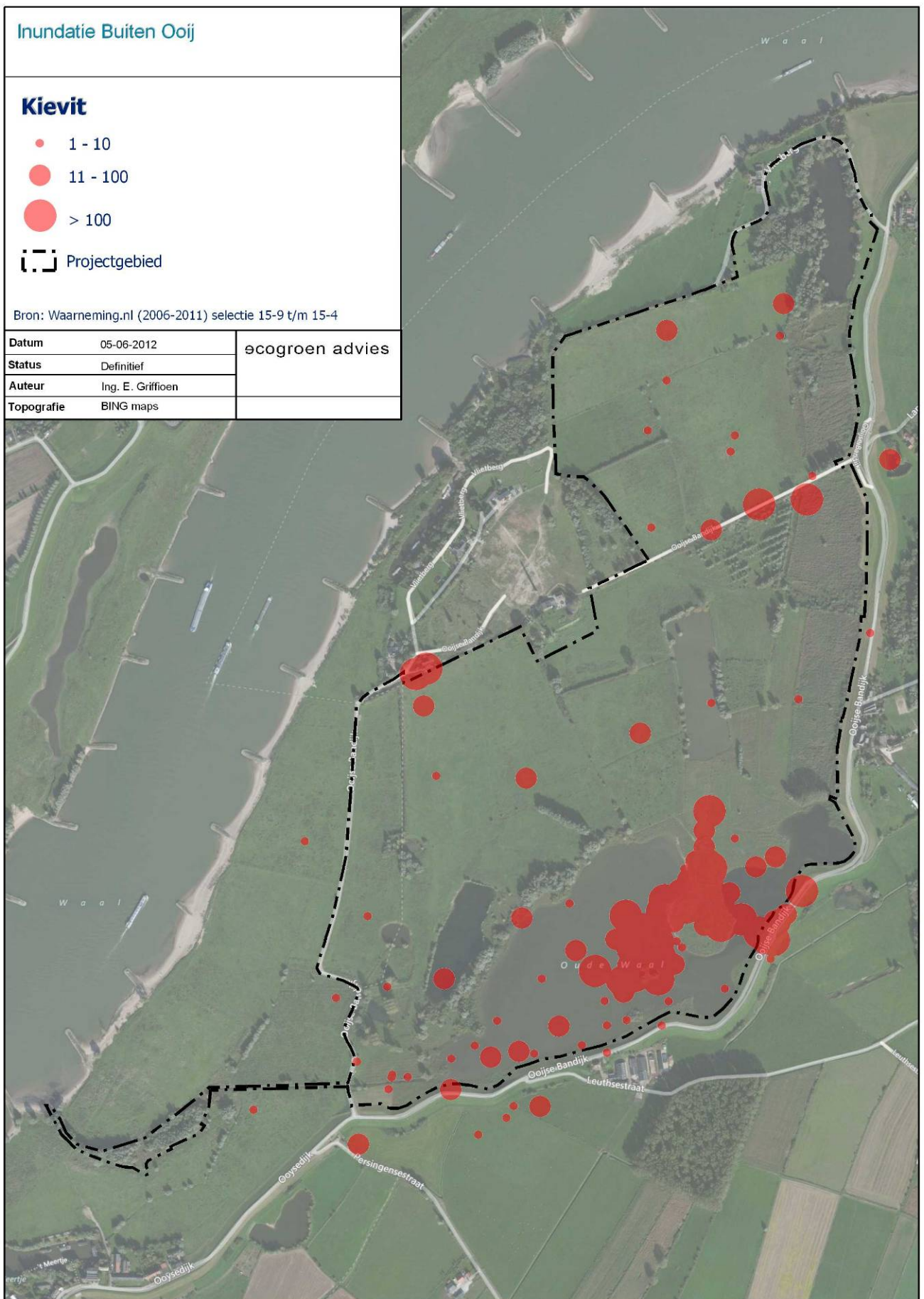
 Projectgebied

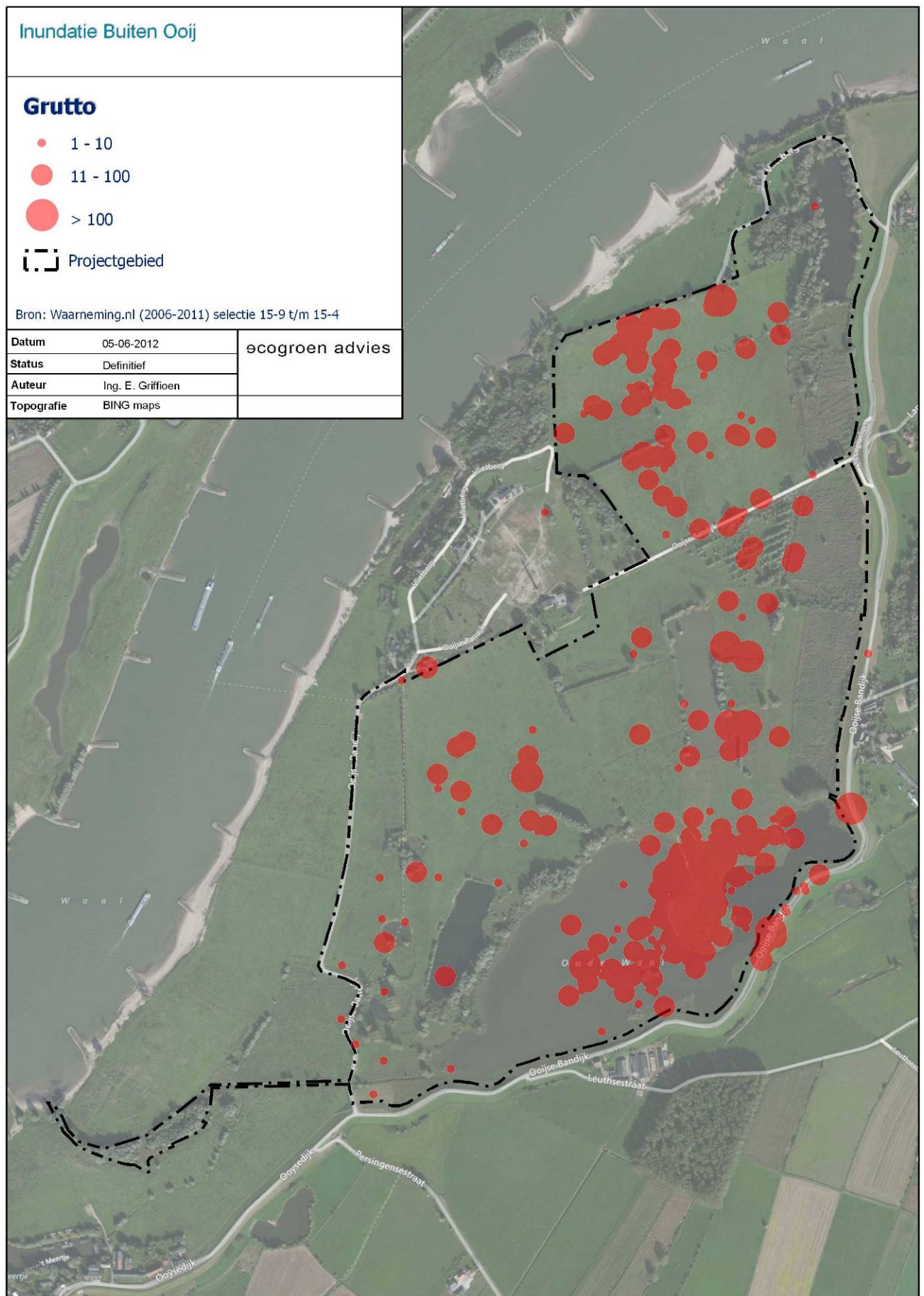
Bron: Waarneming.nl (2006-2011) selectie 15-9 t/m 15-4

Datum	05-06-2012	ecogroen advies
Status	Definitief	
Auteur	Ing. E. Griffioen	
Topografie	BING maps	

Inundatie Buiten Ooij

Wulp

- 1 - 10
- 11 - 100
- > 100

 Projectgebiet

Bron: Waarneming.nl (2006-2011) selectie 15-9 t/m 15-4

Datum	05-06-2012	ecogroen advies
Status	Definitief	
Auteur	Ing. E. Griffioen	
Topografie	BING maps	

